

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Henriikka Seppälä ja Ulla-Riina Hannula

Toimintaterapeuttien näkökulmia eläinavusteiseen terapiaan Suomessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapia AMK

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

22.1.2020

Tekijät Otsikko	Henriikka Seppälä ja Ulla-Riina Hannula Toimintaterapeuttien näkökulmia eläinavusteiseen terapiaan Suomessa
Sivumäärä Aika	72 sivua + 5 liitettä Tammikuu 2020
Tutkinto	Toimintaterapeutti AMK
Tutkinto-ohjelma	Toimintaterapia
Ohjaajat	Lehtori Sanna Piikki Lehtori Riitta Keponen
<p>Tämä opinnäytetyö on osa Kuntoutussäätiön <i>Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa – Kentän kartoittaminen ja yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittäminen</i> -hanketta. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa toimeksiantajalle kartoittavaa tietoa eläinavusteisten menetelmien käytöstä toimintaterapiassa ja kerätä toimintaterapeuttien ajatuksia alan kehittämistarpeista. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda näkyväksi, miten toimintaterapeutit käyttävät oman alansa tietoperustaa eläinavusteisissa interventioissa, miten he kokevat eläinavusteisuuden sopivan osaksi toimintaterapiaa ja mitkä asiat he arvioivat tämän hetken isoimmiksi haasteiksi eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävässä toimintaterapiassa. Lisäksi opinnäytetyössä pohditaan, onko termin ”eläinavusteinen toimintaterapia” määrittämiselle tarvetta.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa menetelminä käytettiin online-kyselyä ja puolistrukturoitua teemahaastattelua. Kyselyyn vastasi 21 toimintaterapeuttia, joista 7 valittiin haastatteluun. Haastatteluun valittiin eri eläinten kanssa työskenteleviä, pitkän kokemuksen omaavia toimintaterapeutteja eri puolilta Suomea. Haastatteluaineisto litteroitiin. Kyselystä ja haastatteluista kertynyt aineisto analysoitiin teemoittelemalla.</p> <p>Tulosten mukaan toimintaterapeutit kokevat eläinavusteisuuden sopivan toimintaterapiaan erittäin hyvin sen toiminnallisen luonteen ja toimintaterapia-alan laaja-alaisuuden vuoksi. Menetelmää pidetään yhtenä työkaluna ja vastaajat kokivat olevansa ensisijaisesti toimintaterapeutteja eläinavusteisuuden korostamisen sijaan. Eläinavusteisuuden kentälle kaivataan jonkinlaisia pelisääntöjä, mutta liian tiukkoja kriteerejä pidetään myös työtä rajoittavina. Näin ollen eläinavusteisen toimintaterapian määritelmälle ei välttämättä ole tarvetta. Haasteina nähdään eläinavusteisen työn koulutusten epäyhdenmukaisuus ja vaihteleva taso. Toiveet koulutuksen suhteen vaihtelevat paljon sen mukaan, mistä lähtökohdista työtä toteutetaan ja kuinka pitkä kokemus ko. eläimistä on. Esillä on myös eläinavusteisen terapian näkyvyyden ja rahoituksen tarve, tutkimusnäytön vähyyys ja toimintaterapian vähäinen näkyvyys.</p> <p>Jatkotutkimuksena voitaisiin toteuttaa tarjolla olevien eläinavusteisten menetelmien lisäkoulutusten keskinäistä vertailua ja kartoittaa tarkemmin toimintaterapeuttien kokemuksia lisäkoulutuksen tarpeesta ja toiveista. Lisäksi kirjallisuuskatsaus eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa tarjoaisi näyttöä eläinavusteisuuden soveltuvuudesta alalle ja toisi arvokasta tietoa jatkotutkimustarpeista.</p>	
Avainsanat	eläinavusteinen terapia, toimintaterapia, kehittämiskohteet

Authors Title	Henriikka Seppälä, Ulla-Riina Hannula Occupational Therapists' Perspectives on Animal-Assisted Therapy in Finland
Number of Pages Date	72, 5 appendices January 2020
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Instructors	Sanna Piikki, Senior Lecturer Riitta Keponen, Senior Lecturer
<p>This Bachelor's Thesis is a part of a national research (<i>Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa</i>) conducted by The Rehabilitation Foundation (Kuntoutussäätiö). The purpose of this study was to provide information on the use of animal-assisted methods in occupational therapy and collect occupational therapists' views about the most important current challenges in animal-assisted occupational therapy. As the use of animal-assisted therapy (AAT) is not limited to any specific profession, the aim was to adduce occupational therapists' expertise in animal-assisted interventions and to explore what they regarded as their profession-based strengths in animal-assisted therapy. In addition, it was considered whether there is a need to define "animal-assisted occupational therapy".</p> <p>The study design was qualitative. Data collection was based on a questionnaire and in-depth semi-structured interviews, each lasting about for about an hour. The questionnaire was carried out as a 21-item online survey for occupational therapists who were experienced in practicing animal-assisted therapy services. Frequency of responses was calculated for each forced-choice question, and content of open-ended responses was analyzed thematically. The participants for the interviews were sampled from the respondents. The selection strategy used was purposive sampling. The interviewees were from different parts of Finland and a majority of them had at least 9 years working experience. This implied that the participants would provide rich and pertinent data. All the interviews were recorded and transcribed verbatim. Thematic content analysis was used for analyzing data. Analysis was undertaken in tandem with the process of data collection.</p> <p>The results showed that the occupational therapists consider animal-assisted therapy to be a versatile method to be used in conjunction with other occupational therapy. It was one modality among others. The lack of supplementary education and standards were partly seen as challenges and the data collected may indicate a need for best practice recommendations, but at the same time too strict criteria is considered restrictive of work. Therefore, there is not necessarily a need to define "animal-assisted occupational therapy".</p> <p>The findings of this study suggest that there is a need for further research to strengthen our understanding on animal-assisted methods in occupational therapy. A literature review on animal assisted therapy in occupational therapy would provide evidence needed of the applicability of animal assisted therapy. The results also lead to the conclusion that there is a need for visibility and funding.</p>	
Keywords	animal-assisted therapy, occupational therapy, AAT, development challenges

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja näkökulma	6
2.1	Eläinavusteinen terapia	6
2.2	Eläinavusteisuus toimintaterapiassa Suomessa	8
2.3	Aikaisempi tutkimus eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa	10
3	Opinnäytetyössä keskeiset toimintaterapian termit	15
3.1	Toiminnan ja arjen asiantuntijuus	15
3.2	Toiminnan analyysi	16
3.3	Toiminnan terapeuttinen käyttö	16
3.4	Ihminen, toiminta ja ympäristö: holistinen ihmiskäsitys	18
3.5	Toiminnan merkitys, osallistuminen ja sitoutuminen	19
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	22
5	Toteutus	23
5.1	Aineiston kerääminen	23
5.2	Kysely- ja haastatteluaineiston analysointi	26
5.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	28
6	Tulokset	31
6.1	Vastaajien tausta ja eläinavusteisen työn luonne	31
6.2	Toimintaterapian tietoperusta ja vahvuudet	37
6.2.1	Toiminnan analyysi	38
6.2.2	Holistinen ihmiskäsitys	39
6.2.3	Ympäristön huomioiminen	39
6.2.4	Laaja-alaisuus/monipuolisuus	40
6.2.5	Toiminnan terapeuttinen käyttö ja toiminnallisuus	41
6.2.6	Toimintaterapian konkreettisyys/käytännönläheisyys	43
6.3	Eläinavusteisen terapian haasteita ja kehityskohteita	44
6.4	Eläinavusteisen toimintaterapian määrittely	54
7	Johtopäätökset	58
8	Pohdinta	63
	Lähteet	67

Liitteet

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta

Liite 2. Kyselylomake

Liite 3. Sinut on valittu -kirje

Liite 4. Suostumus haastatteluun

Liite 5. Haastattelurunko

1 Johdanto

Monet eläimet herättävät ihmisissä positiivisia mielikuvia. Ne ovat tärkeitä perheenjäseniä, kumppaneita ja ystäviä, joskus jopa työtovereita erilaisissa tehtävissä. Myös monilla terapia-aloilla on huomattu eläinten kuntouttava vaikutus asiakkaiden kanssa työskennellessä. Eläinavusteiset menetelmät ovat olleet kasvava ilmiö maailmalla myös toimintaterapiassa. Suomessakin eläinten mukana olo terapiatyössä on lisääntynyt ja eläinavusteiset menetelmät yhtenä toimintaterapian vaihtoehtoisena lähestymistapana kiinnostavat monia.

Eläinavusteinen terapia on ammattihenkilön toteuttamaa, suunnitelmallista ja tavoitteellista terapiaa ja kuntoutusta. Eläinavusteisuutta hyödyntävässä toimintaterapiassa ammattihenkilö suunnittelee ja toteuttaa tavoitteellista terapiaa eläinavusteisin menetelmin, jolloin eläin on läsnä toimintaterapeuttisissa interventioissa enemmän tai vähemmän aktiivisessa roolissa. Mitä kaikkea eläinavusteisella terapialla tarkoitetaan, miten se järjestetään ja mitä se voi pitää sisällään vaihtelee jonkin verran maittain. Eläinavusteisuuteen liittyvissä termeissä, niiden lyhenteissä ja niiden käytössä on välillä hämmäntäviäkin kansallisia eroja. Toisaalta alan suhteellisen uutuuden takia kaikki termit eivät ole vielä täysin vakiintuneet edes Suomen mittakaavassa muuten kuin alalla jo toimivien keskuudessa. Käsitteiden käyttöä ohjatakseen alan kansainvälinen kattojärjestö IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations, perustettu 1990) julkisti suosituksensa eri määritelmien käytöstä vuonna 2014 ja uudisti ne huhtikuussa 2018 (IAHAIO White Paper 2018). Sekaannuksia välttääksemme emme käytä työssämme näitä lyhenteitä.

IAHAIO korostaa, että eläinavusteisen terapian olennaisiin piirteisiin kuuluvat suunnitelma, mitattavat tavoitteet ja dokumentointi sekä palveluntarjoajan muodollisesti pätevä koulutus terveyden, hyvinvoinnin tai koulutuksen aloilla. Terapian tulee kohdistua ihmisen fyysiseen, kognitiiviseen, behavioralistiseen tai sosio-emotionaaliseen käyttäytymiseen ja palveluntarjoajalla tulee olla riittävä koulutus tai tieto myös terapiaeläimen tarpeista, käytöksestä, terveydentilasta ja eläimen tavoista ilmaista stressiä. (IAHAIO White Paper 2018: 5.)

Eläinavusteinen terapia menetelmänä on levinnyt kuntoutuksen kentällä nopeasti viimeisen 10 vuoden aikana. Eläinten tuomista hyödyistä on raportoitu erityisesti liittyen fyysiin, sensorisiin, emotionaalisiin ja kognitiivisiin toimintoihin ja koskien eri asiakasryhmiä.

Useimmissa kehittyneissä maissa tarjotaan monipuolisesti eläinavusteista terapiaa osana terveystalvveluja. Eläimet voivat olla mukana kuntoutustalvveluissa, akuuttihoidossa ja psykiatrisessa sairaanhoidossa. Eläinten läsnäolon rauhoittava ja terapeuttinen vaikutus ihmiseen on yleisesti tiedossa. (Sahin & Kose & Zarif 2018: 96–97, 102.) Yleensä eläinavusteisten menetelmien käyttö osana erilaisia kuntoutusmuotoja tarkoittaa sitä, että eläin on osa normaalia kuntoutustoimintaa esimerkiksi terapeutin työparina. Eläinavusteiset interventiot eivät ole muusta kuntoutuksesta erillinen menetelmä, vaan eläimen kanssa työskentely toimii tavanomaista kuntoutusprosessia tehostavasti.

Vaikka eläinavusteisten menetelmien hyödyt alkavat olla kansainvälisestäikin tarkasteltuna tunnustettuja, samaan aikaan on syntynyt keskustelua niin asiakkaiden, eläinten kuin menetelmien turvallisuudesta ja yhdenmukaisten linjojen puuttumisesta. Suomessa heräsi tarve etsiä vastauksia kysymyksiin eläinavusteisten menetelmien kohderyhmistä ja terapiamenetelmistä, hyödyistä ja haitoista, terapeutin mahdollisesta täydennyskoulutuksesta, työskentelyyn osallistuvan eläimen edellytyksistä sekä terapian konkreettisista toteutustavoista ja prosesseista (Hautamäki & Ramadan & Ranta & Haapala & Suomela-Markkanen 2018). Suomessa yhdistyksillä ja koulutusta tarjoavilla yrityksillä on kaikilla omat eettiset ohjeistuksensa eläinavusteisen terapian tai toiminnan turvallisesti toteuttamiseksi. Eettisissä ohjeissa korostetaan terapeutin ammatillisuutta ja sitä, että työskentely edellyttää jatkuvaa kehittämistä ja opiskelua. Aluehallintovirasto ja Valvira ovat Suomessa ne viranomaiset, joiden vastuulla terapeuttien koulutuksen laatu ja valvonta ovat, mutta eläinten koulutuksessa ja testauksessa ei tällä hetkellä ole yhtenäisiä toimintatapoja. (Hautamäki ym. 2018: 52.) Sama pätee myös eläinavusteisen terapian koulutuksen järjestämiseen.

Kuntoutussäätiön toteuttama ja Kelan rahoittama *Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa - Kentän kartoittaminen ja yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittäminen* -tutkimushanke alkoi 1.10.2018. Tutkimuksessa kartoitetaan aikaisempaa tarkemmin eläinavusteista toimintaa eri kuntoutustoiminnoissa Suomessa ja selvitetään, millaisissa erilaisissa konteksteissa eläinavusteisia menetelmiä Suomessa käytetään, miten niitä käytetään ja miten toimijat kokevat oman ammatillisuutensa. Tähän tutkimukseen otettiin mukaan myös hevosten kanssa tehtävä terapiatyö, vaikka ratsastusterapialla on jo vakiintunut asema Suomessa. Kaksiosaisen hankkeen toisena tavoitteena on kehittää yhdessä alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa yhtenäiset toimintaperiaatteet ja koota hyviä käytäntöjä eläinavusteisten menetelmien laatukäsikirjaksi.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu 4/2019–12/2019 välisenä aikana yhteistyössä Kuntoutussäätiön kanssa osana yllä mainittua *Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa - Kentän kartoittaminen ja yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittäminen* -tutkimusta. Opinnäytetyö keskittyy suomalaisten toimintaterapeuttien tekemään eläinavusteiseen terapiaan ja kuntoutukseen. Työn avulla kartoitetaan eläinavusteisen kuntoutuksen toimintaterapiakenttää, toimintaterapeuttien ajatuksia ja kokemuksia eläinavusteisista interventioista sekä heidän näkemyksiään kentän kehittämistarpeista. Opinnäytetyössä haluttiin myös selvittää, miten toimintaterapeuttien omaan alaan liittyvä ja heidän työtään ohjaava tietoperusta näkyy heidän tarjoamassaan eläinavusteisessa terapiassa. Opinnäytetyön tehtävä ei ole ottaa kantaa eläinavusteisten menetelmien vaikuttavuuteen. Opinnäytetyön aikana kerätty aineisto ja työn tulokset ovat sekä osa Kuntoutussäätiön tutkimusta että Kelan sisäiseen käyttöön tulevaa koko hankkeen loppuraporttia.

Lähestymistavaksi valikoitui laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti toteutustavaksi valikoitui toimintaterapeuteille tehty kysely ja teemahaastattelut. Opinnäytetyömme aineiston käsittelyssä on piirteitä fenomenologisesta tutkimuksesta. Fenomenologiseen ajatteluun kuuluu, että yksittäiset tapaukset ovat esimerkki laajemmasta ilmiöstä.

Koimme tarpeelliseksi avata lukijalle myös tälle työlle keskeisiä toimintaterapian termejä. Toimintaterapian teorian ja toiminnan tutkimuksen mukaan toiminnalla on terapeuttista potentiaalia. Toiminnan terapeuttisuuden käsitetään muodostuvan muun muassa toiminnan merkityksellisyydestä toimijalle itselleen. Merkitykselliseksi koettu toiminta edesauttaa toimintaan sitoutumista, toiminnallisen suorituskyvyn parantumista ja toiminnallista adaptaatiota. Toimintaterapeuttien ammattitaitoon kuuluu toiminnan monipuolinen ymmärtäminen niin arjessa kuin vaihtuvissa ympäristöissä. Eläinavusteisten menetelmien voisi ajatella sopivan hyvin osaksi toimintaterapeutin menetelmäkokonaisuutta.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja näkökulma

Luvussa kerrotaan eläinavusteisesta terapiasta yleisesti ja selvitetään, miten suomalaisten toimintaterapeuttien tarjoama eläinavusteinen terapia suhteutuu alan kansainväliseen kenttään. Työmme tärkeänä viitekehystenä on aikaisempi tutkimus, jonka esittelemme luvun lopuksi. Tärkeänä lähteenä ja taustoittavana tekijänä opinnäytetyölle oli aikaisemman tutkimuksen lisäksi myös perehtyminen alan kansainvälisiin järjestöihin ja näiden julkilausumiin. Isojen järjestöjen julkilausumat antavat vihjeitä siitä mihin suuntaan eläinavusteinen terapia on kehittymässä ja millaisia asioita pidetään tällä hetkellä huomionarvoisina.

2.1 Eläinavusteinen terapia

Eläinavusteinen terapia on yksi terapiassa käytetty intervention muoto. Terapeuttinen interventio on terveys- ja hyvinvointialan ammattiin koulutetun henkilön suunnittelemaa ja dokumentoimaa. Monessa maassa eläinavusteisuutta käytetään osana kuntoutuspalveluja, akuuttihoitossa ja psykiatrisessa sairaanhoidossa. Terapian tarjoajina voivat toimia esimerkiksi lääkärit, toimintaterapeutit, fysioterapeutit, sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijät, puheterapeutit ja mielenterveyden ammattilaiset. (Pet Partners n.d.; Sahin ym. 2018: 96–97.) Tärkeintä on, että eläinavusteinen terapia on terapiatyön ammattilaisen ohjaamaa pitkäjänteistä toimintaa, jossa on määritellyt tavoitteet (Salovuori 2014: 53).

On arveltu, että eläinavusteisista interventioista on alkanut tulla jo aika yleisiä toimintaterapiassa (VanFleet & Fine & O'Callaghan & Macintosh & Gimeno 2015: 160). Syyt eläinavusteisuuden hyödyntämiseen toimintaterapiassa voivat olla hyvin moninaisia. Terapia- ja kuntoutusasiakkailta saattaa usein olla haasteita tunteiden ilmaisussa ja toiminnanohjauksessa, jolloin toimintamallit saattavat olla puutteelliset tai toimimattomat. Tällöin eläimen kautta voi syntyä eri tavalla mahdollisuuksia ottaa puheeksi vaikeita asioita ja mallintaa esimerkiksi vuorovaikutukseen liittyviä haasteita. Eläimen avulla voidaan harjoitella uusia kohtaamisen taitoja ja sosiaalisia tilanteita. Eläimellä on kyky lohduttaa ja tasata tunteita, ja ne voivat tarjota väylän myös vaikeiden tunteiden, kuten surun ja pettymyksen käsittelyyn. Eläimelle saatetaan pystyä jakamaan sellaisiakin asioita, joita ei uskalleta jakaa ihmisille. (Salovuori 2014: 11.)

Toimintaterapeutti Eeva Kahilaniemi toteaa kirjassaan *Eläinavusteinen interventio* (2016), että eläinavusteisten menetelmien käytön tavoitteena on ollut löytää asiakkaiden arkeen mielekästä ja tarkoituksenmukaista toimintaa. Eläimen hyödyntäminen mahdollistaa erilaisten taitojen ja valmiuksien opettelemisen vaihtoehtoisella ja asiakkaalle kokemuksellisella tavalla. (Kahilaniemi 2016: 6, 17.) Muita perusteita eläinavusteisille menetelmille ovat mm. eläinten yhteistyökykyisyys, eläinten kyky kestää useimmiten hyvin häiriötekijöitä sekä eläinten kyky olla sosiaalinen ja ilmaista tunteita. Eläin mahdollistaa usein myös sellaisten asioiden käsittelyn, joille asiakkaalla ei ole sanoja tai joiden merkitykset ovat vasta vähitellen muotoutumassa. (Salmela 2013: 95.) Eläimen kanssa toimiminen helpottaa kommunikaatiota ja voi lisätä asiakkaan motivaatiota osallistua työskentelyyn. Eläinten hoito osana eläinavusteista terapiaa antaa mahdollisuuden myös vastuunkantamisen harjoitteluun. Eläinten avulla voidaan tarkastella päivittäisiin toimintoihin kuten ravintoon, nukkumiseen ja puhtauteen liittyviä asioita, jolloin niiden merkitys omaan hyvinvointiin on konkreettisemmin esillä. Myös syntyamiseen, lisääntymiseen, vanhenemiseen ja kuolemaan liittyvät asiat voi olla helpompi ymmärtää, kun niiden luonnollisuus tulee näkyviin eläinten elämänvaiheissa. (Salovuori 2014: 62, 84.)

Kansainvälisesti tarkasteltuna koirat ovat suosituimpia toimintaterapeuttien käyttämiä eläimiä, mutta käytännössä lajit vaihtelevat elefanteista ja delfiineistä ankkoihin, kilpikonniiin ja hamstereihin. Vaikka IAHAIO ei suosittele (kesytettyjenkään) villieläinten kuten delfiinien käyttöä terapiassa, tätäkin tapahtuu. Toimintaterapeuttien ja asiakkaan kannalta kaikilla eläimillä on omat hyötynsä ja toisaalta myös haasteensa. (Sahin ym. 2018: 97–100; Andreasen ym. 2017: 2; IAHAIO White Paper 2018: 8.) Kaikessa eläimiin liittyvässä toiminnassa on myös huomioitava eläinten hyvinvointiin liittyvät eettiset kysymykset.

Eläinavusteisessa työskentelyssä eläin ei ole itseisarvo, vaan kyse on ammattilaisen ammattitaidon ja osaamisen yhdistämisestä eläinavusteisen intervention käytännön toteuttamiseen. Eläinavusteinen interventio toteutetaan kunkin oman ammatin teoreettisesta taustasta ja viitekehystä käsin. Toimintaterapiassa eläinten kanssa tehtävää työtä dokumentoidaan ja arvioidaan oman alan menetelmillä. Työssä keskitytään aina ensisijaisesti asiakkaaseen ja hänen tarpeisiinsa. Asiakas, ja tarvittaessa hänen omaisensa, ovat mukana terapian suunnittelussa. (Latvala-Sillman 2018: 34; Nimer & Lundahl 2007: 225.) Eläinavusteisuuden tarpeellisuutta on pohdittava jokaisen asiakkaan kohdalla erikseen. On punnittava, antaako eläimen mukaan ottaminen asiakkaalle sellaista hyötyä,

jota ei muulla keinoin olisi mahdollista saavuttaa. Lisäksi valinta on perusteltava eettisesti näkökulmasta ja pohdittava, onko eläimen ottaminen työpariksi turvallista ja eettisesti hyväksyttävää niin asiakkaan kuin eläimen näkökulmasta. (Kahilaniemi 2016: 24.)

Eläinavusteista terapiaa toteuttavan terapeutin täytyy olla työssään todella pätevä. Eläinavusteisen terapian tuottaminen ei ole terapeutille helppoa, sillä huomio täytyy pysyä jakamaan sekä asiakkaan että terapiaeläinten kanssa. Toimintaterapeutin täytyy muokata käyttämiään menetelmiä sopiviksi eläimen ja eläimen läsnäolon kannalta ja mahdollisesti rajata niin ihmistä kuin eläintäkin terapiatilanteessa. Terapeutin täytyy joustaa, olla spontaani ja luova pitäen samalla terapian tavoitteet mielessään. (VanFleet ym. 2015: 163.)

2.2 Eläinavusteisuus toimintaterapiassa Suomessa

Suomessa eläinavusteisuus liitetään usein osaksi luontoavusteista terapiaa ja Green Care -toimintaa. Green Care on kansainvälinen termi, joka on tullut käyttöön 2000-luvun alussa. Se on kattokäsite, jonka alle kuuluu kaikki luontoa, luontoelementtejä tai eläimiä käsittävä ammatillinen toiminta. (Suomi & Juusola & Anundi 2016: 30.) Green Care perustuu ajatukseen ihmisen luontoyhteydestä ja luonnon hyvinvointia lisäävästä vaikutuksesta (Luke, THL ja GCF ry 2018: 4–5). Yhteys Green Care -toimintaan voi johtua osin siitä, että Suomessa eläinavusteisuutta hyödyntävä toimintaterapia tapahtuu usein luonnossa tai maatilaympäristössä. Eläinavusteisuutta toteutetaan toki myös asiakkaan kotona ja toimintaterapeutin vastaanotolla.

Suomen Green Care Finland -yhdistyksen mukaan eläinavusteisuus sopii erityisesti tilanteisiin, joissa kommunikaatio ja luottamuksellinen vuorovaikutus asiakkaan kanssa on haasteellista tai lääketieteellisen hoidon ja keskustelun rinnalle halutaan tuoda toiminnallisuuteen ja yhteisöllisyyteen perustuvia keinoja. Eläinavusteisuus on voimavarakeskeistä ja mahdollistaa kuntoutusympäristön, jossa ihminen voi olla omana itsenään. Ammatillaisen näkökulmasta eläinavusteisuus tarjoaa monia toimintamahdollisuuksia ja työvälineitä. (Luke, THL ja GCF ry 2018: 7–12.) Yhdistys on yrittänyt toiminnallaan mm. vakiinnuttaa yhteisiä eettisiä ohjeita eläinavusteisessa työskentelyssä, sekä korostaa eläinavusteisuuden liittyvän tutkimuksen ja koulutuksen merkitystä.

Eläinavusteista terapiaa toteutetaan monista eri lähtökohdista ja syistä. Vaativaa lääkinällistä kuntoutusta tarvitseva asiakas on voinut hakea Kelasta ratsastusterapeutin ohjaamaa kuntoutusta vuodesta 1991 (Laine & Laitinen & Mäki-Tuuri & Raento 2015: 43).

Muunlaista eläinavusteista terapiaa ei ole erikseen haettavana. Ratsastusterapeutin pohjakoulutuksen tulee olla joko fysio- tai toimintaterapeutin koulutus. Pohjakoulutus määräytyy asiakkaan kuntoutussuunnitelmassa olevien kuntoutustavoitteiden perusteella (KELA, Vaativa lääkinällinen kuntoutus 2019: 37). Toimintaterapeutin toteuttaman ratsastusterapian tavoitteena on mahdollistaa kuntoutujaa osallistumaan ja suoriutumaan työstä, opiskelusta tai muista arjen toiminnoista. Ratsastusterapia voi toteutua samanaikaisesti toisentyypisen toimintaterapian kanssa tai jaksotettuna. Ratsastusterapia voi tulla Kelan ohjeistuksen mukaan kyseeseen, kun kysymyksessä on esimerkiksi oman kehon ja liikkeiden hahmottamisen vaikeudet, silmä- käsikoordinaation kehittämisen tarve, kaksikäätisen toiminnan harjoittelu, aistitiedon jäsentämisen harjoittelu, näkövammaisuuteen, kehityshäiriöön tai viivästyneeseen kehitykseen liittyvä tarve rohkaista liikkeen sietämiseen. Perusteeksi käy myös autismiin, kehitysvammaisuuteen, tarkkaavaisuus- tai käytöshäiriöön liittyvä tarve tukea oma-aloitteellisuutta, toiminnanohjausta sekä aistitiedon tarkoituksenmukaista hyväksikäyttöä ja tuntoaistimusten sietämistä. (KELA, Vaativa lääkinällinen kuntoutus 2019: 37.)

Tiivistetysti ilmaistuna toimintaterapeutin ja fysioterapeutin ohjaaman terapian tavoitteiden ero on fysioterapeutin motorisia valmiuksia vahvistava ote siinä missä toimintaterapiassa tulisi vahvistaa asiakkaan toimintakykyä. Terapiassa otetaan huomioon kuntoutujan fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja kognitiiviset tarpeet. Kumpi hyvänsä ratsastusterapiaa toteuttaakaan, tärkeää on käyttää niitä terapeuttisia menetelmiä, joihin terapeutilla on koulutus ja jotka ovat hyvän kuntoutuskäytännön mukaisia. (Kelan terapian palvelukuvaus 2019: 24–25.) Maksusitoumukset ratsastusterapiaan ovat lisääntyneet merkittävästi ja toimintaterapian osuus on ollut kasvussa, mutta kynnys niiden korvaamiseen on edelleen korkea. Muiden eläinlajien kanssa tehtävää terapiaa ei ole haettavana. Tällöin moni eläinavusteisuudesta hyötyvä kuntoutuja jää vaille sellaista kuntoutusmuotoa, joka voisi motivoida kuntoutujaa itseään ja merkittävästi nopeuttaa kuntoutumisen prosessia ja tuottaa parempia tuloksia. (Hautamäki ym. 2018: 53; Laine ym. 2015: 44.)

Muutamit suomalaiset toimintaterapeutit ovat julkaisseet omia kirjojaan ja yhdessä tehdyjä artikkelikokoelmia ja liittäneet näihin suosituksia, miten eläinten kanssa tulisi toimia. Olemme käyttäneet näitä kirjoituksia sekä selventääksemme itsellemme eläinavusteisuutta hyödyntävän toimintaterapian erilaisia interventiomalleja että lähdetietoina alan toimijoiden ajatuksiin. On korostettava, että nämä erilaisissa artikkeleissa ja kirjoissa

esiintyvät mielipiteet ja ajatukset eivät ole olleet tämän työn varsinaisen tarkastelun kohteena.

Toiminta- ja ratsastusterapeutti Sari Naukkarinen tuo Ratsastusterapia ja välineiden käyttö -artikkelissa esiin toimintaterapeutin pohjakoulutuksen tuomat hyödyt. Nämä näkyvät hänen mukaansa erityisesti terapiaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Naukkarisen mukaan toiminnan analysoinnin taito on toimintaterapeuttien erittäin oleellinen vahvuus, samoin kyky toiminnan soveltamiseen. Hevosen kanssa tehtävän terapian avulla voidaan harjoitella monipuolisia ja haastavia vuorovaikutustilanteita, helpottaa spastisuutta, kehittää kommunikaatiokykyä ja kaikkia asiakkaan motoriikan osa-alueita (Naukkarinen 2011: 152, 162). Hevosten lisäksi suomalaiset toimintaterapeutit käyttävät työpareinaan koiria, laamoja, lampaita, kissoja, kaneja, porsaita jne.

Laamojen ja alpakoiden parissa töitä tehneen toimintaterapeutti Collin-Kajaalan mielestä eläinten käytöstä voivat hyötyä kaikki ikäryhmät sekä yksilö- että ryhmäterapiamuodoissa. Terapiaa voidaan toteuttaa fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn alueella. Hänen mielestään erityisen hyvin terapiaeläimet soveltuvat sosiaalisen toimintakyvyn kehittämiseen. (Collin-Kajaala 2013: 119.)

Eläinavusteisten menetelmien hyötyjen ja soveltuvuuden lisäksi suomalaiset toimintaterapeutit ovat pohtineet eläinavusteisten menetelmien vaikuttavuutta. Erna Törmälehto kokee, että hevosavusteisessa terapiassa ja ratsastusterapiassa toiminnan terapeuttinen voima syntyy vetoavuudesta, ainutlaatuisuudesta ja täsmällisyydestä. Terapian vetoavuus syntyy asiakkaan kokeman toiminnan tuottamasta mielihyvystä, vahvistavuudesta ja tuottavuudesta. (Törmälehto 2013: 171–172.) Suomalaisessa alaan liittyvässä toimintaterapeuttien kirjoittamissa teksteissä vilahtelevat eläinavusteisen terapian viitekehyksinä niin Doris Piercen toiminnan terapeuttisen voiman malli kuin Gary Kielhofnerin inhimillisen toiminnan malli (*Model of Human Occupation*, MOHO) (Kahilaniemi 2016: 13–14; Törmälehto 2013: 171–172). Näihin taustalla vaikuttaviin toimintaterapian viitekehyksiin palaamme seuraavassa pääluvussa.

2.3 Aikaisempi tutkimus eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa

Kansainvälistä tutkittua tietoa eläinavusteisista interventioista on, etenkin toimintaterapian näkökulmasta toistaiseksi hyvin vähän. Suomessa eläinavusteisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty vielä vähemmän. Opinnäytetyötasolla sen sijaan aihe on kiinnostanut

suuresti. Eläinavusteista terapiaa koskevia opinnäytetöitä on tehty vuodesta 2009 alkaen (Theseus.fi) Suomessa lukuisia. Theseus-tietokannasta löytyi lokakuussa 2019 88 opinnäytetyötä hakusanalla *eläinavusteinen toimintaterapia*. Tämäkin kertoo aiheen nostattamasta suuresta kiinnostuksesta valmistuvien toimintaterapeuttien keskuudessa. Opinnäytetyöt painottuvat aiheiltaan suurimmaksi osaksi kuvaamaan eläinavusteista terapiaa osana hyvinvointipalveluja joko toimeksiantajana olleen yrityksen näkökulmasta tai tietyn eläinlajin käyttöön liittyen. Aihe on synnyttänyt myös muutamia ylemmän korkeakoulutason töitä. Toimintaterapian maisteri Kihlström-Lehtonen (2009) pohti pro gradu -työsään koirien motivoivaa ja merkityksellisyyttä tuottavaa vaikutusta.

Olellainen osa tätä opinnäytetyöprosessia oli perehtyminen aikaisempaan tutkimukseen. Aloitimme työmme kartoittamalla aikaisempaa tutkimusta ja pohdimme muun muassa kysymyksiä Kuinka paljon tutkimusta on tehty? Minkälaisista aiheista tutkijat ovat kirjoittaneet? Onko näkökulma toimintaterapeuttinen, lääketieteellinen vai jokin muu? Mitä eläimiä tutkimuksissa esiintyy? On selvää, että eläinavusteisuus toimintaterapiassa on luonteeltaan täysin erilaista riippuen siitä, onko terapiaeläimenä kilpikonna vai koulutettu koira.

1980-luvun puolivälistä alkaen eläinavusteisuus on kasvanut valtavasti ja yleistynyt monessa maassa. Ulkomaisia artikkeleita ja tutkimuksia toimintaterapiaan liittyvästä eläinavusteisesta terapiasta on toki tehty 1980-luvulta alkaen, mutta määrät ovat silti vähäisiä. PubMed-tietokannassa näkyy jonkinlainen julkaistujen tutkimusten määrään liittyvä murros vuodesta 2001 ja erityisesti vuodesta 2014 eteenpäin (PubMed 2019).

Alan perusteokseksi on muodostunut Aubrey H. Finen toimittama *Handbook on Animal-Assisted Therapy: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (1. painos 1999), josta on tehty jo viides painos. Kirja keskittyy pitkälti eläinavusteisten interventioiden käsitteiden selventämiseen, terapeuttien vastuulliseen toimintaan ja eläimen hyvinvoinnin varmistamiseen. Toimintaterapeutit ovat ammattiryhmänä kirjassa vain sivumainintana. Esimerkkinä annetaan sairaalaympäristössä tapahtuva lasten toimintaterapeuttinen interventio, jossa eläintä hyödynnetään helpottamaan sellaisten taitojen oppimista, joita lapsi tarvitsee saavuttaakseen itsenäisemmän toimintakyvyn itsestä huolehtimisen, leikin ja oppimisen osa-alueissa. Eläimen kanssa toimiessa voi harjoittaa tarvittavia taitoja, ja näin eläimestä tulee osa lapsen oppimisprosessia. (Fine & O'Callaghan ym. 2010: 196.)

Oman työmme kannalta koimme tärkeimmiksi tuoreemmat, 2000-luvulla tehdyt tutkimukset. Keskeisiksi nousivat sellaiset ulkomaiset tutkimukset, jotka yrittävät pureutua eläinavusteisuuden toimintaterapian näkökulmasta. Merkittäviksi nousivat Sahinin ym. tutkimus vuodelta 2018 (*Animal-Assisted Therapy in Occupational Therapy*), jossa pohditaan eläinavusteisten menetelmien soveltuvuutta erilaisten eläinten kanssa toteutettavaan toimintaterapiaan sekä Andreasenin ym. katsaustutkimus *Animal-assisted Therapy and Occupational Therapy* (2017). Andreasen ym. käyvät systemaattisesti läpi tutkimukset eläinavusteisuuden hyödyistä ja käytettävyydestä erityisesti eri diagnoosien kautta.

Velden, Ciprianin ja Fisherin (2005) tutkimuksessa haastateltiin kahta toimintaterapeuttia, joiden mukaan eläinavusteisen terapian lähtökohta on ensisijaisesti olla terapeutti. Eläimen mukana olo on väline, jonka tarjoamia hyötyjä toimintaterapeutti voi hyödyntää muiden toiminnallisten menetelmien tapaan oman alansa viitekehyksistä käsin, asiakkaan tarpeiden mukaan. Eläinavusteisen terapian todettiin olevan toimintaterapiaa silloin, kun sen lähtökohdat perustuvat toimintaterapian toimintamalleihin. Näillä tarkoitettiin mm. tapaa muodostaa interventiosuunnitelma ja toteuttaa kuntoutus. Tutkimuksessa korostui yhtenä merkittävänä tekijänä terapeutin tieto ja osaaminen siitä, kuinka eläintä hyödynnetään terapiassa tehokkaasti. Koska eläin ei tyypillisesti ole osa toimintaterapiaa, sen läsnäolo muuttaa sekä fyysistä että sosiaalista ympäristöä. Tutkimuksessa todettiin, että toimintaterapeutin rooli on osata hyödyntää eläintä asiakaslähtöisesti osana terapiaa niin, että asiakas voi hyötyä toimintaterapiasta mahdollisimman paljon. (Velde ym. 2005: 44, 46–47.)

Erityisen tärkeänä on pidetty sellaisen tutkimustiedon tuottamista, jolla voidaan perustella eläinavusteisten menetelmien vaikuttavuutta. Nopeasti suosituksi tullut eläinavusteinen terapia on kärsinyt siitä, että alaan liittyvä tutkimus eläinavusteisuuden vaikuttavuudesta ei ole pysynyt perässä. (Ng & Albright & Fine & Peralta 2015: 357; VanFleet ym. 2015: 160, 174.) Vaikuttavuudesta on saatu aikaisemmissa eri maissa tehdyissä tutkimuksissa lupaavia merkkejä eri palveluntarjoajien näkökulmista. Teoriat, joilla eläinavusteisuuden vaikuttavuutta selitetään keskittyvät tavallisesti joko eläinten ainutlaatuisiin ominaisuuksiin, jotka voivat myötävaikuttaa vuorovaikutussuhteen luomiseen, terapian edistymiseen, tai ihmisen ja eläimen suhteeseen, jolloin eläimen mukana olo voi johtaa positiivisiin muutoksiin kognitiossa, käyttäytymisessä tai omaksutuissa rooleissa. Monilla terapeuteilla tärkeä syy eläinavusteisten menetelmien käyttöön on terapeutin vuorovaikutussuhteen luominen. (Kruger & Serpell 2010: 37–44; Fine & O'Cal-

laghan ym. 2010: 193–195.) Pitkään alalla olleiden ja vasta vähän aikaa eläimiä työparinaan käyttäneiden terapeuttien näkemyksissä eläinten hyödyistä voi kuitenkin olla eroja. Usein alussa terapeutit näkevät eläinavusteisuuden etuina ennen kaikkea asiakkaan sitouttamisen terapiaan ja eläimen läsnäolon vaikutuksen asiakassuhteen muotoutumiseen. Kun ymmärrys eläinavusteisuudesta syvenee, terapeutit ovat käsittäneet sen ennemminkin osaksi kuntoutusprosessia. Eläin toki auttaa asiakassuhteen rakentamisessa sekä lisää asiakkaan motivaatiota. (VanFleet ym. 2015: 157–177.)

Monet tutkimukset ovatkin keskittyneet asiakkaan motivaation seuraamiseen. Motivaatio syntyy useammasta tekijästä. Taustalla vaikuttaa varmasti mm. niin halu tehdä asioita ”eläimen hyväksi tai puolesta” kuin eläimen kyky viedä asiakkaan mieli pois harjoittelun epämuikavuudesta (VanFleet ym. 2015:159–160). Monet terapiassa harjoiteltavat asiat voivat myös tuntua asiakkaasta tylsiltä tehdä ilman eläimen läsnäoloa.

Eläinavusteisen terapian hyödyt tai hyötyjen taustalla olevat todelliset syyt ovat herättäneet myös epäilyksiä ja kritiikkiä. Sekä Maujean, Pepping ja Kendall (2015) että Kamioka työryhmineen (2014) ovat kirjallisuuskatsauksissaan koonneet satunnaistettujen kontrolloitujen tutkimusten (*randomized-controlled trial*, RCT) tuloksia liittyen eläinavusteisten interventioiden hyötyihin. Maujean ym. (2015: 32–34) toteavat, että eläinavusteinen interventio voi johtaa positiivisiin psykososiaalisiin tuloksiin, mutta tutkimusta on vielä vähän. Kamioka ym. (2014: 385–386) toteavat löytämänsä tutkimusartikkelit liian heterogeenisiksi sekä metodologisesti ja raportoinniltaan huonolaatuisiksi. Meta-analyysin teko oli näin ollen mahdotonta, ja selkeitä johtopäätöksiä eläinavusteisen terapian hyödyistä ei heidän mukaansa voitu tehdä.

Tutkimusten mukaan eläinavusteisista interventioista tarvitaan lisää hyvin suunniteltua, satunnaistettua kontrolloitua ja seuranta-arvioitua tutkimusta muun muassa siitä, minkä tyyppinen eläinavusteinen interventio on hyödyllinen millekin asiakasryhmälle (Maujean ym. 2015: 34; Kamioka ym. 2014: 385). Tutkijat tuovat esiin huomion, että RCT-tutkimuksessa kontrolliryhmälle olisi hyvä olla tarjolla jotain yhtä lailla uutta ja jännittävää, jotta saadaan kontrolloitua uutuuden viehätöksen eli eläimen läsnäolon efekti. Vaikka tutkijat havaitsivat useita lupaavia tuloksia eläinavusteisen intervention vaikuttavuudesta, he toteavat, että kontrolloitujen tutkimusten puutteen vuoksi jää vielä epäselväksi, onko yksinkertaisesti sitoutuminen johonkin toimintaan positiivisia vaikutuksia aiheuttava tekijä, vai ovatko suotuisat tulokset erityisesti eläinavusteisuuden tulosta. (Maujean ym. 2015: 32–33.)

Monen mielestä hyödyt ovat kuitenkin selvät ja ne perustuvat nimenomaan eläimen tuomaan lisäarvoon. Eläinten avulla voidaan mallintaa monia vuorovaikutukseen ja tunteisiin liittyviä asioita ja rohkaista osallistujia rakentavampaan itsensä ilmaisuun. Eläimet muuttavat läsnäolollaan ilmapiiriä ja avaavat mahdollisuuksia myös asiakkaan ja terapeutin väliselle kommunikaatiolle. (Velde ym. 2005: 47–48.) Eläin tuo terapiaan uusia ulottuvuuksia ja iloa asiakkaalle. Eläimen läsnäolo voi sitä kautta lisätä asiakkaan motivaatiota ja sitoutumista toimintaan ja terapiaan. (Poleshuck 1997: 285–286, 291.) On todettu, että tärkeimmät vaikuttimet eläinavusteisen terapian onnistumiseen ovat eläimen ja asiakkaan yhteensopivuus, realistiset tavoitteet ja asianmukaisesti koulutettu henkilökunta. Myös asiakkaan tarpeiden mukaan valittu ympäristö, intervention pituus ja terapian toteutustapa, eli yksilö- tai ryhmäterapia, vaikuttivat eläinavusteisen terapian onnistumiseen. (Lasa ym. 2015: 6.)

Kiinnostava oman työemme kannalta oli myös Shuen, Winklen ja Mulcaheyn (2018) tutkimus, jossa kysyttiin eläinten kanssa toimivilta toimintaterapeuteilta heidän eläinavusteisuuteen liittyvästä koulutuksestaan. Suurimmalla osalla vastaajista (66%) ei ollut minikäänlaista koulutusta tai se oli vähäistä. Toimintaterapeutit perustelivat vähäistä koulutustaan ajan ja rahan puutteella sekä kurssien huonolla saavutettavuudella. Kaksi vastaajaa 21:stä oli sitä mieltä, että lisäkoulutus on ylipäättään tarpeetonta. (Shue ym. 2013: 4–6.) Lisäksi 2015 julkaistu tutkimus hevosavusteisesta kuntoutus- ja terapiatoiminnasta Suomessa tuotti kiinnostavaa tietoa ajankohtaisista haasteista alan toimijoiden näkökulmasta. Katsauksessa tuodaan esiin alan rakenteelliset haasteet resursseista ammattimaiseen terapiatyöhön ja tutkimuksen puutteeseen. (Laine ym. 2015: 42–53.)

Kaiken kaikkiaan aikaisempaa tutkimusta on valitettavan vähän ja kentän laajuuden takia se jättää vielä monia kysymyksiä avoimeksi. Yhteenvedona voi todeta, että olemassa oleva ulkomainen tutkimus painottuu fysiologisiin, psykososiaalisiin ja motivoiviin näkemyksiin, muttei niinkään toimintaterapian näkökulmaan. Tästäkin syystä on ollut tarpeen ja perusteltua selvittää suomalaisten toimintaterapeuttien käsityksiä eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa. Näistä lähtökohdista olemme pyrkineet selventämään suomalaisten toimintaterapeuttien näkemyksiä eläinavusteisen terapian tämän hetkisestä tilanteesta toimintaterapiassa ja siitä, miten toimintaterapian tietoperusta tukee eläinavusteisten menetelmien käyttöä.

3 Opinnäytetyössä keskeiset toimintaterapian termit

Pohdittaessa, miten toimintaterapeuttien oman alan tietoperusta näkyy heidän tekemässään eläinavusteisessa terapiassa, tulee tarpeelliseksi avata haastateltujen käyttämiä käsitteitä, jotka toimintaterapian viitekehyksessä yleisesti vaikuttavat intervention suunnitteluun ja toteutukseen. Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyöprosessin aikana usein esiin tulleita toimintaterapialle keskeisiä termejä.

3.1 Toiminnan ja arjen asiantuntijuus

Toimintaterapiassa ja toiminnantieteessä ihmisiä tarkastellaan ”tekijöinä” ja ”toiminnallisina olentoina”. Sana ”toiminta” viittaa tarkoituksenmukaisiin tai tavoitesuuntautuneisiin sekä merkityksellisiin toimintoihin ihmisen jokapäiväisessä elämässä. (WFOT, Occupational Science 2012.) Toiminnaksi kutsutaan tekemistä, jota ihminen haluaa tehdä, jota hänen täytyy tehdä ja jota hänen odotetaan tekevän (WFOT, Definitions of Occupational Therapy 2017: 4).

Toimintaterapeutteja kutsutaan toiminnan ja arjen asiantuntijoiksi. Toimintaterapian tavoitteena on lisätä asiakkaan itsenäisyyttä omassa arjessaan ja siihen liittyvissä toiminnoissa. Toimintaterapiassa pyritään parantamaan asiakkaan toimintamahdollisuuksia harjoittelemalla tarpeen mukaan niitä valmiuksia ja taitoja, joita asiakas tarvitsee omassa arjessaan selviämiseksi. Kehityskohteina voivat olla esimerkiksi psykososiaalisten taitojen tai konkreettisesti arjen toimintojen, kuten kotitöiden, harjoittelu. (KELA, Vaativa lääkinnällinen kuntoutus 2019: 38.)

Toimintaterapeutti ohjaa ja tukee asiakkaan taitojen harjoittelua ja kompensatiokeinojen omaksumista muun muassa porrastamalla asiakkaalle mielekäs toiminta niin, että toiminnan vaatimustaso vastaa asiakkaan toimintakykyä. Kehityksen mahdollistamiseksi toiminnan on oltava myös sopivasti haastavaa. Toimintaterapeutti voi tukea asiakkaan toimintaa apuvälineillä ja muokkaamalla fyysistä ympäristöä asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Ympäristön muokkaaminen toimintakykyä tukevammaksi voi olla tarpeen esimerkiksi näkö- tai liikuntarajoitteisten ja muistisairaiden asiakkaiden kohdalla. Toimintaterapeutti ohjaa myös omaisia, muita läheisiä ja lähiverkostoa huomioimaan asiakkaan tarpeet, mikä edesauttaa kuntoutuksen ja sen hyötyjen siirtymisen arkeen. (KELA, Vaativa lääkinnällinen kuntoutus 2019: 38.)

3.2 Toiminnan analyysi

Toiminnan analyysi on yksi väline, jota käytetään toimintaterapeuttisen intervention suunnitteluun. Sen avulla toimintaterapeutti pilkkoo valitun toiminnan pienempiin osiin ja tarkastelee yksityiskohtaisesti sen vaatimuksia (Hagedorn 2000: 169). Pilkkomalla toiminta pienempiin komponentteihin siitä voidaan tunnistaa sen vahvistavat ja estävät tekijät ja sen terapeuttiset mahdollisuudet (Crepeau & Schell & Gillen & Scaffa 2013: 235–236).

Toiminnan analyysi auttaa erittelemään muun muassa millaisista toiminnallisista vaiheista toiminta koostuu, millaisia fyysisiä, psyykkisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja ja valmiuksia yksilö tarvitsee toiminnasta suoriutumiseksi ja mitkä tekijät ympäristössä estävät tai mahdollistavat toiminnasta suoriutumista. Yksilösuuntautuneessa toiminnan analyysissä ihminen, jonka interventiota suunnitellaan, on luonnollisesti keskiössä, ja toimintaa analysoitaessa otetaan huomioon myös ihmisen toimintakyky, elämäkokemus, arvot, kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet. Tämä auttaa toimintaterapeuttia ymmärtämään, mitkä asiat toiminnassa tai ympäristössä, jossa sitä suoritetaan, ovat yksilölle merkityksellisimpiä, ja mitkä seikat vaikuttavat tähän merkityksellisyyden kokemukseen. (Crepeau ym. 2013: 244–246.)

Toiminnan analyysin avulla toimintaterapeutti saa siis käsityksen toiminnan vaatimuksista ja ymmärtää paremmin sen merkityksen yksilöllisesti kullekin asiakkaalle. Näiden tietojen avulla toimintaterapeutti pyrkii toimintaa muokkaamalla ja vaikeusastetta porrastamalla, esimerkiksi apuvälineiden avulla, sovittamaan toiminnan asiakkaan taitotasoa ja tarpeita vastaavaksi. Tarvittaessa toiminnan analyysi voi auttaa toimintaterapeuttia myös löytämään korvaavan toiminnan, joka vastaa paremmin asiakkaan taitotasoa ja palvelee hänen tarpeitaan ja tavoitteitaan, ja jonka hän edelleen voi kokea merkitykselliseksi. (Crepeau ym. 2013: 238–239.)

3.3 Toiminnan terapeuttinen käyttö

Toiminnantieteessä kiinnostuksen kohteena on, kuinka jokapäiväisen elämän toimintojen suorittaminen vaikuttaa ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Vastaavasti kiinnitetään huomioita myös siihen, kuinka terveys ja hyvinvointi, tai niiden puute, ja elinympäristö vaikuttavat ihmisten tapoihin ja kykyihin suorittaa heille merkityksellisiä toimintoja. (WFOT, Occupational Science 2012.)

Toiminnantieteen avulla on saatu useita perusteluja sille, miksi toiminnan käyttö osana kuntoutusta voi hyödyttää asiakasta, ja on muun muassa todettu, että ihmisen normaali kehitys ja oppiminen kehittyvät tekemällä, toimimalla ja osallistumalla. Tarkoituksenmukaisesti valitun toiminnan avulla toimintaterapeutti voi tukea asiakkaan normaalia kehitystä tilanteessa, jossa esimerkiksi sensomotoristen, kognitiivisten tai psykososiaalisten taitojen kehityksessä on syystä tai toisesta ilmennyt pulmia. Lisäksi toiminnan vaikeustasoa pystytään porrastamaan yksilön tarpeiden mukaan ja toimintaa voidaan mukauttaa niin, että se vastaa hänen oppimistavoitteitaan. Toimintakyvyn parantuessa vaikeustasoa voidaan helposti nostaa. Toiminnassa kehittyminen ja siitä suoriutuminen tarjoaa ihmiselle mahdollisuuden kokea pätevyys- ja onnistumisentunteita, mikä lisää motivaatiota ja sitoutumista terapiaan. (Reed & Sanderson 1999: 44.)

Doris Pierce (2001) on jatkanut toiminnan terapeuttisuuden tutkimista ja luonut toiminnan terapeuttisen voiman mallin tuodakseen teorian käytäntöön. Mallissa hän määrittelee toiminnalla olevan kuusi ulottuvuutta, jotka hänen mukaansa toimintaterapeutin on tunnettava, jotta hän kykenee hyödyntämään toiminnan terapeuttisen potentiaalın terapiainterventiota suunnitellessaan ja toteuttaessaan (Pierce 2001: 250–251). Ulottuvuudet liittyvät toiminnan vetoavuuteen sekä ympäristöön, jossa toimintaa suoritetaan. Toiminnan vetoavuuteen liittyvät ulottuvuudet ovat subjektiivisia, eli yksilön kokemukseen pohjautuvia. Näitä ulottuvuuksia ovat toiminnan vahvistavuus, toiminnan aikaansaama mielihyvä sekä toiminnalla saavutettu kokemus tuotteliaisuudesta. Toiminnan kontekstuaaliset, eli ympäristöön sidonnaiset ulottuvuudet puolestaan liittyvät toiminnan ainutlaatuisuuden kokemukseen. Ainutlaatuisuuden kokemukseen vaikuttavat ajallinen, fyysinen ja sosio-kulttuurinen ympäristö, jossa ihminen toimintaa harjoittaa. (Pierce 2001: 251–256.)

Tarkoituksenmukaisesti valitun toiminnan tulee olla ihmiselle itselleen merkityksellistä toimintaa, josta hän motivoituu ja jonka tekemiseen hän haluaa sitoutua. Terapeuttista toiminnasta tekee sen tavoitesuuntautuneisuus. Toiminnan terapeuttisen voiman mallin mukaan terapiaprosessin toteuttaminen ja sen hyödyt perustuvat terapeutin suunnittelu- ja ongelmanratkaisutaitoihin, sopivien tavoitteiden asetteluun sekä toiminnan soveltuvuuteen kyseiselle henkilölle, eli miten hyvin toiminta vastaa hänelle asetettuihin tavoitteisiin. Toimintaterapeutin ammattitaitoon kuuluu asettaa tavoite yhdessä asiakkaan ja hänen lähipiirinsä kanssa ja tunnistaa kunkin asiakkaan taitoja ja valmiuksia vastaava, ja tavoitteeseen pääsemiseksi sopiva toiminta. (Pierce 2001: 256–257; Hautala & Hämmäläinen & Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2013: 122–123.)

Toiminnan terapeuttisen voiman malli voi auttaa terapeuttia huomioimaan yksilön kokemukseen ja elämänhistoriaan sekä ympäristön vaatimuksiin liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat hänen toiminnallisuuteensa ja tekevät tietyistä toiminnasta juuri hänelle merkityksellistä. (Pierce 2001: 251–254; Hautala ym. 2013: 123.) Soveltuvan toiminnan löytämiseksi terapeutin on lisäksi tunnettava toiminnan vaateet ja otettava kokonaisvaltaisesti huomioon ihmisen toimintaan ja toimintakykyyn liittyvät osa-alueet.

3.4 Ihminen, toiminta ja ympäristö: holistinen ihmiskäsitys

Toimintaterapiassa hyvinvoinnin ymmärretään muodostuvan henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista, joka on yhteydessä yksilön elinympäristöön, ja alan teorioissa korostuukin ihmisen, toiminnan ja ympäristön dynaaminen vuorovaikutus. Esimerkiksi kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli (*Canadian Model of Occupational Performance and Engagement*, CMOP-E) kuvaa sitä, kuinka yksilön toiminnallisuus on ihmisen, toiminnan ja ympäristön toisistaan riippuvan, jatkuvasti muuttuvan suhteen lopputulos (Polatajko ym. 2013b: 23). Mallissa keskeisenä käsitteenä on myös toimintaan sitoutuminen, joka tarkoittaa osallistumista itselle mielekkäisiin ja merkityksellisiin toimintoihin (Hautala ym. 2013: 208).

CMOP-E:ssa toiminnan katsotaan liittyvän itsestä huolehtimiseen, työhön ja tuottavuuteen sekä vapaa-aikaan (Polatajko ym. 2013a: 42). CMOP-E:n mukaan toiminta antaa elämälle merkitystä, organisoii käyttäytymistä ja on terveyden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Mallissa esiintyy termi toiminnallinen tasapaino, jonka määritelmän mukaan tasapainoinen ja toimiva elämä mahdollistuu, kun elämän eri toiminnalliset osa-alueet, kuten työn kuormittavuus ja siihen käytetty aika sekä unen määrä ja laatu, ovat tasapainossa toisiinsa nähden. (Polatajko ym. 2013a: 46–47; AOTA 2014: 6.)

Ihminen ymmärretään kokonaisuudeksi, jossa yhdistyvät sosiaaliset ja kulttuuriset kokemukset, affektiivisuus (sosiaaliset ja emotionaaliset tekijät), kognitiivisuus (ajatteluun ja älyllisyyteen liittyvät tekijät), fyysisyys (sensoriset, motoriset ja sensomotoriset valmiudet) ja henkisyys. Henkisyys käsitetään minuuden sisimmäksi olemukseksi, joka ilmenee arvoina ja valintoina, tahdon ja motivaation ilmaisemisena ja jokapäiväisen elämän merkityksellisyyden kokemuksena. (Hautala ym. 2013: 211–212.)

Sosiaaliset ja kulttuuriset kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka ihminen kokee itsensä, mitkä asiat hän kokee merkityksellisiksi ja kuinka hän toimii sosiaalisessa suhteessa

muiden kanssa omassa ympäristössään (Hautala ym. 2013: 212). CMOP-E:ssa ympäristön käsite on jaettu fyysiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja institutionaaliseen ympäristöön. Fyysinen ympäristö käsittää luonnon ja ihmisen rakentamat elementit. Sosiaalinen ympäristö voidaan lyhyesti esitellä ihmissuhteina, mutta sekä kulttuurinen että institutionaalinen ympäristö ovat sosiaalisen ympäristön alakategorioita. Institutionaalinen ympäristö sisältää esimerkiksi sen, minne saa rakentaa talon, mikä taas pohjautuu rakentamista ohjaaviin lakeihin. Kulttuurinen ympäristö vaikuttaa siihen, millaisia taloja kukaan aikana on muodikasta rakentaa ja millaisia lakeja pannaan vireille. (Polatajko ym. 2013a: 48, 51–53.) Lyhyesti ilmaisten, ympäristö on kaikki se, missä elämme ja missä vaikutamme toimimalla. Elinympäristö ei ole toiminnasta erillään, vaan ympäristön sanotaan vaikuttavan toimintaan, ja päinvastoin, toiminnan ympäristöön (Polatajko ym. 2013a: 48).

Gary Kielhofnerin inhimillisen toiminnan malli (*Model of Human Occupation*, MOHO), joka pohjautuu dynaamiseen systeemiteoriaan, puolestaan ehdottaa, että toimintojen suorittaminen perustuu useiden systeemien jatkuvalle vuorovaikutukselle, mikä on yhteydessä ihmisen toiminnalliseen osallistumiseen ja kokemukseen itsestä toimijana. Tällaisia systeemejä ovat esimerkiksi yksilön fyysiset ominaisuudet, hänen tahtonsa ja motivaationsa, historiansa, tapansa ja rutiininsa, usko omaan kyvykkyyteen sekä hänen elinympäristönsä. (O'Brien & Kielhofner 2017: 24–25.)

Ihmisen toiminta ja hänen kokemuksensa itsestään eivät siis ole irrallisia, vaan aina sidoksissa hänen elämässään vaikuttaviin tekijöihin. MOHO ohjaa toimintaterapeuttia tarkastelemaan yksilöllisesti, miksi ihminen motivoituu toimintaan, mikä saa hänet luomaan rutiineja tästä toiminnasta, kuinka hän siitä suoriutuu ja kuinka hänen subjektiivinen kokemuksensa omasta pystyvyydestään ja toiminnallisesta suoriutumisestaan muuttuu harjaantumisen tai toisaalta esimerkiksi vammautumisen myötä. Näitä tekijöitä tarkastellaan aina suhteessa sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön, joka joko mahdollistaa tai estää toimintaan sitoutumista. (Taylor & Kielhofner 2017: 4, 7.)

3.5 Toiminnan merkitys, osallistuminen ja sitoutuminen

Toimintaterapiassa toiminnan sekä toimintaan osallistumisen (*participation*) ja sitoutumisen (*engagement*) katsotaan vaikuttavan positiivisesti terveyteen ja hyvinvointiin ja tuovan merkitystä elämään. Ihminen sitoutuu toimintaan todennäköisimmin silloin, kun hän

saa suorittaa toimintaa, jonka on itse valinnut, jonka tekemiseen hän on motivoitunut ja joka on hänelle itselleen merkityksellistä. (AOTA 2014: 4.)

Toimintaan sitoutuminen nähdään inhimillisenä perustarpeena, ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden ajatuksen mukaan jokaisella ihmisellä tulisi olla riittävästi mahdollisuuksia toiminnallisuuteen, eli jokapäiväisiin toimintoihin, sekä itselle merkitykselliseen toimintaan osallistumiseen. (Polatajko ym. 2013b: 20–21; AOTA 2014: 43.) Se, miksi ihminen motivoituu jostain tietystä toiminnasta ja tahtoo sitoutua siihen, liittyy hänen arvoihinsa ja kiinnostuksen kohteisiinsa ja itseä kiinnostavien toimintojen merkitys on kullekin henkilökohtainen. Siihen vaikuttavat muun muassa ihmisen elämäkokemus sekä subjektiivinen ja objektiivinen kokemusmaailma, henkinen ja fyysinen suorituskky sekä ympäristön institutionaaliset, fyysiset ja sosiaaliset tekijät. On jopa sanottu, että jokainen ihminen kokee kunkin toiminnan omalla ainutlaatuisella tavallaan, sillä kukin liittyy niihin omat merkityksensä. (Polatajko ym. 2013a: 40–48, 54; Polatajko ym. 2013b: 21.)

Merkityksellinen toiminta sisältää kokemuksia omasta kyvykkyydestä, hallinnasta, luovuudesta, omien arvojen ilmaisemisesta, tyytyväisyydestä ja mielihyvystä sekä tuotteliaisuudesta. Sen, että pystyy käyttämään aikaansa merkityksellisiin toimintoihin, on todettu vaikuttavan hyvinvointia edistäviin tekijöihin, kuten elämäntyytyväisyyteen ja merkityksellisen elämän kokemukseen. (Eakman 2016: 118.) Toimintaan sitoutuminen mahdollistuu sellaisessa ympäristössä, joka tukee valittuun toimintaan osallistumista (AOTA 2014: 4). Toimintaterapian keskeisenä tavoitteena onkin mahdollistaa asiakkaan sitoutuminen hänelle merkitykselliseen toimintaan ja tarvittaessa vaikuttaa hänen elinympäristössään oleviin osallistumista estäviin tekijöihin. Merkitykselliseen toimintaan osallistumisella ihminen oppii uusia taitoja, kehittää ja vahvistaa identiteettiään, löytää elämänsä tarkoitusta ja merkitystä, liittyy osaksi omaa yhteiskuntaansa ja solmii ihmissuhteita. (Law 2002: 640; Hagedorn 2000: 66.)

Suhteet muihin muokkaavat ihmistä ja hänen identiteettiään, samoin kuin jokainen suhde muovautuu siinä vuorovaikuttavien ihmisten mukaan (Christiansen 1999: 548). Toimintatiede tunnistaa yhteenkuuluvuuden tunteen (*belonging*) yhtenä terveyttä ja hyvinvointia edistävänä tekijänä sekä osana toimintaan osallistumista. Toiminnan on tutkittu olevan keino, jolla ihmiset ilmaisevat ja saavuttavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteyttä muihin ihmisiin. Vastaavasti erilaiset sosiaalisiin yhteyksiin liittyvät roolit ja kokemukset omasta itsestä liittyvät usein toimintaan, kuten ammattiin tai perhesuhteisiin. (Hammel 2014: 39–40.)

Vaikka toimintaterapian teoriat tunnistavat edellä kuvaillulla tavalla ajatuksen yhteenkuuluvuuden tärkeydestä, ovat lähtökohdat alan toteuttamiseen ja tutkimiseen olleet pitkään länsimaille ominaisesti hyvin yksilökeskeisiä. Hammel (2014) on kritisoinut alan teorioissa vallitsevaa individualistista näkökulmaa pyrkien herättämään keskustelua siitä, miten yhteys muihin ihmisiin vaikuttaa yksilöiden kokemuksiin eri toiminnoista ja miten yhteenkuuluvuuden tunne vaikuttaa toimintaan sitoutumiseen. Hän korostaa artikkelissaan ihmisen perustarvetta olla yhteydessä muihin, luoda suhteita toisiin ihmisiin, toimia toisten kanssa ja myös toimia toisten ihmisten hyväksi. Hän toteaa, että esimerkiksi vapaaehtoistyöhön osallistuminen on tutkittu vaikuttavan positiivisesti fyysiseen ja henkiseen terveyteen, tarjoavan kokemuksia merkityksellisyydestä ja tarkoituksesta sekä lisäävän elämäntyytyväisyyttä, yhteisen hyvän toteutumista unohtamatta. (Hammel 2014: 45–46.)

Myös WHO on ottanut huomioon osallistumisen ja yhteenkuuluvuuden merkityksen osana terveyttä ja hyvinvointia. Tämä laajentaa näiden ilmiöiden huomioimisen toimintaterapian lisäksi muille terveydenhuollon ja kuntoutuksen sekä lääketieteen aloille. WHO:n vuonna 2001 julkistamassa moniammatilliseen käyttöön tarkoitettussa ICF-luokituksessa osallistuminen sisältää laaja-alaisesti elämän eri osa-alueisiin liittyviä toimintoja. Näitä ovat esimerkiksi oppiminen, liikkuminen, itsestä huolehtiminen, vuorovaikutus- ja ihmissuhteet, yhteisöllisyys sekä muut keskeiset elämänalueet, johon sisältyy koulu, työ ja taloudellinen elämä. (ICF, WHO 2001: 123–168.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Eläinavusteinen terapia on ajankohtainen, kiinnostava ja monitahoinen terapiamenetelmä. Tässä opinnäytetyössä tutkimusaiheen kautta avautuu näkymä toimintaterapeuttien toteuttamaan eläinavusteiseen terapiaan Suomessa. Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävän toimintaterapian kenttää ja kerätä toimintaterapeuttien ajatuksia alan kehittämistarpeesta osana kansallista *Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa* -hanketta.

Opinnäytetyömme tavoitteena on pohtia ja tuoda näkyväksi, miten toimintaterapeutit hyödyntävät oman alansa tietoperustaa eläinavusteisissa interventioissa. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- miten toimintaterapian tietoperusta tukee eläinavusteisten menetelmien käyttöä, ja
- mitkä asiat toimintaterapeutit arvioivat isoimmiksi haasteiksi tällä hetkellä eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävässä toimintaterapiassa.

”Eläinavusteinen toimintaterapia” ei ole tällä hetkellä vakiintunut termi. Asiakkaan ei ole mahdollista hakea Kelan sopimuspalveluntuottajista eläinavusteista terapiaa tarjoavaa palveluntuottajaa, saati eläinavusteista toimintaterapiaa. Pohdimme työssämme, onko termille ”eläinavusteinen toimintaterapia” tai sen määrittämiselle jatkossa tarvetta.

Työn yhtenä tärkeänä tarkoituksena on tuottaa toimeksiantajalle kartoitettavaa tietoa eläinavusteisesta terapiasta toimintaterapian alalla.

5 Toteutus

Opinnäytetyöprosessi alkoi huhtikuussa 2019. Työ on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus on erinomainen väline muun muassa vastaajien mielipiteiden, asenteiden ja arvojen selvittämiseen. Koska halusimme selvittää toimintaterapeuteilta juuri näitä seikkoja eläinavusteisuuteen liittyen, laadullinen tutkimus ja fenomenologia olivat luonteva lähtökohta. Fenomenologisessa tutkimuksessa ja erityisesti haastatteluaineistossa yksilön omat kokemukset yhdistyvät isompiin ilmiöihin. Haastatteluiden avulla kerätyt mielipiteet, arviot ja kokemukset tutkittavasta asiasta voidaan fenomenologian periaatteiden mukaan suhteuttaa laajempaan kontekstiin.

Aineistonkeruu suoritettiin seuraavilla menetelmillä:

- 1) Netissä toteutettu kysely
- 2) Teemahaastattelu.

5.1 Aineiston kerääminen

Aloitimme aineistonkeruun lomakekyselyllä. Lomakekyselyssä olennainen piirre on, että siinä kysytään vain tiettyjä, ennalta suunniteltuja kysymyksiä ja joidenkin kysymysten kohdalla annetaan valmiit tai osittain valmiit vastausvaihtoehdot (Alasuutari 2011: 51). Käytimme kyselyn suunnitteluun paljon aikaa, sillä tiedostimme hyvin, että vastaukset saatuamme on liian myöhäistä tehdä korjausliikkeitä. Pohdimme myös maksimimäärää kysymyksille (20 kpl) ja niiden vastaamiseen kuluvaa aikaa. Emme halunneet, että vastaaja jättää vastaamisen kesken jaksamisen tai liian monimutkaisten ja ”isojen” kysymysten takia. Samasta syystä pohdimme huolella myös kysymysjärjestyksestä.

Kysymysten valmistuttua loimme kyselyn (LIITE 2) nettiin. Testasimme siihen vastaamisen helppoutta, selkeyttä ja siihen kuluvaa aikaa, sekä varmistimme samalla vastausten tallentumisen. Osa kysymyksistä on avoimia kysymyksiä ja osa on monivalintakysymyksiä. Näiden kysymystyyppien päättäminen oli iso osa kyselyn suunnittelua. Keskustelimme siitä, mitkä vastaukset toisivat meille myös hyödyllistä määrällistä, tilastoitavaa aineistoa. Kiinnostavaa oli esimerkiksi selvittää, milloin vastaajat olivat ottaneet eläinavusteisuuden käyttöön ja oliko löydettävissä samanaikaisuutta. Pidimme tärkeänä kuulla vastaajien omia näkemyksiä suoraan tutkimuskysymyksiin. Toinen vaihtoehto olisi ollut ainoastaan tulkita aineistoa ja pyrkiä sitä kautta hahmottamaan vastaajien ajatuksia.

Linkki kyselyyn lähetettiin ToiNetin kautta kaikille Toimintaterapialiittoon kuuluville toimintaterapeuteille. Varmistaaksemme riittävän tutkimusmateriaalin saannin otimme lisäksi henkilökohtaisesti yhteyttä eläinavusteista toimintaterapiaa tarjoaviin terapeuteihin. Lähetimme heille tutkimustiedotteen (LIITE 1) ja kysyimme heiltä kiinnostusta osallistua ko. tutkimukseen. Henkilökohtaiset kutsut osallistua kyselyyn lähetimme 30.4.2019 sähköpostitse. Kyseiset toimintaterapeutit (25 hlöä) oli haettu netin ja Kuntoutussäätiön kautta.

Laadullista tutkimusta kritisoidaan usein tapauskohtaisuudesta ja yleistysten tekemisen hankaluudesta. Aineisto ikään kuin kertoo vain pienen joukon todellisuudesta. (Räsänen & Anttila & Melin 2004: 87–88.) Pyrkimyksemme oli kuitenkin saada opinnäytetyöhön mukaan mahdollisimman suuri osallistujajoukko. Eläinavusteisia menetelmiä käyttäviä toimintaterapeutteja tai toimintaterapia-ryhmiä ei ennakoarvion mukaan ollut Suomessa kovin isoa joukkoa. Kyselytutkimus avattiin vastaajille 2.5.2019 kahden viikon vastausajalla, eli 16.5.2019 saakka. Vastausaikaa pidennettiin Kuntoutussäätiön kanssa ennalta sovitusti vielä vajaalla viikolla. Kyselyymme vastasi 20.5.2019 mennessä 21 toimintaterapeuttia.

Vaikka kyselytutkimus tuottaa hyvin tietoa täsmällisistä tosiasioista ja sitä käytetään yleisesti myös mm. vastaajien mielipiteiden, asenteiden ja ideologioiden selvittämiseen, totesimme jo työmme alussa, että tarvitsemme myös haastatteluaineiston tuottamaa tietoa. Kyselytutkimuksessa vastaukset eivät aina heijasta kovin hyvin vastaajien kokemusmaailmaa (Uusitalo 2001: 92–93), eivätkä anna kovin perusteellisia vastauksia, joten pidimme tärkeänä saada syvennettyä opinnäytetyömme tärkeimpiä teemoja ja omaa ymmärrystämme aiheeseen haastattelun keinoin.

Kyselylomakkeen lopussa esitettiin kysymys, haluaako vastaaja olla mukana tutkimuksen haastatteluosuudessa. Myöntävästi vastasi 10 toimintaterapeuttia. Tästä haastatteluun halukkaiden joukosta pyrimme valikoimaan edustavan osajoukon, mikä sekä maantieteellisesti että temaattisesti edustaisi pätevästi perusjoukkoa (Holopainen & Pulkkinen 2002: 27). Haastatteluun poimitulle otokselle lähetettiin uusi asiaan liittyvä tutkimustiedote ja suostumuslomake (LIITE 3 ja 4) sekä haastattelupyyntö 6.6.2019 haastattelupäivien sopimista varten.

Haastatteluun suostuneille toimintaterapeuteille tehtiin heinä- ja elokuun 2019 aikana puolistrukturoitu haastattelu (LIITE 5). Haastattelurungon pohjana olivat luonnollisesti

samat periaatteet kuin kyselyn suunnittelussa. Kyselyssä esiin tulleet asiat vaikuttivat haastattelurungon tekemiseen ja helpottivat sen suunnittelua. Kyselyn vastaukset olivat antaneet selkeitä vihjeitä asioista, joita toimintaterapeutit pitivät tärkeinä ja ajankohtaisina. Haastattelut koettiin hyväksi tavaksi selventää myös vastaajien kyselylomakkeeseen kirjoittamia välillä lyhyehköjä vastauksia. Laatiessamme haastattelurunkoa lähdimme rakentamaan sitä aihealueiden kautta. Mitkä olivat ne aiheet, joista toimintaterapeuttien ajatuksia haluttiin selvittää? Millä tavoin tuomme tutkimuskysymykset haastatteluun? Mitä ajankohtaisia ilmiöitä liittyy eläinavusteiseen kuntoutukseen? Minkälaista koulutusta työhön tarvitaan? Miten eläimen kanssa tehtävä kuntoutus siirtyy asiakkaan arkeen? Osa kysymyksistä koski vaikeita, haastaviakin asioita, jotka ennako-oletuksena jossain määrin jakaisivat mielipiteitä vastaajien kesken.

Puolistrukturoitu haastattelu etenee tiettyjen teemojen mukaan. Kysymykset ovat osajoukolla samat, mutta haastateltavat saavat vastata omin sanoin. Haastattelututkimuksen tuomia etuja ovat mm. sen suuremmat mahdollisuudet motivoida vastaajia verrattuna kyselytutkimukseen, joustavien kysymysten ja täsmennysten esittäminen ja kuvailuvien esimerkkien kerääminen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 16, 36, 47.) Suostumuksen antaneita toimintaterapeutteja haastateltiin mahdollisuuksien mukaan heidän omissa toimitiloissaan tai muussa heidän itsensä mukavaksi kokemassa ympäristössä. Haastattelut äänitettiin ja niiden aikana kerättiin muistiinpanoja. Yksi haastatteluista jouduttiin lopulta tekemään videon välityksellä ja yksi ulkotiloissa, jolloin luonnon ja ohiajavan liikenteen äänet vaikuttivat haastattelunauhan laatuun, mutta onneksi eivät merkittävästi.

Haastateltavia oli loppujen lopuksi yhteensä 7. Haastatteluista pyrittiin tekemään keskustelunomaisia. Varasimme haastatteluihin aikaa, jotta ehtisimme tutustua puolin ja toisin haastateltavien kanssa ennen äänityksen alkua ja tehdä siitä luontevamman. Useimmissa tilanteissa nauhurin ilmestyminen pöydälle silti ymmärrettävästi ”jäädettiin” keskustelua ja muutti sen ainakin hetkeksi varautuneemmaksi ja vaikutti vastausten pituuteen. Osa haastatteluista unohti nauhurin nopeammin kuin toiset ja aiheen mielenkiintoisuus vei mennessään. Monet vastaajista olivatkin pohtineet kysymyksissä esiin tulleita asioita pitkään ja avasivat hyvin erilaisten aiheiden problematiikkaa sekä omalta kohdaltaan että yleisesti.

Haastatteluissa keskusteltiin muun muassa eläinavusteisten interventioiden käytännöistä, kokemuksista niiden soveltamisesta niin asiakkaan kuin ammattilaisen näkökulmasta, toimintaterapian teoreettisesta soveltamisesta, yleisesti alan haasteisiin liittyvistä

kysymyksistä, eettisistä näkökulmista sekä eläinten ja asiakkaiden hyvinvoinnista. Paljon pohdintaa herättivät koulutus ja eläimiin liittyvä järjestötoiminta Suomessa. Yksi tärkein aihe opinnäytetyömme tutkimuskysymyksen kannalta oli toimintaterapiakoulutuksen tuoma lisäarvo eläinavusteiseen terapiatyöskentelyyn.

Elokuussa 2019 Kuntoutussäätiölle toimitettiin nettikyselyn vastaukset ja samaan aikaan haastattelunauhut lähetettiin tietoturvallisesti Spoken Oy:lle litteroitavaksi.

5.2 Kysely- ja haastatteluaineiston analysointi

Opinnäytetyötä ja Kuntoutussäätiötä varten keräämämme aineisto oli hyvin laaja, sisältäen sekä kyselylomakkeen aineiston että loppukesästä tehdyt haastattelut. Erityisesti haastatteluaineiston laadulliseen analyysiin kuuluu, että materiaalia on runsaasti ja vain osa siitä voidaan esittää lopullisessa raportissa (Hirsjärvi & Hurme 2001: 193). Opinnäytetyömme aineiston käsittelyssä on piirteitä fenomenologisesta tutkimuksesta. Fenomenologiassa pyritään näkemään ilmiö ilman etukäteisoletuksia sen luonteesta ja tavoitteena on ihmisten kokemusten kuvaaminen. Fenomenologiseen ajatteluun kuuluu, että yksittäiset tapaukset ovat esimerkki laajemmasta ilmiöstä. Erityisen hyvin sen ajatellaan sopivan vaikeasti määriteltäviin ja vähän tutkittuihin ilmiöihin. (Eskola & Suoranta 1998: 146; Åstedt-Kurki & Nieminen 1997: 152–153.)

Kyselylomakkeen vastausten käsittely alkoi heti kyselyn sulkeuduttua. Aineiston purku aloitettiin tilastoimalla suljetut ja rajoitetut vastausvaihtoehdot. Jäsentelimme vastaajien vapaasti kirjoittamaa aineistoa pyrkien tunnistamaan siitä vastauksien samankaltaisuuksia ja yleisimmin toistuvia sanoja. Aineiston analyysi sisältää aineiston luokitteluun sen mukaan, mitä aiheita aineistosta nousee (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 73–74). Keskustelimme esiin tulleista aiheista ja pyrimme jäsentelemään aineistoa uudestaan. Aineiston luokittelun aikana nousee helposti uusia kysymyksiä, joka johtaa taas uuteen aineiston luokitteluun (Alasuutari 2011: 47). Kyselyn avulla saimme paremman käsityksen kokonaistilanteesta koskien eläinavusteisuutta toimintaterapiassa, sekä karitoitimme asioita, joita ko. toimintaterapeutit kokivat tärkeiksi ja ajankohtaisiksi eläinavusteisuuden kentällä Suomessa.

Samoin kuin kyselyn kohdalla, myös haastattelujen purku aloitettiin aina heti kunkin haastattelun päätyttyä ajatustenvaihdolla ja kirjaamalla isoja esiin nousseita teemoja yhteisiin muistiinpanoihin. Aineistoa voidaan analysoida hyvin erilaisten jäsentely- ja tyypit-

telytekniikoiden avulla, esimerkiksi etsien vastaajien taustaan liittyviä samankaltaisuuksia. Usein tärkeää on se, miten helposti haastateltavat pystyvät vastaamaan kysymyksiin. (Räsänen ym. 2004: 91–100.) Keskityimme omassa aineiston analyysissämme ensisijaisesti aineiston sisältöön, emme sen kielelliseen muotoon. Nostimme aineistosta esiin aiheita kuten koulutus, muut taustatiedot, terapiaeläin ja terapeutin kohtaamat haasteet. Luokittelussa käytimme luonnollisesti hyväksemme myös tutkimuskysymyksiä. Pohdimme teemojen uudelleen järjestelyä, kuinka tärkeitä eri teemat olivat suhteessa toisiinsa, kuinka ne ovat yhteydessä toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme 2001: 149). Esimerkkinä tästä pohdimme kysymystä, löytyykö erilaisten mielipiteiden ja vastaajien taustojen/koulutuksen välillä yhtäläisyyksiä.

Koko haastattelukierroksen päätyttyä kuuntelimme haastattelunauhut yhdessä kronologisessa äänitysjärjestyksessä. Jokaisen äänitteen jälkeen keskustelimme vielä materiaalin herättämistä ajatuksistamme ja uusista tai tarkentavista huomioista. Tutustuttuamme tällä tavalla aineistoon saimme varmemman käsityksen toimintaterapeuttien tärkeinä pitämistä teemoista, toistuvista sanavalinnoista ja mielipiteitten yhteneväisyyksistä ja eroavaisuuksista. Näiden avulla saimme jäsenneltyä materiaalia kokonaisuuksiin, jotka esittelemme tuloksissa. Pyrimme erityisesti kuulemaan aineistosta, miten toimintaterapeutit kuvasivat omaan alaan liittyvää erityisosaamistaan, mikäli he kokivat sellaista olevan.

Kuuntelimme syyskuussa 2019 nauhat vielä uudestaan yrittäen nostaa esiin olennaisia tai hyvin kuvaavia kohtia, joita haluaisimme liittää sitaateiksi tähän opinnäytetyöhön. Sitait haastatelluilta voivat antaa hyviä selvennyksiä aiheeseen ja toimivat myös eräänlaisina tehdyn tulkinnan kuvittajina (Alasuutari 2011: 52).

Saimme litteroidut haastattelut takaisin itsellemme 28.–29.8.2019. Jouduimme siistimään teksteistä mahdollisia tunnistetietoja, poistamaan täytesanoja sekä korjaamaan epäselviksi jääneitä sanoja ja toimintaterapian ja muiden tieteenalojen viitekehysten nimityksiä ja teoreetikkojen nimiä. Jaoimme litteroidun materiaalin kahtia ja aloitimme haastatteluaineiston uuden analyysivaiheen, jonka yhteydessä palasimme jälleen esiin nostamiimme teemoihin. Tarkastelimme niitä kriittisesti, yhdistelimme niitä keskenään ja keskustelimme teemojen tarpeellisuudesta. Aineiston analysointi tapahtui siis sekä litteroitua tekstiä lukemalla että haastattelunauhoja kuuntelemalla. Litteroitu teksti tuo uudenlaisen sävyn analysoitavaan haastatteluun. Tämän huomaaminen synnytti keskuste-

lun haastatteluaineiston tulkinnan vaiheista. Haastateltavan äänensävy, sen hilpeys, painokkuus tai painotukset ja mietiskelevä tai asiastaan varma sävy katoavat. Kirjoitettu teksti muuttuu anonymimmaksi ja etäämmäksi. Litteroitu teksti vaikuttaa ilman muuta asian ymmärtämiseen ja kuulijan/lukijan tulkintaan siitä.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa –hanke on saanut tutkimusluvan Kelalta ja eettisen arvion Kuntoutussäätiön tutkimuseettiseltä toimikunnalta. Koska opinnäytetyö on osa kyseistä hanketta, se kuuluu saman tutkimusluvan piiriin. Eettiset näkökulmat liittyivät ennen kaikkea aineistonkeruumenetelmiin. Koko opinnäytetyön eri vaiheiden aikana kaiken lähtökohtana oli luottamus ja tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti. Eettisistä syistä ja anonymiteetin säilyttämiseksi emme raportoi työssämme vastaajien ja haastateltavien sukupuolta, ikää, työskentelypaikkakuntia, emmekä sitaattien yhteydessä pääsääntöisesti mainitse minkä eläimen kanssa vastaajaa työskentelee. Olemme suojelleet parhaamme mukaan haastateltavien yksityisyyttä.

Opinnäytetyön haastatteluosuuteen osallistuneille korostettiin, että heidän työtään ei olla arvioimassa, ja että haastattelun ei tule tuottaa asianomaisille haittaa eikä vaivaa. Muun muassa tästä syystä haastattelut pyrittiin tekemään haastateltavan työpaikalla tai muussa hänen itsensä valitsemassa ympäristössä. Asianomaisille korostettiin vapaaehtoisuutta, kysymysten ohittamisen ja haastattelun keskeyttämisen mahdollisuutta. Kaikki kerätty tieto anonymisoitiin, eikä sitä luovuteta ulkopuolisille. Kuntoutussäätiö säilyttää kerättyä aineistoa viisi vuotta salatulla palvelimella/lukituskaapissa, minkä jälkeen aineisto hävitetään.

Luotettavuutta arvioitiin läpi koko opinnäytetyöprojektin. Luotettavuus perustuu tutkimuseettisten ohjeiden noudattamiseen sekä tutkimus- ja analyysimenetelmien soveltuvuuteen tutkimusaiheeseen. Luotettavuuteen liittyy myös aineiston laatu. Tähän voi vaikuttaa etukäteen suunnittelulla ja esimerkiksi hyvän haastattelurungon laatimisella, mutta myös käymällä haastattelurunkoa läpi tutkimuksen edetessä ja muokkaamalla liian hankaliksi koettuja kysymyksiä. Haastattelurunkomme muokkautuikin hieman haastattelujen edetessä. Myös tekniset seikat kuten äänen laatu ja kuuluvuus liittyvät luotettavuuteen (Hirsjärvi & Hurme 2001: 184-185). Koimme haasteita yhden äänitteiden äänenlaadun kanssa, mutta senkin litterointi onnistui luotettavasti. Haasteet videon välityksellä teh-

dyssä haastattelussa ja ulkotiloissa tapahtuvaan nauhoittamiseen eivät liity vain nauhojen tekniseen laatuun tai liikenteen ääniin vaan myös haastattelijoiden omaan keskittymiskykyyn ja sitä kautta haastattelun sujuvuuteen.

Kaikilla haastateltavilla on ollut haastattelutilanteessa samanlainen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä kysytyistä asioista, mutta erilaisten syitten takia kaikki eivät ehkä ole tuoneet kantaansa esille (mikä on laskettava virhelähteisiin) (Hirsjärvi & Hurme 2001: 182). Virhelähteisiin voi vaikuttaa myös se, että eläinavusteisia menetelmiä ei lukumäärällisesti käytä vielä kovin moni, jolloin tunnistettavuus helpottuu. Vastaajan halu säilyttää oma anonyymiteettinsä antamissaan vastauksissa voi vaikuttaa tapaan vastata. Haastateltava saattaa toisinaan harjoittaa itsesensuuria äänityslaitteen takia, mikä oli välillä nähtävissä tämänkin työn haastatteluissa. Lisäksi jonkinlaista vinoumaa ylipäätään eläinavusteisissa toimintaterapian tutkimuksissa voi tulla siitä, että erilaisiin kyselyihin vastaavat samat aktiiviset henkilöt. Silloin vain heidän äänensä tulee kuulluksi ja jokin muu tärkeä näkökulma voi jäädä tulematta esiin. Tämän takia pidimme hyvin tärkeänä saada haastateltavia eri puolilta Suomea ja mahdollisimman erilaisten asiakasryhmien ja terapiaeläinten kanssa toimivilta, jotta erilaiset äänet ja kokemukset pääsisivät esiin.

Yritimme koko opinnäytetyöprosessin ajan säilyttää ammattimaisen, avoimen mielen tutkittavaa asiaa ja haastateltavia kohtaan. Eläinavusteinen terapia herättää paljon ajatuksia ja kysymyksiä, mutta pyrimme pitämään omat ennakko-oletuksemme ja -käsityksemme taka-alalla. Näistä pyrkimyksistä huolimatta on selvää, että kannamme omia käsityksiämme mukana koko prosessin ajan.

Aihe on ollut iso, materiaalia runsaasti ja olemme opiskelijoina suhtautuneet kunnioituksella niin haastateltaviimme kuin käsillä olevaan opinnäytetyön tekemiseen. Olemme ymmärtäneet etuoikeuden päästä osaksi isoa kartoitettavaa kansallista tutkimusta ja olemme pyrkineet olemaan meille osoitetun luottamuksen arvoisia. Olemme keskustelleet myös vallasta mikä meille on tämän tutkimusaiheen myötä annettu, ja yrittäneet käyttää sitä varoen. Valta kuitenkin näkyy niin työmme kysymysten asettelussa kuin jokaisessa valinnassa, jonka olemme tehneet tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja materiaalin analysoinnissa, myös niinkin harmittomalta tuntuvassa asiassa kuin haastattelujen tekemisessä.

Vaikka haastatteluissa oli pyrkimys rentoon ja luontevaan keskusteluun, haastattelutilanne on aina luonteeltaan epäaito keskustelu. Haastattelutilanne on vaikea unohtaa tietysti myös esillä olevan äänityslaitteen takia. Se muistuttaa jatkuvasti keskustelun haastattelumaisuudesta, ja usein ero tunnelman vapautumisesta olikin huomattava sekä ennen että jälkeen haastattelun. Vuorovaikutusta ohjataan toisiaan seuraavilla kysymyksillä ja haastattelija joutuu oman kysymysrunkonsa puitteissa palauttamaan ja rajaamaan keskustelua takaisin niihin teemoihin, jotka ovat käsillä olevan opinnäytetyön ja tutkimuksen kannalta oleellisia. Haastattelutilanteessa olevat kysyjän ja vastaajan roolit ovat läsnä koko ajan, ja roolit saattavat myös joissain tapauksissa vaikuttaa vastauksien luonteeseen, kun haastateltava pyrkii vastaamaan asiantuntijaroolinsa vuorosanoilla. Toisaalta myös todellisen luottamuksen synnyttäminen vaatii yleensä pidemmän ajan kuin tämänkaltaisessa työssä on mahdollista. Haastattelutilannetta voi häiritä myös vastaajan tai haastattelijan syystä tai toisesta johtuva desorientoituneisuus. On mahdollista, että kysymysten joukossa tiedustellaan myös asioita, joita haastateltava ei ole aikaisemmin pohtinut, mutta hän pyrkii kuitenkin tunnollisesti vastaamaan ”edes jotakin”. Välttääksemme tulosten vääristymät tällaisista syistä, painotimme jokaiselle vastaajalle mahdollisuutta ottaa yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse jälkikäteen, jos lisättävää tai muuta kommentoitavaa tulisi myöhemmin mieleen.

6 Tulokset

Käsitlemme seuraavassa luvussa työmme tulokset koskien niin kyselylomaketta kuin haastattelumateriaalia. Esitämme nämä molemmat samassa luvussa, sillä haastatteluun osallistuneet kuuluvat samaan vastaajajoukkoon kyselyyn osallistuneiden kanssa. Haastateltujen vastaukset täydentävät monia kyselyssä esiin tulleita aiheita. Pääteemamme on ollut tutkimuskysymyksestä nouseva toimintaterapeuttien koulutuksen tuottama tietoperusta. Tämän rinnalle yhtä tärkeäksi nousi alan kokemat haasteet. Nostimme nämä ja muut tärkeimmät aiheet alaotsikoiksi tähän lukuun.

6.1 Vastaajien tausta ja eläinavusteisen työn luonne

Kyselyyn ja haastatteluun osallistuneet toimintaterapeutit ovat valmistuneet Suomessa eri ammattikorkeakouluista toimintaterapeuteiksi vuosina 1991–2017. He ovat eri ikäisiä ja työskentelevät monipuolisesti eri organisaatioissa ja eri puolilla Suomea. Osalla vastaajista on myös muuta koulutusta ja työkokemusta ennen toimintaterapeutiksi valmistumistaan. Useimmat näistä liittyivät hoitoalaan, liikuntaan tai luontoon ja eläimiin. Vastaajat ovat päätyneet keskenään erilaisten syitten takia niin toimintaterapeuteiksi kuin eläinavusteisia menetelmiä hyödyntäviksi toimintaterapeuteiksi.

Vastaajat olivat ottaneet eläinavusteiset menetelmät käyttöön kuntoutus- ja terapia-työssä vuodesta 2006 alkaen, eli joukossa oli sekä vanhoja konkareita että lyhyemmän aikaa eläinten kanssa töitä tehneitä. Useimmilla vastanneista oli yli viiden vuoden työkokemus eläinavusteisten menetelmien parissa. Kyselyssä kävi ilmi, että eläinavusteiset menetelmät ovat yleistyneet toimintaterapeuttien parissa vuodesta 2010 lähtien.

Taulukko 1. Valmistumisen ja eläinavusteisten menetelmien käyttöönoton ajankohta.

Valmistumisvuosi	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-	Yht:
Tt:n valmistumisvuosi	4	5	1	4	5	2	21
Eläimen liittämisen osaksi palvelua				4	10	7	21

Toimintaterapian tutkinto-ohjelmaan ei kuulu eläinavusteisuus, mutta kukin kyselyyn vastanneista koki eläimen mukanaolon terapiassa niin vaikuttavana, että oli halunnut opetella uuden menetelmän osaksi ammattitaitoaan, vieläpä 15 vuotta oman valmistuksen jälkeen. Kyselyn vastausten perusteella näyttää siltä, että toimintaterapeuttien kiinnostus eläinavusteiseen terapiaan ja -interventioihin ei liity heidän aikaisempaan koulutukseensa tai valmistumisajankohtaan, vaan on syntynyt lähinnä omasta henkilökohtaisesta kiinnostuksesta ja harrastuneisuudesta, vaikkakin menetelmän käyttöönotossa on yhdenaikaisuutta.

Oman harrastuksen ja muutaman kuntoutujan kautta huomasin miten hienoja ja merkityksellisiä tuloksia sillä saavutettiin. Siksi tarjoan menetelmää yhtenä vaihtoehtona.

Eläin motivoi – saa toisinaan asiakkaan ylätämään sellaisiin suorituksiin, joihin yksin en pystyisi.

Useat kyselyyn vastanneet toimintaterapeutit kertoivat, että he ovat päätyneet käyttämään eläinavusteisia menetelmiä rakkaudesta ja kiinnostuksesta eläimiä kohtaan sekä lujasta uskosta eläinten terapeuttiseen vaikutukseen ihmiselle. Tämä tuli jollakin tasolla esiin lähes jokaisessa vastauksessa ja oli usein vaikuttanut myös terapiaeläimen valintaan. Osalle eläin oli taas tullut osaksi palvelutarjontaa sattuman kautta.

Jouduin edellisessä työpaikassa [yhtenä päivänä] ottamaan koiran töihin -- koira rauhoitti asiakkaita vuorovaikutukseen, sai heidät pysähtymään, ei ollut haastavaa käytöstä sinä päivänä --. Koira toi niin paljon positiivisuutta, että päätin lähteä kursittamaan itseäni ja hankkia sellaisen koiran, jonka voisi ottaa töihin.

Mun ensimmäinen asiakas tuli niin, että huomattiin et häneen ei saanut yhteyttä, hän oli kehitysvammainen ja skitsofreenikkonuori, ja hän oli niin siinä omassa tilassa, et häneen ei saanut mitään kontaktia, mut sitten ihan vahingossa joku hoitajista huomasi, et tähän asiakkaaseen sai kontaktin, kun hän oli nähnyt koiran, ja sitten tuli vaan puheeks, et mä sanoin, et mä voin ottaa oman koiran mukaan.

Monet koirien kanssa työskentelevät toimintaterapeutit ovat aloittaneet eläinavusteisen terapian ensin oman lemmikkikoiraansa kanssa ja myöhemmin siirtyneet varsinaisiin terapiatyöhön koulutettuihin koiriin tai kouluttaneet omaa koiraansa.

Eläinavusteisuus valitaan osaksi toimintaterapiaa, jos se on asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista. Eläinavusteisuuden koettiin monipuolistavan palvelutarjontaa ja eräissä tapauksissa eläimen mukana oloa oli toivottu asiakkaan omaisten taholta. Aineistomme perusteella eläimen voidaan ajatella olevan toimintaterapiassa läsnä neljällä eri tasolla (kts. taulukko 2). Kahdella ensimmäisellä tasolla eläin on nimellisesti mukana ja kahdella

seuraavalla tasolla toimitaan eläinten kanssa. Saman asiakkaan kanssa tehtävä toimintaterapia voi eri tapaamiskerroilla liikkua tasolta toiselle ja eläimen mukanaolo ja mukanaolon intensiivisyys voi vaihdella. Haastattelemamme toimintaterapeutit kertoivat käyttävänsä eläimiä joissakin tilanteissa, kuten tutustumisvaiheessa vain **ensimmäisellä**, eli mielikuva- ja kuvatasolla. Tämä voi olla esimerkiksi erilaisten tunnetiloja tai toimintoja kuvaavien kuvakorttien käyttöä ja lasten kohdalla esimerkiksi eläinfiguurien hyödyntämistä. **Toisella tasolla** terapiakerran aikana on mukana oikeita eläimiä esimerkiksi satunnaisen maatilavierailun tai muun ajoittaisen yhteistyön muodossa. Maatilavierailulla asiakkaan kanssa voidaan harjoitella monenlaisia perustaitoja ja -valmiuksia mielekkäässä ympäristössä ja päästä kosketuksiin sellaisten eläinten kanssa, jotka eivät välttämättä ole ennestään tuttuja.

Vaikka eläin olisi läsnä terapiatilanteessa, se ei välttämättä ole aina varsinaisesti osana toimintaa. **Kolmannella tasolla** eläin on passiivinen osapuoli ja sen läsnäolo voi toimia rauhoittavana, jännitystä laukaisevana tai motivaatiota kohottavana elementtinä. Sitä voidaan tarkkailla tai silittää ja sen avulla voidaan ottaa puheeksi esimerkiksi vuorovaikutukseen, perhesuhteisiin tai tunteisiin liittyviä asioita. Terapiakerralle suunniteltu ja asiakkaan tavoitteeseen tähtäävä toiminta tapahtuu kuitenkin ilman eläintä. **Neljännellä tasolla** eläin on osa terapiassa toteutettavaa toimintaa. Asiakkaan kanssa voidaan suorittaa toimintaa, jonka aikana tehdään jotain eläimen hyväksi. Esimerkiksi hienomotoriikan kehittymisen tai aterinten käytön sujuvuuden harjoittelu voi olla esimerkiksi makupalojen pilkkomista tai valjaiden avaamisen ja sulkemisen harjoittelua. Eläin on intensiivisimmillään selvästi kolmas vuorovaikuttaja toiminnassa ja eläimen avulla voidaan harjoitella esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja tai kognitiivisia taitoja. Sama toiminta voidaan soveltaa eri tasoille sopivaksi terapiatilanteen ja tavoitteen mukaan ja saman terapiakerran aikana voidaan siirtyä tasolta toiselle. Kyse on loppujen lopuksi siitä miksi toimintaa tehdään eli mitä terapialla tavoitellaan.

Taulukko 2. Eläimen mukanaolon tasot toimintaterapiassa.

Eläin on nimellisesti mukana	1.	Eläin mukana mielikuva- ja kuvatasolla.
	2.	Satunnainen maatilavierailu / muu ajoittainen yhteistyö.
Eläin on osa terapiaa	3.	Eläin on läsnä, mutta passiivinen osapuoli.
	4.	Eläin on vuorovaikuttaja, osa terapiassa toteutettavaa toimintaa.

Asiakkaiden kohdalla koettuja hyötyjä eläinavusteisuudessa olivat muun muassa asiakkaan motivoituminen, parempien tuloksien saavuttaminen nopeammassa ajassa ja apu paremman vuorovaikutussuhteen luomisessa. Vastaajat ovat työssään todenneet eläimen tuovan terapiaan uusia elementtejä, joita terapeutin itse on vaikea terapiasuhteessa asiakkaalle välittää. Vastaajien mukaan eläin mahdollistaa sosiaalisten taitojen harjoittelun, innostaa passiivistakin asiakasta, sitouttaa terapiaan tehokkaasti ja keventää ilma-
piiriä.

Esiin nousivat myös eläimen mukana tulevat haasteet. Osa vastaajista koki eläimen työpäivän aikana mukana kuljettamisen olevan aikaa vievää, sillä eläimen hyvinvoinnin takia on huolehdittava, ettei se vietä liian pitkiä aikoja autossa.

Totta kai koira ilahduttaa, ja musta tuntuu, että se ilahduttaa mun kollegoita vielä enemmän kuin mua. Että mulle se tuo ehkä pienen stressin aina, et miten mä järjestän mun päivän, et koirilla on hyvät oltavat siinä, ja sitten täytyy huomioida, et ne pääsee lenkille välillä. Musta tuntuu, et mulle se tuo välillä vaan pientä lisäpohdintaa siinä päivän aikana. Kyllähän se oman haasteen tuo siinä, et siinä joutuu huomioimaan taas enemmän asioita. On siinä jotain kivaa, eihän sitä varmaan muuten tekisi. Mutta on se oma haaste ja ehkä aina yrittäjän kiireisessä elämässä, et tosiaan, ehkä mitä aikataulutusta ja muitten kanssa---

Hyödyt eläimen mukanaolosta terapiatilanteissa ovat kuitenkin niin selvät, että vaivan näkö kannattaa. Kyselyyn vastanneet mainitsivat eläimen lisäävän asiakkaiden motivaatiota (8/21 vastaajaa), kertoivat eläimen tuovan lohtua ja nopeuttavan terapiasuhteen luomisprosessia. Useampi vastaaja kehui monipuolisia tilanteita ja harjoitteita, jotka eläin mahdollistaa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että

Eläin ei kavahda erilaisuutta --- hyväksyvät kaikenlaiset asiakkaat ja antavat asiakkaille tunteen, että he ovat merkityksellisiä eläimilleni.

Niin asiakkaiden kuin terapeuttien omastakin kiinnostuksesta huolimatta toimintaterapeutit käyttävät eläinavusteisia menetelmiä osana terapiatyötään verrattain vähän. Vastaajista 85 % arvioi viikoittaisesta työajasta menevän keskimäärin 1-25 % eläinavusteiseen terapiaan. Syitä tähän on useita, yhtenä tärkeimpänä eläinten hyvinvointi ja jaksaminen. Useimmat eläimet työskentelevät vain 1-2 päivänä viikossa, ja tekevät silloinkin yleensä puolikkaita päiviä. Vastaajat korostavat, että eläintä ei koskaan pakoteta töihin tai edes lähtemään kotoa mukaan työpaikalle. Myös töissä eläimelle annetaan mahdollisuus vetäytyä tilanteesta halutessaan varaamalla eläimelle oma ns. turvapaikka. Jopa keliolosuhteet ja vuodenaajat saattavat vaikuttaa siihen, voiko eläin tehdä töitä, samoin vakuutukset, Kelan korvauspäätökset, työmatkan pituus ja allergiat. Joissakin tilanteissa

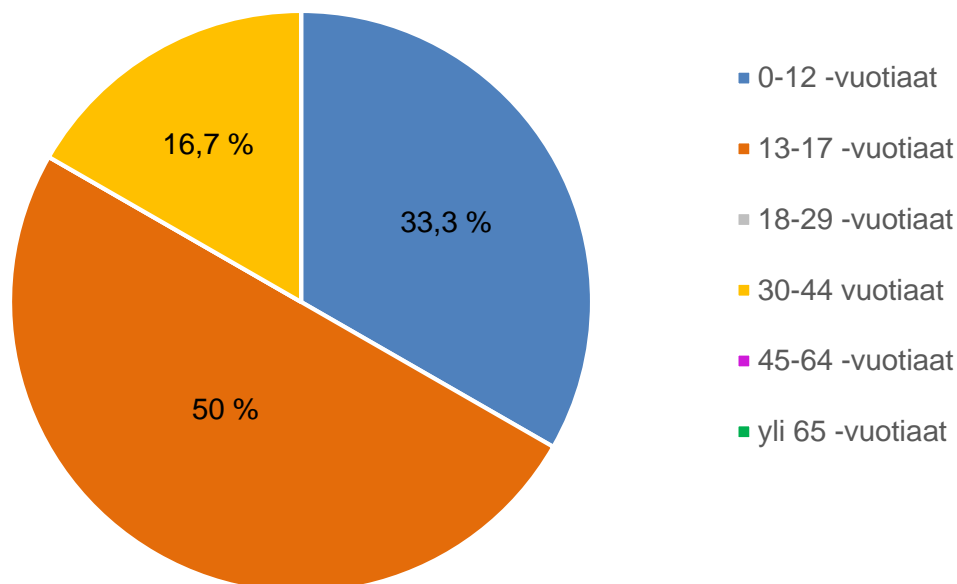
eläinavusteinen terapia vaihtuu perinteisempään toimintaterapiaan asiakkaan käytöksestä johtuvista syistä.

Kaikki asiakkaat eivät turvallisuussyiden takia sovellu työskentelemään eläinten kanssa, vaikka he alun perin olisivatkin itse toivoneet eläinavusteista terapiaa. Väkivaltaiset, tai toisaalta hyväntahtoiset mutta liian impulsiiviset asiakkaat ovat riski eläimelle. Toimintaterapeutit joutuvat myös ottamaan huomioon mihin kaikkialle eläintä voi kuljettaa mukaan, soveltuvatko käytössä olevat tilat tai onko eläimen kuljetus mahdotonta, ja asiakkaan täytyy päästä eläimen luo (hevoset, laamat, lampaat jne). Kaikki toimintaterapeutit tarjoavatkin eläinavusteista menetelmää vain yhtenä terapiavaihtoehtona muiden joukossa. Eräs vastaaja totesi, ettei edes ottaisi läheteellä asiakasta ”eläinavusteiseen toimintaterapiaan”.

Toimintaterapeuttien käyttämät eläimet olivat suurelta osin ns. perinteisiä suomalaisen maatilan eläimiä. Monilla oli useita eri eläimiä käytössään, mutta ehdottomasti suurin osa vastaajista kertoi koiran olevan pääasiallinen terapiaeläin (16/21). Terapiaeläimen valintaan on vaikuttanut oma kiinnostus, harrastuneisuus ja kokemus (14/21). Terapeutin on tärkeää tuntea eläin ja ymmärtää sitä niin yksilönä kuin lajinsa edustajana. Koirat koetaan yleisesti erittäin hyvinä terapiaeläiminä niiden tottelevaisuuden, ihmisrakkauden, seurallisuuden ja tuttuuden tähden. Terapeutit perustelivat koiraa terapiaeläimenä myös tutkimustiedon valossa. Koiria on helppo kouluttaa ja motivoida ja se taas mahdollistaa monia erilaisia toimintoja, joita voidaan asiakkaiden kanssa tehdä. Neljä vastaajaa mainitsee myös käytännön seikat terapiaeläimen valinnassa: eläintä täytyy voida kuljettaa autossa asiakkaiden luokse, ja koira soveltuu myös tähän.

Suurin osa vastaajien terapiakoirista oli omia, mikä toi lisää helppoutta eläimen mukaan ottamiseen töihin lähtiessä. Kaikista vastaajista 90 % omistaa eläimen, minkä kanssa työskentelee. Toisaalta monella vastaajalla on työpaikka maatilaympäristössä, mikä mahdollistaa eri eläinten käytön terapiatilanteissa omistajuudesta riippumatta. Muiden eläinlajien hyviksi puoliksi terapiatyöskentelyssä mainittiin rauhallinen olemus, allergiaystävällisyys, isot silmät, ihmisläheisyys, seurallisuus, tunteiden näyttäminen, aitous, oppimiskyky, rauhoittava ja levollinen energia, luotettavuus, turvallisuus, hiljaisuus ja hyväksyntä. Erilaisia eläinlajeja ja toisaalta samaan lajiin kuuluvia luonteeltaan eri tyyppisiä eläimiä voidaan käyttää hyvin erilaisista lähtökohdista monipuolisesti asiakkaiden tarpeiden mukaan. Suurimmalla osalla vastanneista toimintaterapeuteista on hyvinkin laaja

asiakaskunta leveällä ikäjakaumalla. Kuviossa 1 on esitelty toimintaterapeuttien asiakkaiden pääasiallinen ikäryhmä. Kysymykseen ei pystynyt valita kuin yhden vastausvaihtoehdon, joten saadun tuloksen voi olettaa kuvastavan ainoastaan yhtä puolta suurimmista ikäryhmistä. Osa vastaajista koki vaikeaksi valita vain yhden ja he olisivat toivoneet pystyvänsä valitsemaan useamman vaihtoehdon.

Kuvio 1. Eläinavusteisia menetelmiä käyttävien toimintaterapeuttien pääasiallisen asiakasryhmän ikäjakauma.

Asiakasryhmissä painottuvat neuropsykiatriset, psykiatriset ja neurologiset asiakkaat. Lisäksi vastanneet toivat esiin kehitysvammat, monimuotoiset kehityshäiriöt, motorisen kehityksen viiveen, laaja-alaiset oppimisvaikeudet, aistisätelyn haasteet, syrjäytymisvaarassa olevat, käytöksen ja tunne-elämän haasteet sekä trauma- ja kipuasiakkaat. Useampi vastaaja totesi, että asiakasryhmät ovat eläinavusteisessa kuntoutuksessa samat kuin perinteisessäkin toimintaterapiassa.

Osan kiinnostus eläinavusteiseen terapiaan on ollut niin syvää, että he ovat halunneet hakeutua jatkokoulutukseen eläinavusteisuuteen liittyen (16/21). Tämä on ollut Suomessa haasteellista, sillä itsestään selvää tahoja eläinavusteisen terapian koulutuksen järjestäjäksi ei ole. Järjestävät tahot ovat usein erilaisia opistoja ja täydennyskoulutuskeskuksia eri puolilla Suomea.

Näistä 16 vastaajasta osa mainitsee käyneensä useita lyhyitä kursseja, osa taas on suorittanut erilaisia eläimiin ja luonto- ja eläinavusteisiin menetelmiin liittyviä koulutuksia 5–

60 opintopisteen edestä. Muutama vastaaja oli opiskellut toimintaterapeutiksi valmistuksen jälkeen ratsastusterapeutiksi. Ratsastusterapiatutkinnon lisäksi muita eläimiin liittyviä suoritettuja tutkintoja vastaajilla oli mm. eläinavusteinen valmentaja, ratkaisukeskeinen eläinavusteinen valmentaja ja eläintenhoitaja. Ne vastaajista, jotka eivät olleet saaneet mitään koulutusta, kertoivat oppineensa eläinavusteisten menetelmien käytön itseopiskelulla, käytännön työn kautta tai saaneensa tukea ja perehdytystä joltain toiselta pidempään eläinten kanssa töitä tehneeltä ja kouluttautuneelta kollegalta.

6.2 Toimintaterapian tietoperusta ja vahvuudet

Mielestäni toimintaterapeutin vahvuudet -- ovat vahvat toiminnan analysoinnin taidot ja kokonaisvaltainen osaaminen ja näkemys ihmisen toiminnasta ja hyvinvoinnista. Toimintaterapeutti osaa ottaa hyvin eri asioita ja näkökulmia huomioon. Toimintaterapiassa mielestäni tärkeitä määrittäviä arvoja ovat mm. asiakaslähtöisyys (tai -keskeisyys) ja asiakkaan aktiivisen osallistujan roolin arjessa tukeminen. Nämä arvot ja asiat ovat nyt suosittuja myös kaikessa kuntoutuksessa ja niitä kovasti painotetaan, mikä on hyvä asia, mutta nämä ovat olleet meidän toimintaterapian teorioissa ja lähdekirjallisuuksissa jo "iät ja ajat"! Ne on meidän ammattimme sisäänrakennettuja asioita.

Opinnäytetyössämme halusimme selvittää miten toimintaterapeutit hyödyntävät oman alansa tietoperustaa eläinavusteisissa interventioissa. Muotoilimme kysymyksiä, joilla saisimme lisätietoa toimintaterapeuttien ajatuksista liittyen eläinavusteisuuden sopivuuteen osaksi toimintaterapiaa sekä toimintaterapian eroihin ja vahvuuksiin verrattuna muihin kuntoutusaloihin.

Kysyimme "Kuinka koet eläinavusteisten menetelmien sopivan juuri toimintaterapiaan?", "Mitkä ovat mielestäsi toimintaterapeuttien vahvuudet eläinavusteisia menetelmiä käytettäessä?" ja "Eroaako eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävä toimintaterapia mielestäsi muista eläinavusteisuutta hyödyntävistä kuntoutusaloista? Miten?". Syvensimme aihetta haastateltavien kanssa ja kysyimme heiltä, mitä etuja toimintaterapeutin koulutus heidän mielestään tuo eläinavusteisten menetelmien käyttöön ja osaavatko he arvioida, tuoko toimintaterapeutin koulutus heidän mielestään lisäarvoa eläinavusteisten menetelmien käyttöön verrattuna muihin kuntoutusaloihin.

Vastausten mukaan toimintaterapeutit hyödyntävät eläinavusteisissa interventioissa toimintaterapian teoriaa ja malleja samaan tapaan kuin muussakin terapiatyössä. Käytännön käsitteellisistä malleista muun muassa Doris Piercen toiminnan terapeutin malli, Gary Kielhofnerin inhimillisen toiminnan malli (MOHO) sekä kanadalainen toi-

minnallisuuden ja sitoutumisen malli (CMOP-E) koettiin hyväksi viitekehyyksiksi eläinavusteiseen työskentelyyn, terapiaprosessin suunnitteluun, tavoitteiden asetteluun sekä arviointiin. Mallien koettiin olevan avuksi myös asiakkaan toiminnan havainnoinnissa sekä toimintojen analysoinnissa ja porrastamisessa. Vastaajien mukaan painotus riippuu asiakkaan toimintakyvystä ja yksilöllisistä tavoitteista, jotka raamittavat kuntoutuksen lähestymistapaa sekä mallien ja viitekehysten käyttöä.

Kanadan mallista ihminen, toiminta, ympäristö. Ja se niiden välinen suhde ja miten toiminta vaikuttaa ihmiseen ja miten ympäristö siellä on. Ja siihen toimintaan, se on mulla se, mikä pyörii aina siellä, että mikä tässä nyt mättää, ihminen, toiminta vai ympäristö ja voiko sitä muuttaa. Ja sitä mä karkeesti käytän. No sitten, inhimillisen toiminnan mallista on nää prosessitaidot, motoriset taidot ja sosioemotionaaliset taidot, ne on mitä käytän paljon.

Viitekehysten todettiin laajenevan vuosien varrella, kun toimintaterapian mallien lisäksi rinnalle tulee tarpeen mukaan ja jatkokoulutautumisen myötä muita viitekehyyksiä ja teorioita tukemaan työtä. Useampi mainitsi teorioiden vaikuttavan taustalla ja ohjaavan ammatillista ajattelua eläinavusteisuuden toimiessa yhtenä välineenä terapiaprosessissa. Terapiassa vaikuttavat samat toimintaterapian ydinajatuksot, oli eläin mukana tai ei.

6.2.1 Toiminnan analyysi

Keräämässämme aineistossa toiminnan analyysi mainitaan toimintaterapian vahvuudeksi eläinavusteisissa interventioissa 17/21 kertaa. Näihin 17 vastaukseen olemme sisällyttäneet myös maininnat toiminnan porrastamisesta ja soveltamisesta. Toiminnan analyysin koettiin olevan toimintaterapeuttien ydinosasta ja sen avulla myös eläinavusteisuuden liittäminen osaksi kuntoutusta todettiin onnistuvan toimintaterapeuteilta luonnostaan.

[Eläinavusteinen terapia] sopii todella hyvin toimintaterapian viitekehyykseen! Ihan huippuhyvin! Se on toiminnallinen terapiamuoto. Ja jo koulutusvaiheessa huomasin, miten helppoa toimintaterapeuteille oli toimintojen analysointi, kun eri toimintoja käytetään eläinavusteisessa terapiassa. Toiminnan analyysin kautta voidaan valita juuri oikea terapiassa käytettävä toiminta asiakkaalle. Toiminnan analyysi on toimintaterapeuteilla selkäytimessä ja niin sen pitää ollakin, koska se on meidän ammattikunnan erityisosaamista.

Me ollaan asiantuntijoita nimenomaan siinä toiminnan analysoinnissa ja porrastamisessa. Eläinavusteisuudessa on todella tärkeä se, että miten sitä toimintaa analysoidaan ja porrastetaan ja valitaan sen asiakkaan tavoitteisiin sopivaksi. Ja myöskin meillä korostuu tää motivoinnin merkitys ja motivaation merkitys meidän työskentelyssä.

6.2.2 Holistinen ihmiskäsitys

Toimintaterapeuttien tietoperustan yhtenä vahvuutena mainittiin holistinen ihmiskäsitys (8/21). Holistisuudella viitattiin asiakkaan toimintakykyyn vaikuttavien asioiden kokonaisvaltaiseen huomioimiseen, ja tarkastelun keskiössä on ihmisen, toiminnan ja ympäristön välinen dynaaminen vuorovaikutussuhde. Asiakkaan toimintakykyyn vaikuttavina tekijöinä otetaan huomioon mm. asiakkaan psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi, niihin vaikuttavat osatekijät, kuten kognitiiviset, sosiaaliset ja motoriset taidot, sekä niiden elinympäristöjen vaikutus, joihin hänen arkensa sijoittuu. Toimintaterapeuttien koettiin ottavan asiakkaan elämäntilanne ja siihen johtaneet tekijät muita aloja kokonaisvaltaisemmin huomioon.

Verrattuna muihin aloihin toimintaterapeutin näkemys ihmisestä on holistisempi. Terapian tavoitteiden asettaminen ja terapian toteutus ihmisen kokonaisvaltaisuus huomioon ottaen on toimintaterapeuttien vahvuus.

No mun mielestä just nimenomaan toimintaterapeutti on toiminnan asiantuntija ja toimintakokonaisuuksien, -valmiuksien, -taitojen asiantuntija, sen kokonaisvaltaisuuden, sen toiminnan analyysin kautta sen kokonaisvaltaisuuden [asiantuntija], ihmisen toiminnasta.

6.2.3 Ympäristön huomioiminen

Ympäristön huomioiminen mainittiin tärkeänä toimintaterapian vahvuutena. Osa vastaajista perusteli toimintaterapian vahvuuksia ja eläinavusteisuuden soveltuvuutta osana toimintaterapiaa todeten, että toimintaterapeutti osaa oman ammattinsa viitekehyksestä arvioida ympäristön ja eläimen kanssa käytävän vuorovaikutuksen vaikutusta interventiioon, ja soveltaa tätä tietoa terapiakertojen edetessä.

Sit kun ottaa vielä huomioon et jos toimitaan ulkona tai tällases maatilaympäristössä, et sit esimerkiksi säiden vaihtelut ja sit joku pihaan pörähtävä traktori tai kylän mies tai jotain muuta tällasta, et sit ne kaikki huomioidaan ja niiden kaikkien kanssa pitää tulla toimeen siinä tilanteessa, joka on siis myös terapiaa sille asiakkaalle.

Toimintaterapian toimintaympäristö voidaan vastaajien mukaan valita kunkin asiakkaan ja kunkin terapiakerran tavoitteiden mukaan. Ympäristöksi voi valikoitua esimerkiksi maatila, vastaanottohuone, luontoympäristö tai asiakkaan koti ja toimintaympäristö voi vaihdella terapiajakson edetessä. Vastauksissa korostui tavoite kuntoutuksen hyötyjen siirtymisestä osaksi asiakkaan arkea itsenäisyyden, omatoimisuuden ja osallisuuden lisääntymisenä, ja ympäristöllä koettiin olevan tähän suuri vaikutus. Joissain tapauksissa

todettiin arjen kannalta olevan hyödyllistä, että ympäristö muistuttaa arkiympäristöä, mutta toisinaan taas ympäristön poikkeaminen arkiympäristöstä saattoi myös motivoida asiakasta ja auttaa häntä keskittymään paremmin. Myös erilaisissa ympäristöissä toimiminen koettiin olevan toimintaterapiassa olennaista.

Eli silloin kun se toimintaterapia toteutuu semmosessa ympäristössä, mikä on aika lähellä sitä arkiympäristöä, niin silloin se toimintaterapia voi siirtyä paremmin sinne arkeen. Eli se on myöskin osana toimintaterapiaa se, että voidaan harjotella eri ympäristössä toimimista, vaikka sitten sen koiran kanssa lähtee lenkille tai toimia eri paikoissa tai lähtee tutustuun maatilaympäristössä niihin erilaisiin eläimiin. Ja se siirtyminen [----] kun on perheen kanssa yhteistyössä, niin sen kuulee aika välittömästi myöskin, et miten ne asiat on siirtynyt sinne arkeen.

Ja sitten muutaman asiakkaan kohdalla et ne on nyt sit ollu jotenkin selkeesti rennompia täällä. Ja sit jotkut toiminnat on onnistunu paljon paremmin ja keskittymisen. Vaikka silloinkin on voitu olla ihan tässä sisällä, mut käyty välillä vaikka vähän kattomas niit eläimiä tai näin, niin... Mut et en tiedä onks siinä ylipäättään ympäristön vaihdos vai se, että täällä on myös eläimiä ja näkyy kun puut heiluu tuolla ikkunan takana, vai se että pääsee vaan pois sieltä normi ympäristöstä? Ihminen on niin monimutkainen otus.

6.2.4 Laaja-alaisuus/monipuolisuus

Toimintaterapian laaja-alaisuus ja monipuolisuus kuntoutusalana sekä alan tietoperustaan sisäänrakennettu laaja-alainen ymmärrys ihmisen toimintakyvystä toistuivat vastauksissa 13/21 kertaa. Vastauksissa arveltiin, että työskentely on toimintaterapiassa monipuolisempaa, ja että toimintaterapeuttien näkemys ihmisen toimintakyvystä ja siihen vaikuttavista tekijöistä on muihin aloihin verrattuna poikkeuksellisen laaja. Tämän ajateltiin mahdollistavan sen, että toimintaterapeutin pohjakoulutus antaa välineet käyttää tehokkaasti erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joista eläinavusteisuus on yksi.

Toimintaterapia on laaja-alainen terapiamuoto, jossa juuri toiminta on se, mikä kuntouttaa. Eläimet on helppo ottaa mukaan erilaisiin toimintoihin.

Mainitut toimintaterapian laaja-alaisuuden teemat liittyivät vastauksissa niin toimintaterapian vahvuuksiin kuin eroavaisuuksiin verrattuna muihin kuntoutusaloihin, sekä eläinavusteisuuden soveltuvuuteen toimintaterapeuttisena työkaluna. Vastaajat puhuivat toimintaterapeutin työnkuvan soveltuvuudesta useille asiakasryhmille, sekä laajasti erilaisten toimintojen sovellettavuudesta osaksi toimintaterapiaa. Tämä tarjoaa toimintaterapeutille runsaasti mahdollisuuksia soveltaa erilaisia toimintoja ja hyödyntää omaa luovuuttaan. Myös näillä perusteilla eläinavusteisuuden koettiin sopivan osaksi toimintaterapiaa erittäin hyvin.

No, mun mielestä se on just -- toimintaterapeuttien vahvuutta koska nää on niin monitahosii nää toiminnat ja kattaa siis todella just sieltä sosiaalisesta, psyykkisestä, kognitiivisesta sitten kaiken tasoseen motoriseen ja motorisiin toimintoihin, niin... Mä en ihan äkkii keksi että millä toisella ammattipohjalla vois olla niin laaja tavallaan kaikupohja tähänkin toimintaan.

Viisi vastaajaa totesi, ettei osaa varmasti sanoa, onko eläinavusteisuudessa toimintaterapiassa eroja verrattuna muihin terapia-aloihin. Kysymys koettiin vaikeaksi vastata, sillä eri alojen välillä oli nähty myös paljon samankaltaisuuksia liittyen eläinavusteisten menetelmien käyttöön tai kokemusta oli karttunut vain toimintaterapian yhteydessä. Arvelut mahdollisista eroista muihin aloihin verrattuna kohdistuivat jälleen toimintaterapian laaja-alaisuuteen ja erilaisten toimintojen monipuolisiin hyödyntämismahdollisuuksiin.

Näen yhtäläisyyksiä eläinavusteisessa psykoterapiassa, ratsastusterapiassa ja toimintaterapiassa. Mielestäni toimintaterapia on niin laaja terapiamuoto, että sen sisällä on helppo hyödyntää samoja elementtejä kuin muissa eläinavusteisissa kuntoutusmuodoissa - helpommin toimintaterapiassa hyödyntää. Mutta esim. psykoterapiassa ei niinkään yksinkertaista hyödyntää toimintaterapiaa.

No ei kuntoutusalalla, mitä olen päässyt näkemään eläinavusteista puhe- ja fysioterapiaa. Toimintaterapian edut ovat toimintojen laajuudessa. Psykoterapiasta eroaa toiminnan terapeuttisen käytön suhteen jonkin verran, mutta vaikea sanoa tarkemmin.

En ole tavannut minkään muun kuntoutusalan ammattilaista, joka käyttäisi eläinavusteista menetelmää, joten vaikea sanoa. Ainakin tt:lla on muihin aloihin verrattuna poikkeuksellisen laaja näkemys ihmisen toimintakyvystä.

Osa huomautti lisäksi, että eläinavusteisuus voi olla kovin erilaista myös toimintaterapian sisällä. Toteutukseen koettiin vaikuttavan eläin, jonka kanssa terapeutti työskentelee; asiakas ja hänen tarpeensa, lähtökohtansa ja tavoitteensa; sekä toimintaterapeutin työskentelyote, persoonallisuus ja lisäkoulutus.

Toimintaterapiasta on sellainen ajatus, että sitä voi tehdä hyvin monella eri tavalla ja terapeutti voi määritellä pitkälle, miten hän työtään tekee, huomioiden asiakkaan tarpeet ja motivaation.

6.2.5 Toiminnan terapeuttinen käyttö ja toiminnallisuus

Vastauksista nousi esiin toimintaterapian ja muiden kuntoutusalojen näkökulmaerot liittyen siihen, kuinka asiakkaan haasteita lähestytään ja kuinka kuntoutusta toteutetaan. Toiminnan terapeuttinen käyttö ja toiminnallisuus koettiin toimintaterapian vahvuudeksi, ja nämä termit esiintyivät vastauksissa yhteensä 12/21 kertaa. Toimintaterapiassa toiminnan käyttö osana kuntoutusta on asiakkaalle merkityksellisen toiminnan hyödyntämistä tavoitteellisesti. Vastaajat toivat esiin merkityksellisen toiminnan mahdollistamisen

asiakkaalle yhtenä toimintaterapian ydinasioista ja korostivat asiakkaiden tavoitteiden mukaisten menetelmien valintaa. Mikäli eläin tuo asiakkaalle merkityksellisyyttä toimintaan, eläin voi lisätä motivoitumista, terapiaan sitoutumista ja avoimuutta vuorovaikutuksessa.

Näkökulma eroaa siinä, miksi eläintä käytetään terapiassa tavoitteiden pohjalta. Puheterapeutti voi esimerkiksi tehdä asiakkaan kanssa täysin samaa asiaa eläinavusteisesti kuin toimintaterapeutinkin, mutta näkökulma ja tavoite terapialle voi olla siltikin eri.

Toimintaterapiassa toiminnan täytyy olla asiakkaalle merkityksellistä ja eläimen kautta saa pohdittua sellaisia toimintoja, mitkä asiakas kokee merkityksellisiksi, asioita joista on hyötyä ja joita ei tehdä vain tekemisen vuoksi. Eläin edistää sitoutumista terapiaan.

Useat totesivat eläimen kanssa työskentelyn olevan itsessään jo toiminnallista ja eläinavusteisuuden olevan hyvin monipuolisesti sovellettavissa toimintaterapiaan. Eläinavusteisuuden koettiin sopivan toimintaterapiaan yhtä hyvin kuin minkä tahansa muun toiminnan hyödyntämisen.

[Sopii] erittäin hyvin yhdeksi toimintamuodoksi. Toimintaa analysoidessa siinä on paljon vaikuttavia elementtejä ja mahdollisuuksia ja sitä on melko helppo porrastaa asiakkaan tarpeiden mukaan.

Eläinten kanssa voi harjoittaa kaikkia toimintaterapianimikkeistön mukaisia valmiuksia ja taitoja erilaisissa toimintaympäristöissä ja eläimet edesauttavat vuorovaikutusta, vähentävät koettua ahdistusta ja motivoivat, jotka ovat suoraan toiminnasta suoriutumiseen ja toimintaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä.

Toiminnan terapeutin käytön ja toiminnallisuuden tarkoitus on aikaansaada toivottuja vaikutuksia arkeen, eli parantaa asiakkaan itsenäisyyttä ja omatoimisuutta sekä lisätä hänen osallistumistaan erilaisiin toimintoihin niin arjessa kuin muissakin merkityksellisissä toiminnoissa. Vastauksista ilmeni, että toimintaterapeuttien kokemus eläimen hyödyntämisestä osana kuntoutusta on interventiota tehostava elementti. Vastaajat totesivat, että eläin voi auttaa asiakasta motivoitumaan harjoittelemaan terapian tavoitteena olevia asioita. Eläin ei ole terapiassa itse tarkoitus, vaan työkalu tehokkaamman toimintaterapiakerran aikaansaamiseksi ja asiakkaan tarpeet ja tavoitteet ovat aina toiminnan lähtökohdina. Tämä osaltaan monipuolistaa eläinten toiminnallisen hyödyntämisen mahdollisuuksia.

Toisilla se on ihan vaan se eläin läsnä siinä tilanteessa, se on just sellanen jään rikkoja. Toisten kans tehään ihan tosi paljon sellasii tavallaan eläintä sivuavia, et leikataan vaikka, jos harjotellaan jotain hienomotoriikkaa tai keittiötoimintaa, mikä

ei muuten motivoi, niin pilkotaanki koiralle juustoa ja harjotellaan siinä vaikka veitsen käyttöä ja tällasii asioita. Tai toiminnanohjausta, et tehään erilaisia ratoja koirille, suunnitellaan jotain kokonaisuuksia. Et siinä on hirveesti vaihtoehtoja, et miten sitä voi lähtee käyttämään.

Toisinaan eläin on mukana vain mielikuva- ja kuvatasolla, tai niitä tarkkaillaan etäältä. Toiminta voi olla eläimen hyväksi tekemistä, vaikkei eläin olisi paikalla. Eläimen ei ole välttämätöntä olla joka kerralla terapiatilassa ja eläimen poissaolo voi toisinaan olla tarpeen esimerkiksi eläimen ja/tai asiakkaan hyvinvoinnin kannalta. Eläimet voivat tarjota läsnäolollaan myös turvallista ilmapiiriä, vaikka se ei välttämättä ole varsinaisesti osana toimintaa. Vastauksissa korostui kuntoutuksen toteuttaminen ”toimintaterapia edellä” ja eläimen mukana olon tason ja määrän pohtiminen asiakkaan tavoitteiden ja lähtökohtien mukaan.

Niin kun mä sanon aina, niin ensin tulee se toimintaterapia - näin toimintaterapeutina - ja tavallaan terapian tavoitteet, kuntoutustavoitteet ja sit sen mukaan ruvetaan miettii sitä et mitkä toiminnat sinänsä edesauttais tavoitteiden saavuttamista.

Sopiiko ne [eläimet] tähän palettiin tai pakettiin ja millä tavalla? Eli tavallaan se porrasteisuus on todella tärkeätä ja ihan siitä voidaan lähtee, että katotaan täältä ikkunan takaa niitä eläimiä ja et se voi olla aivan pieni osa sitä terapiaa. Ja sit ihan mitä tahansa siltä väliltä ja sit... Tai sitten lopputulema toisessa päässä on se, että tehdään ihan vain niiden eläinten kanssa koko se terapiatunti. Mutta siinäkin on suunnitelma aina sen pohjalta, että mitkä on ne terapian tavoitteet.

6.2.6 Toimintaterapian konkreettisuus/käytännönläheisyys

Toimintaterapian konkreettisuus ja käytännönläheisyys mainittiin vastauksissa 4/21 kertaa. Käsitteet sisälsivät ajatuksen toiminnan linkittymisestä suoraan asiakkaan tavoitteisiin ja omaan arkeen aktiivisesti osallistumiseen.

Toimintaterapeutti on kuitenkin sen arjen asiantuntija siinä, että miten voidaan tukea siellä arjessa selviytymistä ja siihen liittyy sen sensomotoriikan ja hienomotoriikan ja osallistumisen lisäksi tosi paljon asioita, että se on ehkä laajempi se näkökulma, että se ei oo vaan kävely, vaan se voi olla, että voit osallistua ja tehdä.

Vastaajien kokemuksen mukaan eläinavusteinen kuntoutus ei jää toimintaterapiassa irralliseksi terapiaksi. Toimintaterapeuttien taito tukea asiakkaan itsenäisyyttä ja yhdistää kuntoutuksessa harjoitetut toiminnot osaksi arkea ja arjessa selviytymistä koettiin nimenomaan toimintaterapian ominaisuudeksi ja vahvuudeksi verrattuna muihin kuntoutusaloihin.

Toiminnan kautta linkitetään asiakkaan tekemistä, sanomisia ja arkea. Motoriset ja hienomotoriset harjoitteet, joita tehdään, konkreettisesti arjessa tarvittavia taitoja, esim. kynän käytössä, pukemisessa, aterioinnissa jne., ja niillä pyritään myös monipuolistamaan käsien käyttöä ja työskentelytaitoa. Yleensä keskittyminen on yksi joka vahvistuu.

Toimintaterapiaa ja eläinavusteisia menetelmiä yhdistää toiminnallisuus ja konkreettisuus, ja eläinavusteisuuden koettiin tukevan toimintaterapiassa tavoiteltavien asioiden oppimista osaksi juurikin näiden asioiden vuoksi. Eläinavusteisuuden todettiin myös laajentavan tulokulmaa käsiteltäviin asioihin. Toimintoihin saadaan eläimen avulla liitettyä eläimen arjen, terveyden ja hyvinvoinnin näkökulma, jolloin myös ihmisen arkeen liittyvät asiat ja niiden merkitys tulevat näkyviksi.

Ja nimenomaan sen takii kun se on niin konkreettista. Liittyy aika paljon... Siis ihan niin kun tyyliin vuodenvuoroon, ajan kuluun... Ihan tämmösiin perusasioihin, niin kun ruoka. Siis sekä eläimen näkökulmasta että ihmisen näkökulmasta. Niin tavallaan tällasiin perustarpeisiin, ruokinta, siisteys, terveydenhoito. Tällaiset asiat tulee niiden kanssa esille. Ja sit se kommunikaatio. Saa paljo enemmän monesti asiakkaasta irti, kun siinä on tavallaan se kolmas osapuoli. Vaikka se eläin. Ja sit se tekeminen siinä ympärillä. Sielt voi tulla ihan erilaiset asiat, ihan erilaista tietoa asiakkaan tilanteesta ja vaik toiveista ja tällasta.

6.3 Eläinavusteisen terapian haasteita ja kehityskohteita

Kysyimme sekä kyselyssä että haastattelussa suurimmista haasteista ja kehityskohteista eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa. Muutama aihe nousi selvästi yli muiden. Näitä olivat koulutuksen puute, yhtenäistämisen tarve, rahoitus, näkyvyys, eläinten hyvinvointi ja tutkimusnäytön vähäisyys. Lisäksi mainittiin terapiatilojen vaatimukset, työn kuormittavuus ja jopa Suomen sääolot.

Lisää tutkimusnäyttöä. Eläinavusteisen terapian koettiin nousseen kiinnostuksen kohteeksi viimeisten vuosien aikana ja tiedon terapiamuodon olemassa olosta levinneen. Vastaajat totesivat, että alasta tarvitaan lisää helposti löydettävää tietoa ja tutkimukseen perustuvaa näyttöä. Monet kokivat myös tutkimusten löytämisen hankalaksi ja aikaa vieväksi.

Näyttöön perustuvaa tutkimusta on vaikea löytää. Lisäksi on lähes mahdotonta löytää kirjallisuutta, jossa kuvataan mahdollisia interventioita, vaan terapeutin on oltava hyvin luova.

Alan tutkimus koettiin tärkeäksi muun muassa siksi, että sen avulla eläinavusteisuuden vaikuttavuutta voisi osoittaa erityisesti maksajalle ja lähettäjätahoille. Tällä hetkellä koettiin, että asiakkaiden ja maksajatahojen ymmärrys eläinavusteisesta terapiasta on usein puutteellista.

Vaikka erilaiset luonto- ja eläinavusteiset menetelmät kiinnostavatkin niin asiakkaita kuin toimintaterapeutteja, Suomessa ei tehdä kunnollisia tutkimuksia vaan selvitykset ja tiedon lisääminen jäävät hanketasolle. Tämä lisää vaikeutta löytää kohdennettua tietoa eläinavusteisesta terapiasta.

Green Care -asia on alkanut levitä, mutta se on tämä hankemaailmojen ongelma, että se [tieto] pirstaloituu niin kauheasti. Aina sieltä täältä pulpahtaa et nyt me ollaan keksitty tällanen -- Et sitten siinä on aina se ongelma, että se hajaantuu se tieto ja... Tai se tieto tulee sitten just jonkun tietyn hankkeen kautta johonkin paikakunnille.

[Tarvitaan] menetelmätutkimuksia, --- auttaisi asian raamittamista ja kasvamista ja vahvistamista ---- hyvää laadukasta, monipuolista terapiaa, missä eläinavusteisen kuntoutus voitaisiin toteuttaa ja mahdollistaa uusille kohderyhmille.

Tutkimus koettiin tärkeäksi myös alan sisäisen kehittymisen kannalta. Sitä pidettiin olennaisena hyvien työtapojen, perusteltavuuden ja eläinavusteisten menetelmien aseman vahvistamisen vuoksi.

Aseman vahvistaminen ja rahoitus. Eläinavusteisuus koetaan hyvänä ja tehokkaana menetelmänä, joka hyödyttää kaikkia osapuolia asiakkaasta maksajatahoon. Suhteessa hyötyihin eläinavusteinen terapia saa vastaajien mielestä kuitenkin liian vähän huomiota. Eläinavusteisuus aiheuttaa palveluntuottajalle paljon menoja verrattuna perinteisempään toimintaterapiaan.

Yrittäjänä joutuu miettimään kustannus ja tuotto -suhdetta. -- En ole siis koskaan saanut sen takia isompaa palkkiota terapiasta, että on myös niitä eläimiä täällä, vaikka ne kyllä kustannuksia on lisännyt ihan taatusti.

Kustannusten vuoksi toimintaterapeutit toivovat yhteiskunnan tulevan resurssien osalta vastaan. Eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävä terapeutti ei saa korvausta eläimen käytöstä terapiassa, vaikka eläimestä tulevat kustannukset työkäytössä ovat suuret. Kustannukset koostuvat muun muassa terapeutin koulutuksesta, terapiassa tarvittavasta välineistöstä, eläimen mahdollisesta kouluttamisesta ja eläimen ylläpidosta.

Näen haasteena sen, että eläinavusteinen kuntoutus on jollain tapaa semmoista vähän ekstraa --- eli siinä tarvitsee olla aika paljon itsellä sen perustyön lisäksi kiinnostusta ja voimavaroja, resursseja, ehkä rahallisiakin resursseja laittaa siihen asiaan --- eli tarvittaisiin myöskin ehkä lisärahoituksiakin eläinavusteiseen kuntoutukseen. Varmasti henkilöt, jotka pitää vaikka hevosia terapiatyössä, niin se on hyvin kallista.

Yhteiskunnalta toivotaan lisäpanostusta ja tukea eläinavusteiseen terapiaan ja muistutetaan, että myös ennaltaehkäisevällä työllä on iso merkitys kaikessa kuntoutuksessa sekä mielenterveystyössä. Vaikuttavalla kuntoutuksella voidaan tuoda pitkällä aikavälillä isoja säästöjä.

Tällä hetkellä on varmaan näin, että ne, jotka tarvitsevat eläinavusteista kuntoutusta, niin vain osa pääsee siihen toimintaan. Ja tarve olisi paljon varmasti suurempi kuin mitä pystytään tarjoamaan.

Kustannuksia toimintaterapeuteille aiheuttaa myös maksajatahojen kriteerien muuttuminen ja eläinten pitoon liittyvien säännösten määrä ja niiden muuttuminen.

Et kun harvoin tulee toimeen vaan yhden maksajan terapioidella, niin kun on monta eri maksajaa niin niillä voi olla todella kirjavat ne pyynnöt ja kriteerit ja palkkiot ja ymmärrys ehkä tästä alastakin jopa.

Kyllähän se tekee lisäkustannuksia, itse asiassa aika paljonkin --- paljon on joutunut investoimaan eläinavusteiseen, niin kyllähän siihen kustannuksia menee -- joutuu usein olemaan erilliset huoneet, niin kuin meilläkin on tehty eläinavusteisuuden nähdessä, että se vaatii lisää tällaisia, mitä ei sitten huomioida-- -- tekee sellaisia asioita, koska siitä on hyötyä omaan työhön, mutta se, että eihän sitä huomioida mitenkään esimerkiksi kilpailutuksissa. Voisihan siitä saada jonkun lisäpisteen vaikka Kelalta. Kannustaisi.

Näkyvyys, verkostoituminen ja järjestötoiminta. Vähäinen näkyvyys tuli esille yhtenä kehityskohteena jo kyselyssä, mutta puhutti erityisesti haastatteluisissa. Eläinavusteisen terapian koettiin tarvitsevan lisää näkyvyyttä, jotta kynnys tarjota ja ostaa palvelua maldaltuisi ja tietoisuus ”oikeasta” terapiasta verrattuna eläinavusteiseen toimintaan tulisi kaikille tahoille selväksi. Eläinavusteisella terapialla kerrottiin olevan toisinaan epäselvä asema.

Sitten on tietysti tahoja, jotka ei ole terapeutteja eli ei ole terapeutin pätevyyttä ja silloin he silti pystyy tekemään tällaista hyvinvointiterapiaa tai näin. -- oon ainakin huomannut, et sen tyyppistä toimintaa on ja silloin sitä ei voi sekoittaa siihen terapiatyöhön eli ne on kaksi eri asiaa. On Green Care -toimintaa, mikä ei ole terapiaa ja sitten on terapiassa toteutettavaa eläinavusteisuutta. Eli kentällä voi olla vähän erilaista, [ja] voi olla, että asiakkaat [ja] perheet ei oikein erota tätä. -- Näiden kahden asian erottaminen on tärkeätä ja ajattelen, että se ei ole valvontakysymys, vaan ehkä enemmän semmoinen yhdenmukaistaminen ja sen [eläinavusteinen terapia] alueen selkeyttäminen.

Sekava palveluntarjonta ei ainoastaan ärsytä asiansa osaavia ammattiterapeutteja, vaan on myös kuluttajansuojaan liittyvä asia.

Siinä on vaan aika villi viidakko ja sitten se on ehkä tavallisena kuluttajana vaikea tietää, et mikä on hyvä ja mitä tähän [työhön] tarvitsee ja muuta.

Monet vastaajat pohtivat, että yleisen tietoisuuden kasvaminen lisäisi myös asiakkaiden ja maksajatahon ymmärrystä terapian sisällöstä ja siihen liittyvistä reunaehdoista. Vastaajilla oli paljon ehdotuksia, miten näkyvyyttä saataisiin lisää.

Ajattelen, että kiinnostusta on kovasti. Että se ehkä lähtee tiedostaminen perheiltä, sieltä ympäristöstä, että me haluttaisiin tämän tyyppistä toimintaa. Ja sitten ollaan viestitetty yhteistyötahoille, toimintaterapeuteille, että he on tulleet käymään meidän tiloissa, missä toimitaan. Ja ollaan voitu esitellä aika konkreettisestikin--, että miten toimitaan ja esimerkkejä mitä asiakastyössä voidaan tehdä ja mitä asioita harjoitella. Että tiedostaminen ehkä on tällasta, että sitä ollaan tehty ja vietykin ehkä sitä osaamista tai sitä asiaa eteenpäin, mutta varmaan paljon on myöskin sitä, että tarvittaisiin lisää sitä informointia ja asian jotenkin eteenpäin viemistä, että missä kaikissa asioissa voidaan käyttää eläinavusteista kuntoutusta

Yhtenä vaihtoehtona näkyvyyden saamiseksi pidettiin kentän sisäistä järjestäytymistä. Paikkakunnalla ja terapeutin käyttämällä eläimellä oli erittäin suuri merkitys siihen, kuinka hyvin toimintaterapeutti oli verkostoitunut muihin alan toimijoihin. Koirien kanssa töitä tekevät terapeutit ovat luontevammin yhteydessä toisiinsa koulutustoiminnan kautta, kun taas Suomen Ratsastusterapeutit ry on järjestönä varsin vireä toimija. Osa vastanneista peräänkuulutti verkostoitumisen sekä kokemusten ja tietotaidon jakamisen tärkeyttä.

Toimintaterapeutteja tai kuntoutusalan ihmisiä on aika vähän tällä alueella, jotka toteuttaa eläinavusteista kuntoutusta, niin sen takia meidän mielestä on ollut tärkeää myöskin tavata ja jotenkin verkostoitua ja myöskin jakaa sitä kokemusta ja miettiä sitä, että miten sitä asiaa voidaan lähteä viemään eteenpäin, ehkä tuoda tunnetuksi myöskin.

Osa verkostoitumista on tapahtunut myös koulutuksiin osallistumisen kautta, kun omalla paikkakunnalla ei ole ollut muita toimijoita. Jotkut toimijat kokivat tärkeäksi myös mahdollisuuden tehdä eläinavusteista työtä esimerkiksi työparin kanssa tai moniammatillisesti. Ammatillisella yhteistyöllä koettiin oleva merkittävä vaikutus asiakastyössä.

On tosi tärkeää kun toteuttaa eläinavusteista kuntoutusta, että on mahdollisuus tehdä sitä työparin kanssa tai yksikössä, missä on muita toimintaterapeutteja, jotka tekee eläinavusteista kuntoutusta. Ajattelen, että sillä on aika iso rooli siinä, että - - jotenkin siinä ammatillisessa yhteistyössä on hirveen iso merkittävyys, rooli tai vaikutus. Et siinä tiedon jakamisessa, siinä tapahtuu niin paljon siinä yhteistyössä sellasta, mikä vaikuttaa siihen toimintaterapian sisältöön.

Yhtenä verkostoitumisen väylänä pohdittiin järjestöjen merkitystä. Järjestötoiminnasta keskusteltiin kuitenkin vain haastatteluissa. Sitä pidettiin yhtenä ratkaisuna myös näkyvyyden haasteisiin, mutta samalla järjestöihin liittyi myös varauksellisuutta. Epäröinti liittyi muun muassa järjestöjen ammattimaisuuteen, kokoon, jakoihin eläinakohtaisiin järjestöihin verrattuna mahdolliseen kattojärjestöön, sen tuottamaan lisähyötyyn ja aktiivisen järjestötoiminnan mahdollisesti aiheuttamiin muihin seuraamuksiin.

Kaiken maailman yhdistyksiähän voi perustaa kuka vaan ja määritellä niille vähän omia sääntöjään ja kriteereitään ketkä saa liittyä.

Sen pitäisi olla ammatillinen, jossa oikeasti ihmiset on töissä, niin sitten se laatu pysyisi toisen tyyppisenä [verrattuna olemassa oleviin järjestöihin].

Ajatusleikki yhdestä isosta järjestöstä ei herättänyt vain positiivisia reaktioita. Sen pelättiin rajoittavan toimintaterapeuttien mahdollisuuksia tehdä työtään vapaasti totutulla tavalla. Toimintaterapeutit eivät halua liikaa rajoituksia ja ehtoja eläinavusteiseen terapiaan. Eräs vastaaja toivoikin nimenomaan rennompaa ja kannustavampaa asennetta koko alalle. Järjestöjen pelättiin tuovan alalle liikaa rajoittavia sääntöjä, jotka koettiin mahdottomiksi soveltaa jokaiseen terapeuttiin ja terapiatilanteeseen.

En välttämättä [kaipaa järjestöjä]. Sen haasteen tekee se, että sä et voi tehdä yhden sapluunan mukaisesti tätä hommaa. Ja jos tulee kattojärjestö, joka määrittelee, että teet näin ja näin... -- Mutta kattojärjestöajatus siinä mielessä, että ihmisillä pitäisi olla ne vakuutukset ja testatut koirat ja pitäisi olla lupa tehdä sitä, niin se olisi hyvä. Että pitäisi olla minimissään joku koulutus, -- se olisi ok.

Ajatus yhteisestä järjestöstä koettiin hyväksi siinä mielessä, että sen avulla ”hajonnut tieto” saataisiin koottua. Toisaalta iso alan oma kattojärjestö nähtiin hyvänä tapana saada lisää tutkimustietoa. Tietoa saataisiin levitettyä suomenkielisenä esim. jäsenlehden kautta. Järjestö voisi myös lisätä ammatillista tietoutta hyvistä käytännöistä ja turvallisesta ja laadukkaasta palvelusta.

Kansainvälinen tutkimustieto eli sen jotenkin, et miten se on sovellettavissa Suomeen, meidän ympäristöön ja meidän kulttuuriin ja Suomen toimintaterapiaan.

Jos Suomessa olisi kattojärjestö, niin myöskin se auttaisi sitten siihen (että) tulisi selkeämpää määrittelyä ja myöskin tavallaan voisi olla semmoisia koulutuskokonaisuuksia--.

Ollaan aika hyvässä jotenkin paikassa tän eläinavusteisuuden suhteen, mutta -- meidän ammattikunta -- kuitenkin toimii eri puolilla Suomeen, niin se vois yhtenäistää ja vois vahvistaa sitten myöskin tätä verkostoitumista Suomen toimintaterapeuttien välillä ja tätä osaamista, ydinosaamista selkeyttä.

Osa harvinaisempien eläinten kanssa toimivista toimintaterapeuteista innostui enemmän teoreettisesta ajatuksesta kattojärjestöstä ja sen mukanaan tuomasta mahdollisuudesta verkostoitua. Yhtä lailla esimerkiksi possun, kissan, kanin tai koulutetun koiran kanssa työskentelevä toimintaterapeutti voisi tarvittaessa kääntyä järjestön puoleen avun saamiseksi tai verkostoitumismielessä. Sen kautta myös kaikki eläinavusteisuutta tarjoavat toimintaterapeutit olisivat saman tiedon äärellä.

Tällanen -- koirien, niillä on joku oma yhdistys ja järjestö. Mutta tavallaan sittenkin mennään niin pirstaleisiin... Mä jotenkin tykkään isoista kokonaisuuksista enemmän. Et sit jos kaikilla osa-alueilla alkaa olemaan jotain omia yhdistyksiä...

Eläinavusteisen terapian koulutus. Suurin osa vastaajista (12/21) mainitsi isoimmaksi haasteeksi eläinavusteisessa terapiassa koulutukseen liittyvät asiat. Kyselyssä ja haastatteluissa tuli esiin huoli nykyisen eläinavusteisen koulutuksen vähäisyydestä, sen tasosta ja epäyhtenäisyydestä. Muutamat tahot, jotka koulutusta järjestävät, tarjoavat sitä eri puolilla Suomea ja osittain osana erilaisia koulutussisältöjä, kuten Green Care -opintoja. Oma lukunsa ovat eläimille (erityisesti koirille) tarkoitettut erilaiset koulutukset, joita on tarjolla runsaasti hyvin eri tyyppisiin tarkoituksiin. Eräs vastaajista kuvaakin, että tällä hetkellä *"koulutuksia voi järjestää 'villisti' kuka vain"*. Erilaiset tarjolla olevat kurssit ja koulutukset eroavat toisistaan pituudeltaan ja laadultaan suuresti.

Nyt ei ole valtakunnallisesti mitään -- Eläinavusteinen kuntoutus toimintaterapiassa -koulutuskokonaisuuksia eli jos tämmöisiä kehitetään, niin semmoiset olisi todella hyviä.

Eläinavusteisen terapian koulutusten koettiin olevan tällä hetkellä niin erilaisia, ettei niistä suoraan tiedä, minkä tasoisia ne ovat. Koulutukset voivat olla myös hintavia, ja niiden vertailu on hankalaa.

Varmasti on paljon hyviä koulutuksia, joissa käydään hyviä asioita läpi, mutta se, että kun niitä on ihan mahdotonta vertailla.

Tutkimukseen osallistuneet kokivat koulutuksen kuitenkin tärkeäksi, ettei eläinavusteisten menetelmien käyttöön ryhdyttäisi hetken mielijohteesta ja ilman tarvittavia taitoja.

Sun pitää osata se sun toimintaterapia, minkä takia se ihminen tulee sinne, niin sun pitää hanskata se työtehtävä ja mitä se on, ennen kuin sä otat mitään uutta toiminnallista käyttöön. Että ne välineet mitä sä käytät, niin sun pitää hallita ne.

Jos lähtee tekemään eläinavusteista kuntoutusta, niin ajattelisin, että siinä olisi hyvä, että on työkokemusta kertynyt ainakin pari kolme vuotta. Tai sitten, että on konsultaatiomahdollisuus, jos on vähemmän kokemusta, niin sellaisen terapeutin

toimesta, jolla on vahvempi kokemus siitä eläinavusteisuudesta. Sitten yks asia, että se työparina työskentely esimerkiksi ryhmänohjauksessa olisi tärkeää eli siinä on toinen henkilö mukana.

Suositus pitkään työkokemukseen toimintaterapiassa tuli esiin pariin otteeseen, ja muutama vastaaja ehdotti eläinavusteisen terapian aloittamisen ehdoksi 2–5 vuoden työkokemusta ennen eläimen mukaantuloa.

Se tuo niin paljon erilaista vaatavuustasoa ja muuta, että ei niihin pelkkä -- vaikka toimintaterapeutin ammattieettiset ohjeet, niin ei se riitä käsittäänsä sitä, että miten siinä prosessissa se eläin on mukana.

Vaikka useat vastaajat nostivat koulutuksen tärkeäksi teemaksi, heidän näkökulmansa ja huolenaiheensa aiheeseen saattoivat olla hyvinkin erilaisia. Osa puhui enemmän eläinten koulutuksen tärkeydestä sekä terapeuttien eläinlajien ominaisuuksien tuntemisen tärkeydestä. Erityisesti koirien koulutus ja testaaminen ja niiden vapaaehtoisuus herätti välillä kiihkeitäkin mielipiteitä. Osa taas koki, että ihmiset kaipaavat enemmän kursistusta kuin eläimet. Vastuullisuus ja ammatillisuus sekä toiminnan yhteneväisyys olivat usein esiin tulevia sanoja.

Jotkut näkivät, että luonto- ja eläinavusteiset menetelmät ovat sen verran tärkeitä ja kasvavia suuntauksia että

[niitä] pitäisi olla ihan siellä [alan] peruskoulutuksessa tai lisäkoulutuksessa, ihan toimintaterapeuteille suunnattuja koulutuksia, joissa sitä eläinavusteisuuden perusteita ja sitä pystyttäisiin integroimaan työhön.

Ne vastaajat, jotka toivoivat eläinavusteisen terapian koulutuksen yhtenäistämistä, ehdottivat muun muassa seuraavaa: yhtenäinen peruskoulutus, ammattinimikkeen sertifiointi ja minimikoulutusvaatimus. Samoin kuin valvonnan, myös koulutuksen toteuttajaksi toivottiin julkista tahoa. Vertailukohtana käytettiin toisaalta myös Ypäjän Hevosopiston ja Suomen Ratsastusterapeutit ry:n järjestämän kolmivuotista ratsastusterapeuttikoulutusta, jonka käytyään Suomessa koulutetulla ratsastusterapeutilla on oikeus käyttää nimikesuojattua ratsastusterapeutti-SRT® -nimikettä.

Eläinavusteisen terapian ja terapeutin koulutus oli ristiriitoja aiheuttava aihe. Samoin kuin muissakin esiin nousseissa teemoissa, liika valvonta ja ylhäältä päin tuleva oman työn rajoittaminen koettiin häiritsevänä ajatuksena.

Tietyllä tasolla se olisi kiva. Riippuu, miten se olisi hoidettu. En kaipa sitä, et kaikkien täytyy käydä--.

Kun sen haasteen tekee se [eläinavusteisen terapian] kokemuksellisuus ja silloin, kun sä teet sitä kokemuksellisesti, niin sulla voi olla tietty se, että se on hankalaa olla siinä jonkun valvomassa sitä sillä lailla, että kuitenkin se terapia tehdään hyvin yksilöllisesti.

Mä en oikein tiedä..., se on aika hankalaa, et mikä siinä olisi soveltuva koulutus-kuvio.

Mikäli terapeutilla oli pitkä kokemus oman lajinsa kanssa toimimisesta, kuten koulutus- ja/tai kasvatuskokemusta, pitkä lisäkoulutus eläinavusteiseen terapiaan koettiin ”ajanhu-kaksi”, jonka ajalta terapeutti menettäisi myös ainakin osan tuloistaan. Suurin osa vas-taajista totesikin, että jos kaikkien tulisi koulutautua samalla tavalla, suunta olisi alan kehitymistä ajatellen väärä. Koulutuksen tarpeeseen liittyy olennaisesti myös se, minkä eläimen kanssa tekee töitä.

Tällä hetkellä on joitakin lisäkoulutuksia, missä on soveltuvuuskokeita, että esimer-kiksi just Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ja tän tyyppistä, mutta sitten ne on tiettyjen eläinten kanssa toimimiseen. Eli sitten, että olisi vähän laajemmin se, että jos joku käyttää erilaisia eläimiä, niin sitten sitä vois myöskin koulutautua niiden käyttöön.

Mutta sellainen, että kaikki tekee tietyllä lailla, aina samalla lailla, niin se ei tule toimimaan.

Kyselyssä kysyttiin myös minkälaista koulutusta eläinavusteisia menetelmiä käyttävä toi-mintaterapeutti vastaajien mielestä tarvitsisi. Yksi jätti vastaamatta kysymykseen, yksi totesi, ettei mitään koulutusta tarvita, kahden vastaajan mielestä itsehankittu tieto yh-dessä toimintaterapian koulutuksen ja ammattieettisten ohjeiden kanssa riittävät hyvin. Loput 17 kokivat, että koulutus on tarpeellista. Eroja vastauksissa tuli siinä, millaista kou-lutusta toimintaterapeutit pitivät oleellisena.

Toiminnan sisältöön ohjeistusta.

Koirien soveltuvuuskoe. Jatkuvasti törmää koiriin ja omistajiin, jotka eivät ole edes tietoisia, että koulutusta ko. asiaan on mahdollista saada.

Hyvä käydä pidempi koulutus eläimen käyttöön, -- päivän koulutukset eivät ole riit-täviä.

Koulutusta terapiaeläimen valintaan,--oppii tunnistamaan työn riskit, perehtyy laa-jasti eläimen hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä oppii hyödyntämään eläinavus-teisia menetelmiä oman ammatillisen viitekehyksen kautta.

Terapeutin täytyy itse osata kouluttaa eläin omaan työhönsä soveltuvaksi työka-veriksi ja tarvittaessa hakeutua eläimen kanssa lisäkoulutuksiin.

Toisaalta monet toivoivat kohdennettuja vapaaehtoisia koulutuksia eri osaamistasoille sekä lisäkoulutuksia esimerkiksi asiakasryhmän mukaan.

Yrittäjänä arvostaa aina sitä, et sä saat tosi spesifin ja täsmällisen koulutuksen siihen asiaan, mitä sä tarviit.

Vastaajat korostivat, että kaikkia alalla toimivia ei pidä takautuvasti määrätä kursseille tai koulutuksiin. Mahdollisuus niin ihmisten kuin koirienkin ammattitaidon todistamiseen työnäytöllä ja/tai -vuosilla tuli esiin monta kertaa. Tämä tuli erityisesti esiin niillä vastaajilla, joilla oli itsellään jo pitkä kokemus eläinavusteisuudesta.

Toki [koulutusta] voisi olla ehkä sillä lailla vähän koordinoitumpaa jollain tasolla. Mutta toivotaan, että tällaiset vanhemmatkin tekijät huomioitaisiin sitten siinä, että ei joudu millekään pitkille kursseille.

Mut en haluisi, että se menisi siihen, et joudutaan käydä joku tosi laaja koulutus, koska me joudutaan käydä niin paljon, mä kouluttaudun yleensä tuhansilla euroilla vuodessa. Mutta sitten se, et paljon mä haluan sitten panostaa just tällaiseen marginaaliseen työhön, minkä koen jo tavallaan osaavani kohtuullisen hyvin.

Eläimen koulutuksen tarve koettiin eri tavoin riippuen eläinlajista, eläimen luonteesta ja terapeutin lajituntemuksesta. Mikäli terapeutilla oli esimerkiksi ollut jo useampi terapia-koira, tai oli useampi samaan aikaan, koiran ei koettu välttämättä tarvitsevan erillistä koulutusta sen kasvaessa ”ammattiinsa” terapeutin, toisen terapiakoiran ja asiakkaan ohjauksessa. Useampi toivoi kuitenkin eläinlaji-, viitekehys- ja asiakasryhmäkohtaista kohdennettua eläinavusteisuuteen sopivaa lisäkoulutusta sen sijaan, että pitkä peruskoulutus tulisi kaikille pakolliseksi.

Osa vastaajista toivoi eläinavusteisuudelle sertifikaattia tai muuta vastaavaa, joka toimintaterapeutin pohjakoulutuksen lisänä olisi merkki asiakkaille ja lähettävälle taholle toimijan ammattitaidosta. Ammattitaitoon ja kriteerien puuttumiseen liittyen monet vastaajat olivat yleisesti huolissaan siitä, että tällä hetkellä kuka vain voi ilmoittaa alkavansa tarjota eläinavusteista ”terapiaa” ilman minkäänlaista taustaa tai koulutusta. Tämän pelättiin vaikuttavan negatiivisesti niin kuluttajansuojaan kuin eläimen hyvinvointiin.

Eläimen soveltuvuus ja hyvinvointi. Eläimen soveltuvuuskokeita pidettiin monissa tapauksissa hyvinä ratkaisuin, mutta soveltuvuuskokeet mainittiin aina vain koiriin liittyen. Muiden eläinten kohdalla niitä ei nähdä tarpeellisina. Toisaalta osa koirienkin kanssa toimivista terapeuteista kyseenalaisti esimerkiksi vaatimuksen opettaa koiralle tietyt tem-

put soveltuvuuskokeesta läpi pääsemiseksi, kun koiran mukanaolon pääasiallinen tarkoitus liittyy vuorovaikutustilanteiden peilaamiseen. Soveltuvuuskokeiden lisäksi ja niitä korvaamaan ehdotettiin koirille toteutettavia työnäyttöjä terapiakäyttöön soveltuvuuden seuraamiseksi. Eläimen soveltuvuuden testaamisen toivottiin tulevaisuudessa tapahtuvan yhden puolueettoman tahon kautta. Epävarmuutta vastaajissa herätti se, ettei tällä hetkellä ole selvää, kenen vastuulla eläimen soveltuvuuden testaus on vai onko kenenkään ja kuka soveltuvuutta todella osaa arvioida.

Eläimen testaukseen liittyvät asiat tulivat esille vain koirien kanssa työskentelevien kanssa. Muiden eläinten, erityisesti maatalan eläinten kanssa toimivat terapeutit pitivät ensisijaisena omaa toimintaterapeutin koulutustaan mikä ohjaa ”välineen” vastuulliseen ja eettiseen käyttöön.

[Niitä] ei siis varsinaisesti kouluteta miksiäkään terapiaeläimiksi ja hyvä niin, vaan - se niiden lajinmukainen käyttäytyminen pitää ottaa huomioon. En usko et kukaan ulkopuolinen terapeutti voisi tulla tekemään toimintaterapiaa näiden mun eläinten kanssa, niin kun noin vaan. -- mä tunnen omat eläimeni, mä tiedän mitkä yksilöt siellä on sellaisia kenen kanssa on helpompi toimii. -- Siis terapeutti on tuossa aika paljon vartijana ja kun mä sanoin aikaisemmin et se on aika raskasta, niin se liittyi just siihen, että se kun sun pitää miettiä sitä terapiaprosessia, asiakkaan näkökulmaa ja sit tavallaan myös sitä korkeampaa tavoitetta, joka tulee jostain kauempaa viranomaistaholta, maksajalta. Mutta myös eläimen näkökulmaa, koska se eläin ei ole töissä. Se saa vaan olla se eläin mikä se on aina.-- Niin kun tavallaan joutuu vahtimaan molempien hyvinvointia ja miettimään myös, et miten se terapia-asia siinä etenee.

Mutta siis varmaan mä vierastan sitä ajatusta, että on tietyt kriteerit täyttävä terapeuttina koska se on kuitenkin sen terapeutin vastuulla aina se tilanne.

Kyselyssä ja haastatteluissa toistui terapeutin eläinlajien tuntemuksen ja oman eläimen tuntemisen tärkeys. Vastaajat korostivat eläinten hyvinvoinnin ensisijaisuutta ja terapeutin hyvää suhdetta omaan eläimeen. Koko terapialta katoaa ikään kuin pohja, jos terapeutti ei osaa lukea eläintä.

Et kyllä se eläimen turvallisuus pitää aina pystyä takaamaan niin kuin asiakkaan. Se on ehkä sellainen, mitä välillä miettii, kun kuuntelee, et ihmiset aika kevyesti ottaa niitä koiria mukaan terapiaan. Et täytyy olla aika varma omasta koirasta myös, että mihin tilanteeseen sen voi viedä.

Oli eläinlaji mikä hyvänsä, eläimen ja ihmisen suhde pitää olla kunnossa ja sen tulee olla vahva. Kun terapeutti osaa lukea eläintä se mahdollistaa eläimen jaksamisen huomioidun. Eläimensä tunteva terapeutti ymmärtää sen tarpeita, tiedostaa eläimen soveltuvuuden ja pystyy luottamaan sen toimintaan asiakkaan kanssa. Eläimen tuominen terapiaan vaatii myös ammatillisen harkinnan käyttöä siinä, miten hyödyntää eläintä niin,

ettei tilanne ole eläimelle (tai asiakkaalle) stressaava tai uhkaava. Myös toive eri eläinlajien hyödyntämisestä nykyistä enemmän tuli esiin.

Esille tuli myös mielipide siitä, että koirien kanssa työskennellessä eläimen on oltava oma, jotta terapeutti tuntee sen mahdollisimman hyvin ja kykenee näin mallintamaan esim. hyvää vuorovaikutusta asiakkaalle. ”*Jos eläin ja eläimen ohjaaja ovat ulkopuolelta, muuttuu kuntoutuksellisesti näkökulma.*” Toisaalta jonkin muun tahon eläimen käyttö ja eläimen oman hoitajan läsnäolo terapiatilanteessa vähentävät toimintaterapeutin työmäärää ja vapauttavat huomion suuntaamista pois eläimestä.

Jos on vaikka hevonen siinä eläinavusteisessa kuntoutuksessa mukana, niin meillä [on] käytäntö, että siellä on tarpeeksi niitä avustajia ja ohjausta. Eli siinä [on] se erityisratsastuksen opettaja ohjaamassa ja sitten toimintaterapeutti ja sitten siinä on se yksi asiakas. Eli silloin siinä ei ole niin montaa roolia itsellä.

6.4 Eläinavusteisen toimintaterapian määrittely

Keräsimme tietoa eläinavusteista terapiaa tarjoavien toimintaterapeuttien mielipiteistä eläinavusteisen toimintaterapian määrittelemisestä ja kysyimme, onko termin ”eläinavusteinen toimintaterapia” määrittelylle tarvetta. Kyselyssä kysymys oli liitetty osaksi vapaan sanan kenttää, johon vastaaminen ei ollut pakollista. Kyselyyn vastanneista 21 toimintaterapeutista 11 vastasi vapaan sanan kenttään, ja näistä kahdeksan otti kantaa eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyyn. Kysely oli pitkä ja aikaa vievä, ja sekä väsyminen että kysymyksen vapaaehtoisuus lienevät vähentäneen vastausprosenttia kysymykseen. Pyrimme korjaamaan tilannetta haastatteluisia ja kysyimme eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyn tarpeesta jokaiselta haastateltavalta. Kysymys osoittautui haastavaksi vastata ja useampi pohti sitä, miten määrittely olisi mahdollista tehdä riittävän väljästi ja eri tekijät huomioiden, ja mikä taho lopulta toteuttaisi määrittelyn ja valvoisi toimintaa.

Kaiken kaikkiaan eläinavusteisen toimintaterapian määrittelemisen sai kohtuullisesti kannatusta. 21 vastaajasta kahdeksan totesi määrittelyn tarpeelliseksi ja neljä totesi, että määritelmä olisi ehkä kannattavaa tehdä. Vastausten perusteella myöntävät vastaukset sisälsivät kuitenkin myös varauksen siitä, millä tavoin määrittely olisi paras toteuttaa.

Kyllä olis hyvä [määritellä], että se esimerkiksi toimintaterapialiiton kautta tai koulutuksen kautta tulis vielä selkeemmin määritelmä, että mitä on eläinavusteinen toimintaterapia tai sitten ihan niinkun, mitä on eläinavusteiset terapiat.

Kyllä olisi hyvä (esim ToimLiiton [Toimintaterapeuttiliiton] kautta).

Varmasti on tarvetta, mutta miten se tehdään järkevästi ja kaikki toimijat huomioiden onkin sitten eri asia.

Vois olla hyvä, mutta väljästi. Vierastan myös ajatusta kriteerit täyttävästä "terapiaeläimestä", koska terapeutti on kuitenkin aina vastuussa tilanteesta. Oikea tapa lähestyä asiaa on niin, että on tietyt ammattiryhmät jotka saa tehdä terapiaa ja eläinavusteisuus on sitten vain yksi osa sitä pakettia mitä se terapeutti voi käyttää.

Yksi vastaaja ei kaivannut eläinavusteiselle toimintaterapialle määritelmää. Hän totesi, että koska eläintä voi eläinavusteisissa terapioiden hyödyntää laidasta laitaan, määrittely on haastavaa ja toisarvoista.

Pohdinta eläinavusteisen toimintaterapian määrittelystä sisälsi toiveen alan yhtenäistämistä ja selkeämmistä kriteereistä. Jos eläinavusteinen toimintaterapia olisi määritelty, sen käyttöä olisi vastaajien mukaan helpompi muun muassa perustella maksajataholle.

Toimintaterapeutin tekemä ratsastusterapiakin on määritelty. Sillä tavalla on saatu kaikille toimintaterapeutti-ratsastusterapeuteille yhteinen runko sille, mitä toimintaterapeutin ratsastusterapia tarkoittaa.

Eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyä minusta tarvitaan yhtenäistämisen vuoksi.

Kyllä mielestäni määrittelylle on tarve. Silloin sen käyttöä olisi helpompi esim. perustella maksajatahoille.

Eläinavusteisen toimintaterapian määrittelemisen ajateltiin voivan tuoda lisäresursseja eläimen käyttöön osana kuntoutusta. Vastaajat totesivat, että tällä hetkellä terapeutti ei saa eläimen hyödyntämisestä lisäkorvausta siitä huolimatta, että tutkimus eläinavusteisen terapian vaikuttavuudesta on tarjonnut vakuuttavia tuloksia.

Tarvetta määrittelylle olisi maksajatahon suuntaan ainakin. Eläinavusteisuus on hyödyllistä, mutta vie myös enemmän terapeutin resursseja (kouluttautuminen, eläimen hankinta ja ylläpito, eläimen kouluttaminen ja perehdyttäminen työhön, tilat jne).

Kyselyyn ja haastatteluun osallistuneilla oli yleisellä tasolla kokemuksia siitä, että eläinavusteiseen kenttään viittaavien käsitteiden ja eläimiä työssään hyödyntävien toimijoiden runsaus altistaa sille, että eläinavusteista terapiaa kauppaavat muutkin kuin sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset. Moni totesikin, että ala pitäisi saada jollakin tapaa hallintaan niin, ettei mitään tahansa eläimen kanssa toimimista voida markkinoida

eläinavusteisena terapiana. Niin asiakkaan kuin maksajatahon voi tällä hetkellä olla vaikea hahmottaa, mikä on laadukasta ja turvallista kuntoutuspalvelua. Tämän koettiin heikentävän myös alalla vastuullisesti toimivien mahdollisuuksia tarjota eläinavusteista terapiaa.

Eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyn lisäksi eläinavusteiselle kuntoutukselle toivottiin jonkinlaisia reunaehtoja, joilla ammatillisuus, vastuullisuus, turvallisuus ja laatu varmistetaan. Samalla se, kuka alaa valvoisi ja miten, koettiin haasteeksi. Tutkimukseen osallistuneet pohtivat ratkaisuja tähän, ja osa piti hyvänä ajatuksena jonkinlaista kattojärjestöä, joka loisi kriteerit ja valvoisi niiden toteutumista. Myös Kelaa, Valvira tai Eviraa valvovana tahona ehdotettiin ja moni oli sitä mieltä, että valvonnan tulisi tapahtua julkisen tahon toimesta. Näin voitaisiin mahdollisesti lähestyä samanlaista toimintatapaa, jolla terapeuttien työtä yleisesti valvotaan. Verrattuna ratsastusterapiaan, jossa on tarkat kriteerit koulutukselle ja toiminnalle, muu eläinavusteinen kuntoutus on tällä hetkellä kriteerittömämpää.

Niin Suomessa kuin maailmallakin vallitsee epävarmuus, milloin voi puhua mistäkin eläinavusteisen intervention muodosta, mihin tarvitsee koulutuksen ja mihin ei sitä vaadita.

Eläinavusteisen kuntoutuksen kriteerit koettiin myös haastaviksi kuntoutuksen toteutuksen kannalta. Kaikki tutkimukseen osallistujat totesivat eläinavusteisuuden olevan toimintaterapiassa yksi työväline muiden joukossa. He toivoivat toimintaterapeuttien etenevän asiakastyössä ammatillisuus, eli toimintaterapia, ja asiakaslähtöisyys edellä, jolloin eläinavusteisuus tulee kuvaan tarpeen vaatiessa ja niin sovittaessa.

[Eläinavusteisen terapeuttisen toiminnan] kirjo on laaja, joten tärkeintä olisi korostaa terapeutin vastuuta, ja profession eettisten periaatteiden sekä asiakkaan kuntoutustavoitteiden mukaan toimimista.

Mun mielestä pitäisi riittää nää perusterapianimikkeet ja meidän ammattieettiset... kaikkien ammattieettiset ohjeet. Että jos on määritelty tavallaan ne ammattiryhmät jotka saa antaa tiettyjä terapioita, niin tavallaan sitten et se eläinavusteisuus on vaan sitten yksi osa sitä pakettia mitä se terapeutti voi käyttää osana sen terapian toteutusta. Niin se on mun mielestä se oikea tapa lähestyä asiaa. -- jokaista eläintä ja metsää ja pientilaa ja puutarhaa ei voi määritellä koskaan niin tarkkaan, et siitä saatais jotenkin standardit.

Useat vastaajista ilmaisivat toiveensa saada *toimintaterapialle* lisää näkyvyyttä. Yksi vastaajista toi esiin, etteivät toimintaterapeutit uskalla markkinoida riittävästi omaa ammattitaitoaan. Näin toimintaterapeuttisen kuntoutuksen sisältö ja hyödyt sekä erilaisten

toimintojen soveltuvuus toimintaterapiaan joudutaan perustelemaan aina uudelleen. Toimintaterapian parempi tunnettuus voisi lisätä palvelujen luotettavuutta ja kysyntää.

Toimintaterapeuttien pitäis ihan ylipäätänsä tehdä näkyvämmäksi sitä osaamista mikä on, et se on meidän ammattikunnan isoin heikkous, että sievistellään kaikkee suhteessa puheterapeutteihin ja fysioterapeutteihin -- -- kaikki tietää, mitä se on, mutta toimintaterapiasta ei tiedetä. -- Että pitäs vaan olla rohkeesti enemmän näkyvillä niitä [ammattitaitoa ja välineitä], että miksi. Ja kyllä sille eläinavusteisellekin tai yleensäkin, että mitä kaikkia välineitä meillä voi olla siinä työssä, niin et sitä tulis näkyvyyttä, niin olis hyvä. Se myös taas sitten lisää luotettavuutta ja sitä, että niitä terapioida saadaan ja meidän ammattikuntaa osataan käyttää.

7 Johtopäätökset

Eläinavusteisista menetelmistä on saatu lupaavia tutkimustuloksia. Suomalaista tutkimusta eläinavusteisesta terapiasta ja eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa on ymmärrettävästi vielä vähän ja se jää usein opinnäytetöiden tasolle. Kattavimpina suomalaisina tutkimuksina eläinavusteisuudesta voimme tällä hetkellä pitää Kuntoutussäätiön kyselytutkimusta ja kirjallisuuskatsausta sekä 2015 tehtyä hevosavusteiseen terapiaan keskittyntä kyselyä. Aikaisempiin tutkimuksiin perehtyminen osoittaa selvästi tarpeen niin kvalitatiiviselle kuin kvantitatiiviselle lisätutkimukselle. Tutkimusta on ylipäätään liian vähän ja osassa tutkimuksia laatu ei yllä toivotulle tasolle. Harvoissa tutkimuksissa käy ilmi toimintaterapian näkökulma eläinavusteisessa terapiassa.

Keräämästämme aineistosta ilmeni toimintaterapeuttien halukkuus tutkimusten lukemiseen, mutta ajalliset resurssit ja vieraalla kielellä lukemisen hankaluus tulivat tulostemme mukaan esteeksi paneutua uusimpaan tutkimukseen. Suomessa olisi tarve eläinavusteiseen terapiaan liittyvien tutkimusten suomen- ja/tai englanninkieliselle referoinnille.

Jos eläinavusteisesta terapiasta olisi enemmän laadukasta tutkimusnäyttöä ja standardeitua menetelmiä tapaustutkimuksia varten, pystyttäisiin todennäköisesti myös todentamaan eläinavusteisuuden tehokkuus, siihen parhaimmin soveltuvat asiakasryhmät, ja täten luomaan perusteita eläinavusteisuuden käytölle. Kustannustehokkuus ja asiakkaiden saaminen oikeanlaisen terapian piiriin ovat asioita, joiden pitäisi kiinnostaa laajasti ja josta hyötyisi myös yhteiskunta.

Toimintaterapeuteilta tuli runsaasti ehdotuksia ja toiveita koskien eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävää toimintaterapiaa Suomessa. Palautteen ja ehdotusten määrä ja moninaisuus kertovat, että ala on käymistilassa ja kaikki kokevat jonkinlaisten pelisääntöjen luomisen tarpeelliseksi. Täysin tarkkoja ja yhtenäisiä, kaikkia koskevia sääntöjä on mahdotonta luoda, sillä eläinavusteinen terapiainterventio eroaa sisällöltään ja muodoltaan valtavasti riippuen siitä, mitkä ovat toimintaterapian ja asiakkaan tavoitteet, kuka toimintaterapeutti terapiaa tekee ja minkä eläimen kanssa sitä tehdään.

Opinnäytetyömme tavoite oli tuoda näkyväksi, kuinka toimintaterapeutit hyödyntävät oman alansa tietoperustaa eläinavusteisissa interventioissa. Tutkimuskysymyksessä kysimme, miten toimintaterapian tietoperusta tukee eläinavusteisten menetelmien käyt-

töä. Aineistosta selvisi, että toimintaterapeutit hyödyntävät eläinavusteisissa interventi-oissa toimintaterapian teoriaa ja malleja samaan tapaan kuin muussakin terapiatyössä, ja asiakaskunta ja asiakkaan yksilölliset tarpeet määrittävät sitä, mistä näkökulmasta tilannetta lähestytään.

Aineistossa korostui toimintaterapialle ominainen holistinen ihmiskäsitys, joka ohjaa tarkastelemaan asiakkaan tilannetta monipuolisesti yksilön, toiminnan ja ympäristön näkökulmista. Erityisen merkittäväksi teemaksi nousi toiminnan analyysi, jonka todettiin olevan juuri toimintaterapeuttien ydinosaamista. Sekä toiminnan analyysia ja siihen liittyviä vaiheita (toiminnan porrastamista ja soveltamista) että laaja-alaista ymmärrystä ihmisen toiminnasta pidettiin asioina, joiden avulla eläinavusteisuuden liittäminen osaksi kuntoutusta onnistuu toimintaterapeuteilta luonnostaan. Toimintaterapian monipuolisuus yhtenä alan vahvuutena näkyi myös vastauksissa, joissa eroja muihin aloihin ei pystytty tarkasti nimeämään, tai eroja ei juurikaan nähty. Vastausten mukaan toimintaterapeutit kokevat luontevaksi ottaa vaikutteita muiden alojen toimintamalleista, mutta muiden alojen ammattilaisten voi olla vaikeampi hyödyntää toimintaterapian ydinajatuksia työssään.

Eläinavusteinen terapia ja toimintaterapia sopivat hyvin yhteen. Eläimen kanssa työskentelyn koettiin olevan itsessään toiminnallista ja näin ollen sopivan toimintaterapeutiseksi välineeksi siinä missä minkä tahansa muunkin toiminnan. Vastaajat totesivat eläinavusteisuuden olevan monipuolisesti sovellettavissa toimintaterapiaan. Aineistossa korostui myös asiakkaalle tarkoituksenmukaisten menetelmien valinta, ja mikäli eläin tuo asiakkaalle merkityksellisyyttä toimintaan, eläin voi lisätä motivoitumista, terapiaan sitoutumista ja avoimuutta vuorovaikutuksessa. Eläin ei ole terapiassa itsetarkoitus, vaan työkalu tehokkaamman toimintaterapiakerran aikaansaamiseksi, jossa asiakkaan tarpeet ja tavoitteet ovat aina toiminnan lähtökohtana.

Toiminnan terapeutin käytön tarkoitus on aikaansaada toivottuja vaikutuksia arkeen, eli parantaa asiakkaan itsenäisyyttä ja omatoimisuutta sekä lisätä hänen osallistumistaan niin arjessa kuin muissakin merkityksellisissä toiminnoissa. Toimintaterapian tavoitteiden linkittyminen konkreettisesti asiakkaan arkeen ja toimintakyvyn vahvistamiseen koettiin toimintaterapian vahvuudeksi. Vastaajien kokemuksen mukaan eläinavusteinen kuntoutus ei jää toimintaterapiassa irralliseksi terapiaksi, vaan eläinavusteisten menetelmien käyttö voi tarkoituksenmukaisesti hyödynnettynä tukea asiakkaan toimintakykyä ja yhdistää kuntoutuksessa harjoitetut toiminnot osaksi arkea.

Toimintaterapeutti voi työskennellä eläinavusteisesti useissa erilaisissa ympäristöissä. Ympäristö vaikuttaa osaltaan siihen, kuinka terapiaa toteutetaan ja millaiset toiminnan muodot suuntaavat terapiaa kohti asiakkaan tavoitteita. Eläinavusteista terapiaa voi tarjota esimerkiksi maatilalla tai tallilla, toimintaterapeutin työtiloissa tai asiakkaan omassa ympäristössä. Työ toimintaterapeutin työparina vaatii etenkin terapeutin mukana kulkevalta eläimeltä paljon.

Aineistomme perusteella eläimen voidaan ajatella olevan toimintaterapiassa läsnä neljällä eri tasolla. Kahdella ensimmäisellä tasolla eläin on nimellisesti mukana (mielikuvat, kuvat, lelut; satunnaiset vierailut ym. yhteistyö) ja kahdella seuraavalla tasolla toimitaan säännöllisemmin eläinten kanssa (eläin on läsnä; eläin on vuorovaikuttaja). Saman asiakkaan kanssa toteutettava toimintaterapia voi eri tapaamiskerroilla liikkua tasolta toiselle ja eläimen mukanaolo ja mukanaolon intensiivisyys voivat vaihdella. Eläimen ei ole aina välttämätöntä olla terapiatilassa, jotta voidaan puhua eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa, ja eläimen poissaolo voi toisinaan olla tarpeen eläimen ja/tai asiakkaan hyvinvoinnin kannalta. Vaikka eläin olisi läsnä terapiatilanteessa, se ei välttämättä ole aina varsinaisesti osana toimintaa. Eläimen läsnäolo voi toimia rauhoittavana, jännitystä laukaisevana tai motivaatiota kohottavana elementtinä ja intensiivisimmillään eläin on selvästi kolmas vuorovaikuttaja toiminnassa. Sama toiminta voi myös kuulua samanlaisesti usealle eri tasolle. Kyse on loppujen lopuksi siitä miksi toimintaa tehdään eli mitä terapialla tavoitellaan.

Tutkimuskysymyksissä pohdimme myös, minkälaisia haasteita toimintaterapeutit näkevät eläinavusteisuudessa. Jo tämän luvun alussa käsitellyn tutkimusnäytön vähyyden lisäksi toimintaterapeutit mainitsivat aseman vahvistamiseen ja rahoitukseen liittyvät haasteet. Molemmat näistä liittyvät vahvasti myös tutkimukseen ja sen laatuun. Samaan vyyhtiin kuuluvat myös järjestötoiminta, eläinavusteisten menetelmien näkyvyys ja alan sisäinen verkostoituminen sekä koulutus ja eläinten hyvinvointi. Eri tekijät ovat vuorovaikutussuhteessa toisiinsa ja kehittämällä mitä tahansa osatekijää sillä on heijastusvaikutuksia muihin. Samansuuntainen tulos saatiin aiemmassa, Hevosavusteinen kuntoutus- ja terapiatoiminta Suomessa -tutkimuksessa (Laine ym. 2015). Siinäkin suurimpana haasteena pidettiin alan ammattimaisuuden kehittämistä niin, että menetelmät vakiintuivat, rahoitus vahvistuisi ja yhteistyö ja verkostoituminen Suomessa lisääntyisivät.

Haastatteluissa suurimmat ja eniten mielipiteitä jakavat puheenvuorot käytiin liittyen koulutukseen ja sen puutteeseen. Jonkinlaista eläimiin tai eläinavusteiseen terapiaan liittyvää koulutusta oli 81 %:lla vastaajista. Vastaajista 76 % oli sitä mieltä, että jonkinlaista koulutusta tarvitaan. Osalla niistäkin vastaajista, jotka totesivat itse hankitun tiedon ja kokemuksen riittävän eläinavusteisen terapian aloittamiseen, oli itsellään luontoon ja eläimiin liittyvää koulutusta. Tämä herättää pohtimaan nykyisen koulutuksen tasoa. Moni vastaaja totesikin kurssien olevan liian lyhyitä ja toimivan vain lähinnä pohjatietona alalle. Tarve kohdennettuihin, ammattimaisiin kursseihin on siis iso. Muutamat vastaajat olivat jo käyneet tai haaveilivat ulkomailla suoritettavista kursseista. Verrattuna luvussa 2 mainittuun amerikkalaiseen tutkimukseen (Shue ym. 2018), jossa myös kysyttiin toimintaterapeuttien koulutuksesta eläinavusteisiin menetelmiin, tulos koulutuksen tarpeellisudesta on lähes päinvastainen. Siinä 66%:lla vastaajista eläimiin tai eläinavusteisuuteen liittyvä koulutus oli vähäistä tai puutteellista ja 24%:lla ei ollut minkäänlaista eläimiin tai eläinavusteisuuteen liittyvää koulutusta. Tutkimuksen otos oli samansuuruinen kuin opinnäytetyössämme, 21 henkilöä.

Tuloksistamme käy ilmi, että kaikille terapiassa hyödynnettäville eläinlajeille on mahdollonta määrittää yhteisiä koulutus- ja testausäännöksiä. Siinä missä ”terapiakoirille” on jo olemassa useita erilaisia koulutuksia, osaamisvaatimuksia ja näyttökokeita, maatilalla eläinten toivottiin voivan olla ensisijaisesti eläimiä omassa elinympäristössään. Kaikkien eläinten kohdalla kuitenkin korostui terapeutin vastuu oman eläimensä tuntemisesta ja eettisestä harkinnasta sen soveltumisesta terapiakäyttöön.

”Eläinavusteisen toimintaterapian” jonkintasoista määrittelyä pidetään tarpeellisena muun muassa eläinavusteisen terapian rahoitusta ja perusteltavuutta ajatellen. Eläinavusteisessa terapiassa käytettävien eläinten kirjon ja toimintaterapia-alan laaja-alaisen ja sovellettavan luonteen vuoksi ajatus eläinavusteisen toimintaterapian määrittelystä koetaan kuitenkin myös haastavaksi. Verrattuna toimintaterapeuttiseen ratsastusterapiaan, jossa eläin ja ympäristö eivät juurikaan muutu, eläinavusteisen toimintaterapian määritelmään olisi vaikeampi sisällyttää terapiaeläimen määrittely ja soveltuvuus, terapeutin ammattitaitoon liittyvät kriteerit sekä toiminnan seuranta.

Kun eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävä toimintaterapia voi olla sisällöltään monien tekijöiden takia niin erilaista, on ymmärrettävää, että termien määrittely ja yhtenäisten pelisääntöjen luominen on haastavaa. Osa toimintaterapeuteista kaipaa selvästi

eläinavusteisen terapian eri käsitteiden ja terapian sisällön määrittelyä, ja he pitävät yhtenäisen toimintakulttuurin puuttumista huonona. Eläinavusteista terapiaa koettiin saavan toteuttaa nykyään ”*aika heppoisinkin perustein*”, minkä ajateltiin heikentävän eläinavusteisen terapian turvallisuutta ja laatua. Osa ei halua, että käsitteisiin ja terapian sisältöön puututaan lainkaan.

Pääsääntöisesti toimintaterapeutit eivät kaipaa liikaa sääntöjä ja standardeja määrittämään ja rajoittamaan työtään, ja päinvastoin monet toivovat alalle monipuolisempaa eläinavusteista terapiaa. Useat eri alalla käytettävät eläinlajit ja vapaus toimia ja suunnitella terapiaa oman kiinnostuksen ja ammatillisen harkinnan mukaan ovat kaksiteräinen miekka. Suositusten ollessa väljät pitää luottaa ammattilaisen taitoon toimia ammattieettisesti sekä eläimen että asiakkaan kannalta. Opinnäytetyön tulosten mukaan toimintaterapeuttien mielestä terapiaa ei tule lähestyä eläinavusteisuus edellä, vaan omasta pohjakoulutuksesta käsin. Keräämämme aineiston perusteella toimintaterapeutit haluavat identifioitua ensisijaisesti toimintaterapeuteiksi eläinavusteisuuden ollessa yksi terapia-menetelmä. Näin ollen eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyä ei välttämättä tarvita.

8 Pohdinta

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi eteni vaiheesta toiseen mutkattomasti ja tässä avainasemassa oli sujuva yhteistyö. Matkan varrelle mahtuu kuitenkin muutamia asioita, joita tekisimme nyt toisin. Kyselyssämme oli sekä avovastaus- että monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymykset eivät kuitenkaan sallineet valita kuin yhden vaihtoehdon, minkä tähden osaa kyselyn informaatiosta täytyi tulkita harkiten. Toinen kyselyssä ilmenyt seikka oli yhden tutkimusaiheitamme koskeneen kysymyksen sijoittaminen vapaan sanan osioon. Tähän kaikki eivät ottaneet kantaa, mikä vähensi kyselystä saamamme tiedon määrää liittyen eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyn tarpeeseen. Haastatteluosuudessa puhuimme aiheesta jokaisen haastateltavan kanssa.

Opinnäytetyössämme olemme pyrkineet kaikin tavoin pitämään vastaajat tunnistamattomina ja olemme mahdollisuuksien mukaan käyttäneet lajienimien sijaan sanaa "eläin". Opinnäytetyöprosessin aikana tuli kuitenkin selväksi eri eläinlajien vaihtelevat tarpeet muun muassa koulutuksen ja soveltuvuusvaatimuksien suhteen. Päätimme laajentaa ilmaisuja sanoihin "koira", "hevonen" ja "maatilán eläimet", jotta aineistosta nousut tieto olisi paremmin hyödynnettävissä.

Tarve kerätä yhteistyökumppanille mahdollisimman kattavasti tietoa laajensi aihetta runsaasti. Toisaalta se on mahdollistanut useampien kysymysten esittämisen ja aiheen muotoutumisen koko prosessin ajan. Tärkeäksi tiedoksi opinnäytetyömme kannalta onkin sitä myötä nousut eläinavusteisen terapian koulutukseen liittyvät toiveet, tarpeet ja ristiriidat. Siksi yksi alkuperäisistä tutkimuskysymyksistä muuttui matkan varrella koskemaan eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyn sijaan eläinavusteisen terapian tämän hetkisiä haasteita toimintaterapeuttien näkökulmasta.

Kerätty aineisto on subjektiiviseen kokemukseen nojaavaa. Fenomenologisessa tutkimusotteessa ollaan kiinnostuneita nimenomaan yksittäisen ihmisen kokemuksesta. Halusimme tietää, miten eläinavusteisia menetelmiä käyttävät toimintaterapeutit itse kokivat työnsä, siihen liittyvät ajankohtaiset haasteet sekä miten he kokivat eläinavusteisten menetelmien sopivan omaan ammattiinsa toimintaterapeutteina. Tutkimuksen osallistujajoukko ei ollut määrällisesti suuri, mutta suhteutettuna tekemäämme esikartoitukseen ja Kuntoutussäätiön aikaisempaan tutkimukseen, voimme pitää otosta hyvänä. Koska tilastoja eläinavusteisia menetelmiä käyttävistä toimintaterapeuteista ei ole, on mahdotonta arvioida todellista vastausprosenttia.

Kaikilla haastateltavilla on ollut haastattelutilanteessa samanlainen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä kysytyistä asioista, mutta erilaisten syiden takia kaikki eivät ehkä ole tuoneet kantaansa esille, mikä tuli huomioida tuloksia analysoitaessa (Hirsjärvi & Hurme 2001: 182). Tutkimukseen osallistuvalla voi olla erilaisia syitä sensuroida itseään vastatessaan kysymyksiin. Toisaalta kyselyyn vastaamiset ja haastattelutilanteet saattavat olla pitkiä ja raskaitakin ja osa kysymyksistä hankala vastata niiden monitahoisuuden takia. Opinnäytetyössämme tämä näkyi erityisesti eläinavusteisen toimintaterapian määrittelyyn sekä koulutuksen tarpeeseen liittyvissä kysymyksissä. Vastaukset näihin eivät ole yksiselitteisiä ja riippuvat monista erilaisista tekijöistä alkaen terapeutin käyttämästä eläinlajista.

Kaikki toimintaterapeutit tekevät työtään loppujen lopuksi omista lähtökohdistaan oman eläimensä kanssa ja vastaavat kysymyksiin omasta näkökulmastaan. Vastaajat ovat oman tilanteensa ja siihen liittyvien haasteiden asiantuntijoita. Opinnäytetyön aikana vahvistui käsitys siitä, että ei ole olemassa yhtä ”eläinavusteista toimintaterapiaa”, ei edes saman eläinlajin kanssa työskentelevien toimintaterapeuttien keskuudessa. Yleisimmät eläimet, eli koirat ja hevoset, mahdollistavat toimintaterapeuteille monia eri toimintamalleja ja tulokulmia terapiatilanteeseen. Millaista eläinavusteisuutta toimintaterapeutti harjoittaa ja kuinka aktiivisessa roolissa eläin on, riippuu loppujen lopuksi ennen kaikkea asiakkaasta ja hänen tarpeistaan. Lisäksi toimintaterapeutin toimintaa ohjaa hänen lisäkoulutuksensa.

Tulevina jatkotutkimusaiheina pidämme nykyisten tarjolla olevien eläinavusteisten menetelmien lisäkoulutusten laadun tarkastelua ja keskinäistä vertailua sekä edelleen kehittämistä. Koska lisäkouluttautumiseen liittyvät kysymykset jakoivat vahvasti mielipiteitä, olisi hyödyllistä kartoittaa tarkemmin toimintaterapeuttien kokemuksia lisäkoulutuksen tarpeesta ja toiveista.

Pidämme tärkeänä myös kokoavan tutkimuksen, kuten kirjallisuuskatsauksen, tekemistä niistä ulkomaisista tutkimuksista, jotka käsittelevät eläinavusteisia menetelmiä toimintaterapeuttien toteuttamana. Kirjallisuuskatsaus voisi tarjota lisää tietoa toimintaterapeuttien tietoperustan hyödyntämisestä eläinavusteisten menetelmien käytössä. Lisäksi se kokoaisi näyttöön perustuvaa tietoa eläinavusteisuudesta toimintaterapiassa. Katsaus voisi näin tarjota suomalaisille toimintaterapeuteille tärkeää alaan liittyvää tietoa ja välineitä toimia omassa työssään.

Lisäksi eläinavusteisissa menetelmissä pitäisi pohtia syvemmin mm. miten kulttuurierot vaikuttavat suhteissa ja asenteissa eläimiin ja niiden hyvinvointiin ja miten tämä mahdollisesti hankaloittaa kansainvälisesti yhteisten sääntöjen tai suositusten luomista. Pohjois-Amerikassa on käsityksemme mukaan ollut enemmän pyrkimystä yhteisten sääntöjen ja suositusten luomiseen kuin Euroopassa. Olisi luontevaa ajatella, että EU:n sisälläkin olisi pyrkimys käytänteiden yhtenäistämiseen tässä asiassa. EU tuottaa erilaisia säännöksiä ja kannanottoja moniin muihin terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin asioihin eurooppalaisten elämässä. Mahdollisiin tulevaisuuden kannanottoihin tulisikin pyrkiä vaikuttamaan etukäteen, niin että ne olisivat soveltamiskelpoisia Suomen oloissa.

Suomessa toimivien yhdistysten tärkeä prioriteetti on eläinten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaaminen sekä eläinten koulutus. Työ on tärkeää, mutta terapeuttien oma koulutus on toistaiseksi vaikea ja ristiriitainen aihe monille. Suomessa on perinteisesti uskottu koulutuksen tärkeyteen ja tätä kannattaisi käyttää hyödyksi. Suomesta puuttuu toistaiseksi kokonaan taho, joka vastaisi eläinavusteisten menetelmien yhtenäisestä koulutuksesta. Tällä hetkellä monet suomalaiset ja kansainväliset järjestöt suosittelevat lisäkoulutuksen hankkimista. Suositukset eivät yksinään auta, jos tarvittavaa koulutusta ei yksinkertaisesti ole tarjolla.

Jo toimintaterapeuttien peruskoulutuksessa olisi hyvä harkita vastaamista opiskelijoiden kiinnostukseen eläinavusteisia menetelmiä kohtaan. Kun monet tällä hetkellä kouluista valmistuvat toimintaterapeutit osoittavat kiinnostusta luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä kohtaan, olisi syytä pohtia näihin arvoihin liittyvien opintojen liittämistä osaksi tutkintoa, edes valinnaisten kurssien muodossa. Tämä vähentäisi riskiä alkaa tarjota eläinavusteista terapiaa hetken mielijohteesta tai yli-innokkuudesta ymmärtämättä täysin, mihin on ryhtymässä. IAHAION suositusten (2018: 8) mukaan eläinten kanssa työskentelevillä tulisi vähintäänkin olla koulutusta ja tietoa ko. eläimen tarpeista ja tavoista, koulutusta eläinten käyttäytymisestä sekä ihmisen ja eläimen suhteesta. Jos Suomeen halutaan virallisia ohjeita eläinavusteiseen terapiaan, liittyivät ne sitten eläinten hoitoon, koulutukseen, oikeuksiin tai palveluja tuottavien ihmisten perus- tai täydennyskoulutukseen ja sen tuottamiseen, on julkisen toimijan tehtävä suunnitella ja tuottaa ne.

Suomessa lienee kohtuullisen vähän eläinavusteisia menetelmiä tarjoavia toimintaterapeutteja. Jos näistä toimintaterapeuteista luotaisiin tietokanta, se voisi tarjota heille lisää näkyvyyttä eläinavusteisuuden kentällä. Tämä taas voisi luoda tarvetta heidän tarjoamilleen palveluille ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan verkostoitua keskenään. Koska

eläinavusteisesta terapiasta vastaavaa järjestöä ei toistaiseksi ole, olisi luontevaa, että tietokanta luotaisiin yhteistyössä Toimintaterapeuttiliiton kanssa.

Pohdimme, että myös esiin tulleessa luokittelun tarpeessa voi opinnäytetyömme mukaan olla pohjimmiltaan kyse näkyvyydestä, tai oikeastaan sen puutteesta. Vastausten perusteella sekä eläinavusteisuus että toimintaterapia kaipaivat lisää näkyvyyttä. Toimintaterapeuttien ei koettu osaavan markkinoida omaa osaamistaan, oli mukana eläinavusteisia menetelmiä tai ei. Ammattikunnan suurimmaksi heikkoudeksi koettiin nöyrytyminen sen tosiseikan edessä, ettei toimintaterapia ole yhtä tunnettua kuin esimerkiksi puheterapia tai fysioterapia.

Toisaalta toimintaterapeuteilla on ammattiyhpeyttä omasta osaamisestaan, mikä näkyy välillä tämänkin opinnäytetyön sitaateissa. Pohtiessamme asiaa, tulimme siihen lopputulokseen, että toimintaterapeutit itse ymmärtävät työnsä arvon, mutta eivät osaa tuoda sitä tarpeeksi selkeästi esiin muille. Tunnettuuteen vaikuttaa varmasti myös se, että toimintaterapia on Suomessa vielä suhteessa aiemmin mainittuihin aloihin hyvin nuori ala. Yksi haastateltu tiivisti asian niin, että jos toimintaterapian tutkinto olisi yliopistossa tieteenalana, kuten esimerkiksi Ruotsissa, se toisi automaattisesti toimintaterapialle ja toiminnantieteelle lisää näkyvyyttä ja rahoitusta.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: Vastapaino. 47–52.

Andreasen, Gena & Stella, Tiffany & Wilkinson, Megan & Szczech Moser, Christy & Hoelzel, Allison & Hendricks, Laura 2017. Animal-Assisted Therapy and Occupational Therapy. *Journal of Occupational Therapy, Schools & Early Intervention* 10 (1). 1–17. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19411243.2017.1287519>>.

AOTA 2014. Occupational therapy practice framework. Domain and process. 3rd edition. *American Journal of Occupational Therapy* 68 (1). 1–48. Saatavana osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1860439>>.

Collin-Kajaala, Joyce 2013. Alpakat ja laamat toimintaterapiassa (Luvussa Alpakat ja laamat). Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.): *Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Solutions Models House. 119.

Crepeau, Elizabeth Blesedell & Schell, Barbara A. Boyt & Gillen, Glen & Scaffa, Marjorie E. 2013. Analyzing Occupations and Activity. Teoksessa Schell, Barbara A. Boyt & Gillen, Glen & Scaffa, Marjorie E. & Cohn, Ellen S. (toim.): *Willard & Spackman's Occupational Therapy*. 12th edition. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins. 235–236, 238–239, 244–246.

Christiansen, Charles H. 1999. Defining Lives. Occupation as Identity. An Essay on Competence, Coherence, and the Creation of Meaning. *The American Journal of Occupational Therapy* 53 (6). 547–558. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1873473>>.

Eakman, Aaron M. 2016. A Subjectively-Based Definition of Life Balance using Personal Meaning in Occupation. *Journal of Occupational Science* 23(1). 108–127. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14427591.2014.955603>>.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 146.

Fine, Aubrey H. (toim.) 2010. *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. 3rd edition. Lontoo: Elsevier.

Fine, Aubrey H. (toim.) 2015. *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions*. 4th edition. Lontoo: Elsevier.

Fine, Aubrey H. & O'Callaghan, Dana & Chandler, Cynthia & Schaffer, Karen & Pichot, Teri & Gimeno, Julia 2010. Application of animal-assisted interventions in counselling settings. An overview of alternatives. Teoksessa Fine, Aubrey H. (toim.): *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*. 3rd edition. Lontoo: Elsevier. 193–196.

Hagedorn, Rosemary 2000. Tools for Practice in Occupational Therapy. A Structured Approach to Core Skills and Processes. Lontoo: Churchill Livingstone. 66, 169.

Hammel, Karen R. Whalley 2014. Belonging, occupation, and human well-being. An exploration. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 2014 81(1). 39–50. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0008417413520489?journalCode=cjoc>>.

Hautala, Tiina & Hämäläinen, Tuula & Mäkelä, Leila & Rusi-Pyykönen, Mari 2013. Toiminnan voimaa. *Toimintaterapia käytännössä*. Porvoo: Edita. 122–123, 208, 211–212.

Hautamäki, Lotta & Ramadan, Farid & Ranta, Paula & Haapala, Eija & Suomela-Markkanen, Tiina 2018. Eläinavusteinen terapia. Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa. *Työpapereita* 140. Helsinki: KELA. Saatavana osoitteessa: <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/236987>>. Luettu 11.3.2019.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino. 16, 36–47, 149, 176 182–185, 193.

Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka 2002. Tilastolliset menetelmät. Vantaa: WSOY. 27.

IAHAIO White Paper 2018. The IAHAIO Definitions for Animal Assisted Intervention and Guidelines for Wellness of Animals Involved in AAI. 5, 8. Saatavana osoitteessa: <<http://iahaio.org/best-practice/white-paper-on-animal-assisted-interventions/>>. Luettu 14.4.2019.

ICF, WHO 2001. Suomenkielinen painos: Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004. Helsinki: Stakes (nyk. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos). 123–168. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa <<https://www.julkari.fi/handle/10024/77744>>. Luettu: 4.11.2019.

Ikäheimo, Kaija (toim.) 2013. Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solutions Models House.

Kahilaniemi, Eeva 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Tampere: Voimatassu Ky. 6, 13–17, 24.

Kamioka, Hiroharu & Okada, Shinpei & Tsutani, Kiichiro & Park, Hyuntae & Okuizumi, Hiroyasu & Handa, Shuichi & Oshio, Takuya & Park, Sang-Jun & Kitayuguchi, Jun & Abe, Takafumi & Honda, Takuya & Mutoh, Yoshiteru 2014. Effectiveness of animal-assisted therapy. A systematic review of randomized controlled trials. *Complementary Therapies in Medicine* 22 (2). 371–390.

KELA, Vaativa lääkinnällinen kuntoutus 2019. Julkaisussa Vaativa lääkinnällinen kuntoutus 25.09.2019. 37–38. Saatavana osoitteessa: <<https://www.kela.fi/documents/10192/3239622/Vaativa%20l%C3%A4kinn%C3%A4llinen%20kuntoutus.pdf>>. Luettu 25.9.2019.

Kelan terapian palvelukuvaus 2019. Vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen terapiat. Voimassa 1.1.2019 alkaen. Päivitetty 14.3.2019. 24–25. Saatavana osoitteessa: <https://www.kela.fi/documents/10180/9184001/Kelan+terapioiden+palvelukuvaus_FI_pdf.pdf>. Luettu 25.9.2019.

Kihlström-Lehtonen, Heidi 2009. Minä ja koirani. Koiran vaikutus toiminnalliseen hyvinvointiin. Toimintaterapian pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kruger, Katherine A. & Serpell, James A. 2010. Animal-assisted interventions in mental health. Definitions and theoretical foundations. Teoksessa Fine, Aubrey H. (toim.): Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice. 3rd edition. Lontoo: Elsevier. 37–44.

Laine, Päivi & Laitinen, Anne & Mäki-Tuuri, Sanna & Raento, Pauliina 2015. Hevosavusteinen kuntoutus- ja terapiatoiminta Suomessa: kehitys ja haasteet. Kuntoutus 2/2015 (38.vuosikerta). Forssa Print. 42–53.

Lasa, S. Muñoz & Bocanegra, N. Máximo & Alcaide, R. Valero & Arratibel, M.A. Atin & Donoso, E. Varela & Ferriero G. 2015. Animal assisted interventions in neurorehabilitation. A review of the most recent literature. Neurología 2015 30(1). 1–7. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23642347>>.

Latvala-Sillman, Päivi (toim.) 2018. Työparina koira. Helsinki: Sanasilta Oy. 34.

Law, Mary 2002. Participation in the occupations of everyday life. Distinguished Scholar Lecture 2002. American Journal of Occupational Therapy 56(6). 640–649. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1869229>>.

Luke, THL ja GCF ry 2018. Suomalainen Green Care. LuontoHoivan ja LuontoVoiman laatutyökirja. Luonnonvarakeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Green Care Finland ry. Verkkojulkaisu. 4–12. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://www.gcfinland.fi/tiedostopankki/503/green-care-tyokirja-2018.pdf>>. Luettu 4.9.2019.

Maujean, Annick & Pepping, Cristopher A. & Kendall, Elizabeth 2015. A Systematic Review of Randomized Controlled Trials of Animal-Assisted Therapy on Psychosocial Outcomes. Anthroöös 28 (1). 23–36. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2752/089279315X14129350721812>>.

Naukkarinen, Sari 2011. Ratsastusterapia ja välineiden käyttö. Teoksessa Mattila-Rautiainen, Minna (toim.): Ratsastusterapia. Juva: PS-Kustannus. 152, 162.

Ng, Zenithson & Albright, Julia & Fine, Aubrey H & Peralta, Jose 2015. Our Ethical and moral responsibility. Ensuring the welfare of therapy animals. Teoksessa Fine, Aubrey H. (toim.): Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions. 4th edition. Lontoo: Elsevier. 357.

Nimer, Janelle & Lundahl, Brad 2007. Animal-Assisted Therapy. A Meta-Analysis. *Anthrozoös* 20 (3). 225–238. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<http://patastherapeutas.org/wp-content/uploads/2015/07/MetaAna%CC%81lise.pdf>>.

O'Brien, Jane C. & Kielhofner, Gary (posthumous) 2017. The Interaction between the person and the Environment. Teoksessa Taylor, Renée R. (toim.): *Kielhofner's Model of Human Occupation*. 5th edition. Philadelphia: Wolters Kluwer. 24–25.

Pierce, Doris 2001. Occupation by Design. Dimensions, Therapeutic Power, and Creative Process. *Journal of Occupational Therapy* 55 (3). 249–259. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://ajot.aota.org/article.aspx?articleid=1868985>>.

Pet Partners n.d. Saatavana osoitteessa: <<https://petpartners.org>>. Luettu 28.6.2019.

Polatajko, Helene J. & Backman, Catherine & Baptiste, Sue & Davis, Jane & Eftekhar, Parvin & Harvey, Andrew & Jarman, Jennifer & Krupa, Terry & Lin, Nancy & Pentland, Wendy & Rudman, Debbie Laliberte & Shaw, Lynn & Amoroso, Bice & Connor-Schisler, Anne 2013a. Human occupation in context. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. (toim.): *Enabling occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being and Justice through Occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE. 42–54.

Polatajko, Helene J. & Davis, Jane & Stewart, Deb & Cantin, Noémi & Amoroso, Bice & Purdie, Lisa & Zimmerman, Daniel 2013b. Specifying the domain of concern. *Occupation as core*. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. (toim.): *Enabling occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being and Justice through Occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE. 20–23.

Poleshuck, Laura R. 1997. Animal assisted therapy for children and adolescents with disabilities. *WORK A Journal of Prevention, Assessment and Rehabilitation* 9 (3). 285–293. Saatavana osoitteessa: <https://www.researchgate.net/publication/263452325_Animal_assisted_therapy_for_children_and_adolescents_with_disabilities 1–3, 7>.

PubMed 2019. <[https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/?term=\(animal+assisted+intervention\)+AND+occupational+therapy](https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/?term=(animal+assisted+intervention)+AND+occupational+therapy)>. Luettu 1.11.2019.

Reed, Kathlyn R. & Sanderson, Sharon Nelson 1999. *Concepts of Occupational Therapy*. 4th Edition. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins. 44.

Räsänen, Pekka & Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) 2004. Tutkimus menetelmien pyörteissä. Juva: PS-Kustannus. 87–88, 91–100.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisten tietoarkiston julkaisuja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. 73–74. Saatavana osoitteessa: <<https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>>. Luettu 19.3.2019.

Salmela, Jari 2013. Eläinavusteinen valmentaja. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.): Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solutions Models House. 95.

Salovuori, Tuomo 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Tampere: Mediapinta Oy. 11, 53, 62, 84.

Sahin, Sedef & Kose, Barkin & Zarif, Meral 2018. Animal-Assisted Therapy in Occupational Therapy. Teoksessa Huri, Meral (toim.): Occupational Therapy. Therapeutic and Creative Use of Activity. Lontoo: IntechOpen. Saatavana osoitteessa: <https://www.intechopen.com/books/occupational-therapy-therapeutic-and-creative-use-of-activity/animal-assisted-therapy-in-occupational-therapy>. 96–102.

Shue, Sara J. & Winkle, Melissa Y. & Mulcahey, M.J. 2018. Integration of Animal-Assisted Therapy Standards in Pediatric Occupational Therapy. People and Animals: The International Journal of Research and Practice 1(1): 1–9. Saatavana osoitteessa: <<http://docs.lib.purdue.edu/paij/vol1/iss1/3>>. Luettu 5.11.2019.

Suomi, Asta & Juusola, Mervi & Anundi, Eeva 2016. Vihreä hoiva ja voima. Tallinna: Raamatutrükikoda. 30.

Taylor, Renée R. (toim.): Kielhofner's Model of Human Occupation. 5th edition. Philadelphia: Wolters Kluwer.

Taylor, Renée R. & Kielhofner, Gary (posthumous) 2017. Introduction to the Model of Human Occupation. Teoksessa Taylor, Renée R. (toim.): Kielhofner's Model of Human Occupation. 5th edition. Philadelphia: Wolters Kluwer. 4, 7.

Theseus.fi. <https://www.theseus.fi/discover?scope=%2F&query=el%C3%A4inavusteinen+toimintaterapia&submit=&filtertype_0=vuosi&filter_relational_operator_0=equals&filter_0=%5B2000+TO+2009%5D>. Luettu 1.11.2019.

Townsend, Elizabeth A. & Polatajko, Helene J. (toim.) 2013. Enabling occupation II: Advancing an Occupational Therapy Vision for Health, Well-being and Justice through Occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE.

Törmälehto, Erna 2013. Hevostoiminnan terapeuttinen voima lasten ja nuorten ryhmissä. Teoksessa Ikäheimo, Kaija (toim.): Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solutions Models House. 171–172.

Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Helsinki. WSOY. 92–93.

VanFleet, Risë & Fine, Aubrey H. & O'Callaghan, Dana & Macintosh, Teal & Gimeno, Julia 2015. Applications of Animal-Assisted interventions in professional Settings. An overview of alternatives. Teoksessa Fine, Aubrey H. (toim.): Handbook on Animal-Assisted Therapy. Foundations and Guidelines for Animal-Assisted Interventions. 4th edition. Lontoo: Elsevier. 157–177.

Velde, Beth P. & Cipriani, Joseph & Fisher, Grace 2005. Resident and therapist views of animal-assisted therapy. Implications for occupational therapy practice. *Australian Occupational Therapy Journal* 52 (1). 43–50. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1440-1630.2004.00442.x>>.

WFOT, Occupational Science 2012. Position Statement. Saatavana osoitteessa: <<https://wfot.org/resources/occupational-science>>. Luettu 19.11.2019.

WFOT, Definitions of Occupational Therapy 2017. Definitions of Occupational Therapy from Member Organisations. Saatavana osoitteessa: <<https://www.wfot.org/resources/definitions-of-occupational-therapy-from-member-organisations>>. Luettu 19.11.2019. 4.

Åstedt-Kurki, Päivi & Nieminen, Heli 1997. Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. Toim. Paunonen, Marita & Vehviläinen-Julkunen, Katri. Juva: WSOY. 152–153.

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE

TUTKIMUS ELÄINAVUSTEISESTA KUNTOUTUKSESTA:

Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa – Kentän kartoittaminen ja yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittäminen

Eläinavusteiset menetelmät ja toimintaterapia -kysely ja teemahaastattelu ovat osa opinnäytetyötämme ja on suunnattu toimintaterapeuteille, jotka hyödyntävät työssään eläinavusteisia menetelmiä. Opinnäytetyömme toimii osana Kelan rahoittamaa ja Kuntoutussäätiön toteuttamaa Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa -hanketta.

Kuntoutussäätiön hankkeen tavoitteena on kehittää yhdessä alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa yhtenäiset toimintaperiaatteet eläinavusteisen kuntoutuksen toteuttamiseen ja koota hyviä käytäntöjä eläinavusteisten menetelmien laatuksikirjaksi. Me opiskelijat vastaamme toimintaterapian kentältä kerättävästä aineistosta. Keräämämme aineisto tulee Kuntoutussäätiön käyttöön ja osaa hyödynnämme myös omassa opinnäytetyösämme. Opinnäytetyömme tavoite on tuoda näkyväksi toimintaterapeuttien erityisosaaminen eläinavusteisissa interventioissa. Haluamme selvittää eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävien toimintaterapeuttien näkökulmia siitä, millaiseksi he kokevat "eläinavusteisen toimintaterapian" ja onko kyseisen käsitteen määrittelemiselle tarvetta.

Tutkimukseen osallistuminen antaa sinulle mahdollisuuden tuoda esille kokemuksiasi eläinavusteisen kuntoutustoiminnan toteuttamisesta ja olla mukana luomassa eläinavusteisille interventioille yhtenäisiä toimintaperiaatteita. Haastattelu ja havainnointi tullaan mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan omassa työympäristössäsi.

Alla on pieni tietopaketti tutkimuksen aiheesta ja tavoitteista, aineiston keruumenetelmistä sekä tutkimuksen eettisyydestä, jotta saat kaiken tarvittavan tiedon liittyen tutkimukseen, opinnäytetyöhön ja aineiston keräämiseen.

Jos kysymyksiä heräsi, ota yhteyttä! Vastaamme mahdollisimman pian.

Ulla-Riina Hannula
Henriikka Seppälä
Lotta Hautamäki

ulla-riina.hannula@metropolia.fi, xxx-xxxxxxx, toimintaterapeuttiopiskelija
henriikka.seppala@metropolia.fi, xxx-xxxxxxx, toimintaterapeuttiopiskelija
lotta.hautamaki@kuntoutussaatio.fi, xxx-xxxxxxx, VTT, erikoistutkija

Kuntoutussäätiön hankkeen aihe ja tavoite

Kuntoutussäätiö tutkii Kelan toimeksiannosta eläinavusteista kuntoutusta. Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa -hanke on käynnistynyt marraskuussa 2018 ja kestää joulukuuhun 2019. Tutkimuksessa on joulukuussa 2018 julkaistu laaja kirjallisuuskatsaus eläinavusteisen kuntoutuksen tutkimusnäytön selvittämiseksi. Kartoituksen havaintona oli, että Suomessa eläinavusteisia menetelmiä käytetään kuntoutuksessa entistä enemmän. Kuntoutussäätiön hankkeen tavoitteena on kehittää yhdessä alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa yhtenäiset toimintaperiaatteet eläinavusteisen kuntoutuksen toteuttamiseen ja koota hyviä käytäntöjä eläinavusteisten menetelmien laatukäsikirjaksi.

Opinnäytetyön toteuttaminen ja eettisyys

Opinnäytetyön valmistelu aloitettiin maaliskuussa 2019 ja aineisto kerätään kesän ja syksyn 2019 aikana sähköpostikyselyllä, teemahaastattelulla ja asiakastilanteen havainnoinnilla. Sähköpostikyselyyn vastaavilla on mahdollisuus ilmaista kiinnostuksensa haastatteluun, tai haastatteluun ja asiakastilanteen havainnointiin.

Haastateltavat valitaan suostumuksensa antaneista harkinnanvaraisella otannalla ja heitä pyritään mahdollisuuksien mukaan haastattelemaan heidän omissa toimitiloissaan. Havainnointivaiheeseen valitaan suostumuksensa antaneita toimintaterapeutteja, jotka etsivät omista asiakkaistaan vapaaehtoisen. Havainnoinnissa keskitymme muun muassa ammattilaisen, asiakkaan ja eläimen kohtaamiseen kuntoutusintervention yhteydessä ja terapeutin kaksoisrooliin asiakkaan ja eläimen kanssa. Toimintaterapeuttien työtä ei olla arvioimassa, ja haastattelun ja havainnoinnin ei tule tuottaa asianomaisille haittaa eikä vaivaa.

Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja osallistumisensa voi keskeyttää halutessaan. Kuvaukseen ja videointiin pyydetään aina kirjallinen lupa. Pääsääntöisesti havainnointitilanteissa kuvataan eläimiä niiden toimintaympäristöissä ja ihmiset rajataan kuvien ulkopuolelle tai kuvataan niin, ettei heitä voi kuvasta tunnistaa. Kaikki kerätty tieto anonymisoidaan. Tutkimukseen osallistuminen ei vaikuta Kelan antamiin päätöksiin.

Liite 2. Kyselylomake

Eläinavusteiset menetelmät ja toimintaterapia

Tämä kysely on tarkoitettu vain eläinavusteisia menetelmiä työssään käyttäville toimintaterapeuteille.

Kysely on osa Metropolian toimintaterapian tutkinto-ohjelman opinnäytetyötä, ja sen avulla kerätään aineistoa Kelan rahoittamaan Kuntoutussäätiön tutkimus- ja kehittämishankkeeseen. Hankkeen pääasiallisena tehtävänä on kehittää yhdessä alan toimijoiden kanssa eläinavusteisten interventioiden yhtenäiset toimintaperiaatteet.

Kyselyn vastaukset käsitellään anonyymisti.

Voit vastata kyselyyn vain kerran.

Kysely sulkeutuu 16.05.2019

TAUSTATIEDOT:

Missä organisaatiossa työskentelet eläinavusteisesti

- Kelan palveluntuottaja
- julkisen terveydenhuollon palveluksessa
- yksityinen palveluntuottaja
- muualla missä?

Milloin aloit tehdä eläinavusteista terapiaa (AAT)?

Kuinka suuri osa viikoittaisesta työajastasi toimintaterapeutina keskimäärin menee eläinavusteiseen terapiaan?

- 1–25 %
- 25–50 %
- 50–75 %
- 75–100 %

KOULUTUS:

1. Milloin valmistuit toimintaterapeutiksi?

2. Mitä muuta koulutusta Sinulla on toimintaterapeutin tutkinnon lisäksi?

3. Minkälaista koulutusta olet saanut eläinavusteisten menetelmien käytössä? Listaa kaikki.

4. Minkälaista koulutusta eläinavusteisia menetelmiä käyttävä terapeutti ja eläin mielestäsi tarvitsevat?

ELÄINAVUSTEISUUS TOIMINTATERAPIASSA:

5. Miksi valitsit juuri eläinavusteisuuden osaksi tarjoamaasi palvelua?
6. Kuinka koet eläinavusteisten menetelmien sopivan juuri toimintaterapiaan?
7. Mitkä ovat mielestäsi toimintaterapeuttien vahvuudet eläinavusteisia menetelmiä käytettäessä?
8. Eroaako eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävä toimintaterapia mielestäsi muista eläinavusteisuutta hyödyntävistä kuntoutusaloista? Miten?
9. Miten hyödynnät toimintaterapian teoriaa ja malleja omassa eläinavusteisessa terapiatyössäsi?
10. Minkä asiakasryhmän/asiakasryhmien parissa Sinä käytät eläinavusteisia menetelmiä (lapset, nuoret, aikuiset / autismi, masennus, ADHD jne.)?

ELÄIN:

11. Minkä eläimen/eläinten kanssa teet terapiatyötä?
12. Miksi olet valinnut juuri kyseisen eläimen/t?
13. Mitä pidät kyseisen eläimen/eläimien hyvinä puolina työssä terapiaeläimenä?

ELÄIMEN HYVINVOINTI:

14. Miten huomioit eläimen hyvinvoinnin työssäsi?
15. Miten eläimen työ ja vapaa-aika erotetaan toisistaan?

HAASTEET JA RISKIT:

16. Minkälaisia haasteita olet kohdannut eläinavusteisessa terapiassa?
17. Minkälaisia vaaratilanteita olet mahdolliset kohdannut eläinavusteisen intervention aikana?
18. Miten olet varautunut riskeihin?

KEHITYSALUEET:

19. Minkälaisia ohjeita/toimintaperiaatteita kaipaisit eläinavusteisen terapian kentälle määrittämään toimintaa?

VAPAA SANA KOMMENTEILLE:

Kerro esim. mitä erityistä huomioitavaa on eläinavusteisessa kuntoutuksessa a) yleisesti b) toimintaterapian näkökulmasta?

Onko mielestäsi tarvetta eläinavusteisen toimintaterapian määrittelylle ("AAOT")?

HALUATKO HAASTATTELUUN?

Kiitos vastauksestasi tähän kyselyyn. Otamme yhteyttä osaan vastanneista kyselyn päätyttyä haastattelupyynnön merkeissä. Laita ruksi, jos olet halukas osallistumaan tutkimuksen haastatteluosuuteen. Haastattelu tehdään Sinulle sopivana ajankohtana ja sen aineisto käsitellään anonyymisti.

Kyllä kiitos, haluan kertoa lisää työstäni ja olla vaikuttamassa eläinavusteisten menetelmien yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittämiseen.

- Kyllä, haluan osallistua haastatteluun
- Kyllä, haluan osallistua haastatteluun ja tarjota mahdollisuuden asiakastilanteen havainnointiin
- Ei

YHTEYSTIETONI YHTEYDENOTTOA VARTEN

Jos ET halua jättää yhteystietojasi tähän, voit myös ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse:

ulla-riina.hannula@metropolia.fi tai henriikka.seppala@metropolia.fi

Liite 3. Sinut on valittu -kirje

Hyvä vastaanottaja,

Sinut on valittu mukaan Eläinavusteiset menetelmät ja toimintaterapia -tutkimuksen haastatteluosuu-
teen. Opinnäytetyönä toteutettava tutkimus on osa Kuntoutussäätiössä käynnissä olevaa Kelan rahoitta-

maa tutkimus- ja kehittämishanketta, jonka pääasiallisena tehtävänä on luoda eläinavusteisille interven-

tioille yhtenäiset toimintaperiaatteet yhdessä alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa.

Haastattelussa haluamme syventää jo nettikyselyssä esitettyjä teemoja ja kuulla sinun kokemuksistasi liit-

tyen eläinavusteiseen toimintaan. Lisäksi olemme kiinnostuneita sinun näkemyksistäsi liittyen toiminta-

terapiaan ja eläinavusteisuudesta yhtenä toimintaterapian menetelmänä.

Haastattelu kestää n 1-1,5 h ja se pyritään järjestämään sinulle parhaiten sopivassa paikassa.

Haastattelut käsitellään nimettöminä

Haastattelu nauhoitetaan ääninauhalle, jonka jälkeen haastattelu kirjoitetaan tekstitiedostoksi. Siinä yh-

teydessä haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muu-

tetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä, jotta

tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista.

Haastatteluista muodostuvan tutkimusaineiston käsittely tapahtuu nimettömänä ja haastattelussa esille

tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja

yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Tutkimusjulkaisuihin voidaan sisällyttää suoria lainauksia haastat-

teluista.

Ulla-Riina Hannula	xxx-xxxxxxx	ulla-riina.hannula@metropolia.fi
Henriikka Seppälä	xxx-xxxxxxx	henriikka.seppala@metropolia.fi
Lotta Hautamäki VTT, erikoistutkija	xxx-xxxxxxx	lotta.hautamaki@kuntoutusssaatio.fi

Liite 4. Suostumus haastatteluun

SUOSTUMUSLOMAKE

Annan luvan eläinavusteiseen terapiaan liittyvän haastatteluun ja sen nauhoittamiseen.

Olen saanut riittävästi suullista ja kirjallista tietoa tästä tutkimuksesta sekä haastatteluni käytön nimettömyydestä ja luottamuksellisuudesta. Ymmärrän, että osallistumiseni tähän tutkimukseen on täysin vapaaehtoista.

kyllä ei

Annan luvan eläinavusteiseen terapiaan liittyvän kuntoutustilanteen havainnointiin.

Olen saanut riittävästi suullista ja kirjallista tietoa tästä tutkimuksesta sekä havainnointimateriaalin käytön nimettömyydestä ja luottamuksellisuudesta. Ymmärrän, että osallistumiseni tähän tutkimukseen on täysin vapaaehtoista.

kyllä ei

Annan luvan eläinavusteiseen terapiaan liittyvän kuntoutustilanteen valokuvaamiseen. Kuvista rajataan pois ihmiset ja tunnistettavat paikat. Kuvia käytetään vain tutkimusryhmän sisällä.

kyllä ei

Nimi _____

Aika ja paikka _____

Allekirjoitus _____

TUTKIMUS

Tutkimusaineiston keruu liittyy toimintaterapeuttiopiskelijoiden opinnäytetyöhön, joka toimii osana Kelan rahoittamaa ja Kuntoutussäätiön toteuttamaa *Eläinavusteiset interventiot kuntoutuksessa – Kentän kartoittaminen ja yhtenäisten toimintaperiaatteiden kehittäminen* -hanketta. Kerätty aineisto tulee myös Kuntoutussäätiön hankkeen käyttöön.

Kuntoutussäätiön hankkeen tavoitteena on kehittää yhtenäiset toimintaperiaatteet eläinavusteisen kuntoutuksen toteuttamiseen ja koota hyviä käytäntöjä eläinavusteisten menetelmien laatukäsikirjaksi. Opinnäytetyömme tavoite on lisäksi tuoda näkyväksi toimintaterapeuttien erikoisosaaminen eläinavusteisissa interventioissa. Haluamme selvittää eläinavusteisia menetelmiä hyödyntävien toimintaterapeuttien näkökulmia siitä, millaiseksi he kokevat "eläinavusteisen toimintaterapian" ja onko kyseisen käsitteen määrittelemiselle tarvetta.

Tutkimuksen aineiston muodostavat kyselyn tulokset, haastattelut, havainnointimuistiinpanot ja kuvallinen materiaali. Tutkimukseen osallistumisesta ei koidu mitään haittaa tai vaivaa. Tutkimukseen osallistuminen ei vaikuta Kelan etuuksiin tai sopimuksiin nyt eikä tulevaisuudessa.

HAASTATTELU

Haastattelussa haluamme syventää jo sähköisessä kyselyssä esiin tulleita teemoja ja kuulla sinun kokemuksistasi ja mielipiteistäsi eläinavusteiseen kuntoutukseen liittyen toimintaterapian näkökulmasta. Haastattelu ei koske eläinavusteisen kuntoutuksen asiakkaita, vaan ainoastaan ammattilaisia.

Emme kysy terveydentilaan tai kuntoutuksen tarpeeseen liittyviä kysymyksiä ja haastattelut ovat vapaamuotoisia, eli niissä voi kuvailla omia näkemyksiään siten kuin parhaaksi kokee. Emme myöskään ole arvioimassa palvelua toteuttavia ammattilaisia ja toiminnan yksityiskohdista voi puhua omaan kokemukseensa perustuen vapaasti. Haastattelut tehdään pääsääntöisesti palveluntuottajan tiloissa ja ne kestävät 1-2 tuntia. Haastattelut voidaan myös tehdä jossakin muussa haastateltavalle paremmin sopivassa paikassa paremmin sopivaan aikaan.

Haastattelu nauhoitetaan ääninauhalle, jonka jälkeen haastattelu kirjoitetaan tekstitiedostoksi. Siinä yhteydessä haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä, jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista. Tutkimusjulkaisuihin voidaan sisällyttää suoria lainauksia haastatteluista.

HAVAINNOINTI

Havainnointi tarkoittaa, että tutkija osallistuu kuntouttaviin tilanteisiin, joissa eläinavusteisia menetelmiä käytetään asiakkaan kanssa, tai tutustuu ammattilaisen tapaan toteuttaa kuntoutusta muulla tavoin. Tutkija kirjoittaa näkemästään ja havainnoistaan muistiinpanoja siten, ettei niissä mainita nimiä tai muita tietoja, joista voisi tunnistaa yksittäisen ihmisen tai paikan. Tutkija voi myös ottaa havainnointitilanteesta valokuvia siten, ettei kuvista voi tunnistaa ihmisiä. Jos kuvia otetaan, siitä kysytään aina erikseen lupa ja kuvia käytetään vain tutkimusryhmän sisällä. Havainnointi tehdään pääsääntöisesti haastattelutilanteiden yhteydessä palveluntuottajan tiloissa.

KESKEYTTÄMINEN

Voit milloin tahansa kieltäytyä vastaamasta haastattelukysymyksiin tai ilmoittaa, ettet halua tutkijan osallistuvan havainnointitilanteisiin. Kuvien ottamiseen sinulta pyydetään aina erikseen lupa ja voit hyvin kieltäytyä kuvaamisesta kokonaan. Voit myös koska tahansa peruuttaa antamasi suostumuksen osallistua tutkimukseen, eikä sinun tarvitse kertoa siihen syytä. Jos peruutat suostumuksesi, sinua koskevia tietoja ei käsitellä ja ne hävitetään välittömästi. Tutkimuksesta kieltäytymisestä, osallistumisen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei tule mitään seuraamuksia.

AINEISTON SÄILYTTÄMINEN

Kerätty tutkimusaineisto tulee vain allekirjoittaneiden toimintaterapeuttiopiskelijoiden ja Kuntoutus-säätiön tutkimusryhmän käyttöön. Tutkimusaineistoa käsitellään kaikissa tilanteissa luottamuksellisesti ja tiedot analysoidaan nimettömästi. Opinnäytetyöprosessin päätyttyä opiskelijat hävittävät aineiston omista tiedostoistaan. Kuntoutussäätiön tutkimusryhmä säilyttää aineiston viiden vuoden ajan Kuntoutussäätiössä salatulla palvelimella/lukituskaapissa, minkä jälkeen aineisto hävitetään.

LISÄTIETOJA ANTAA:

Ulla-Riina Hannula, toimintaterapeuttiopiskelija, p. xxx-xxxxxxx, ulla-riina.hannula@metropolia.fi

Henriikka Seppälä, toimintaterapeuttiopiskelija, p. xxx-xxxxxxx, henriikka.seppala@metropolia.fi

Lotta Hautamäki, VTT, erikoistutkija, p. xxx-xxxxxxx, lotta.hautamaki@kuntoutusssaatio.fi

Liite 5. Haastattelurunko

ESITIEDOT

- Minkä eläimen / eläinten kanssa toimit?
- Miksi olet ottanut eläimet osaksi työtäsi? Mikä toimi "kipinä"?

ELÄINAVUSTEISUUS TOIMINTATERAPIASSA

- Keskusteletko muiden eläinavusteisia menetelmiä käyttävien toimintaterapeuttien kanssa? Vaihdatteko kokemuksia? Keskusteletteko työnkuvasta?
- Kuinka tunnettua mielestäsi eläinavusteinen kuntoutus on?
- Miten eläinavusteisuus on konkreettisesti toteutettu osana toimintaterapeuttista kuntoutusprosessia?
- Miten koet eläinavusteisen toiminnan vaikuttavuuden kuntoutujan kannalta?
- Missä tilanteissa mielestäsi eläinavusteinen kuntoutus on hyödyllistä?
- Minkä tekijöiden eläimen mukana olossa ajattelet vaikuttavan terapiaprosessiin?
- Ammatillaisen näkökulmasta: Millaista on työskennellä eläimen kanssa?
- Mitä lisäarvoa eläin tuo sinulle työssäsi?

TOIMINTATERAPIA

- Koetko tekeväsi työtäsi nimenomaan toimintaterapeuttina, joka tekee eläinavusteista terapiaa, vai eläinavusteisena toimintaterapeuttina, vai jotain muuta?
- Mitä arviointimenetelmiä käytät?
- Miten toimintaterapian mallit ja teoria näkyvät työssäsi eläinavusteisissa interventioidissa?
- Kuinka eläinavusteisessa kuntoutuksessa harjoitellut asiat siirtyvät asiakkaan arkiympäristöön?
- Mitä toimintaterapeutin koulutus tuo eläinavusteiseen kuntoutukseen? / Onko kokemusta tai tietoa siitä, millaista lisäarvoa toimintaterapeutin koulutus mahdollisesti tuo eläinavusteiseen kuntoutukseen (vrt. muu pohjakoulutus)?

KEHITTÄMISEHDOTUKSET

- Mitä haasteita näet eläinavusteisessa terapiassa ja kuntoutuksessa tällä hetkellä ja tulevaisuudessa?
- Miten haluaisit kehittää eläinavusteista kuntoutusta?
- Näetkö tarvetta eläinavusteisen toimintaterapian määrittelylle?
- Minkälaisia yhteisiä linjoja kaipaisit eläinavusteisen toimintaterapian kentälle määrittämään toimintaa?